

Brukernytte ved virkelig verdi- måling

En empirisk studie av långivere sin nytte av virkelig verdi-måling i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak

Anne Margrethe Engeli Kanestrøm og Karen Stenersen Kristiansen

Veileder: Kjell Ove Røsok

Masteroppgave, Masterstudiet i Regnskap og Revisjon

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Forord

Denne masteroppgaven representerer en del av vår mastergrad i regnskap og revisjon (MRR) ved Norges Handelshøyskole, NHH.

Kurset til Terje Heskestad og Finn Kinserdal, MRR412 Finansregnskap, ved NHH, danner grunnlaget for vår kunnskap benyttet i denne oppgaven. Gjennom dette kurset tilegnet vi oss kunnskap om internasjonale regnskapsstandarder (IFRS) og sentrale forskjeller fra norsk regnskapsskikk (GRS), som er et viktig grunnlag for denne oppgavens tematikk.

Vi ønsker å takke vår veileder Kjell Ove Røsok, som har gitt oss konstruktive tilbakemeldinger og kommet med gode innspill underveis. I tillegg ønsker vi å rette en stor takk til informantene som tok seg tid til å delta i studien.

Bergen, 19. juni 2017

Anne Margrethe Engeli Kanestrøm og Karen Stenersen Kristiansen

Sammendrag

Virkelig verdi fremstår som den foretrukne målemetoden i internasjonal regnskapsrett fordi den antas å gi mest brukernyttig informasjon for investorer og långivere. Norske regnskap fra flere ikke-børsnoterte foretak er per dags dato basert på den transaksjonsbaserte historisk kost-modellen. Det er imidlertid foreslått en ny norsk regnskapslov, samt at nye norske regnskapsstandarder kan baseres på IFRS for SMEs. Dette vil blant annet innebære økt adgang til virkelig verdi-måling for investeringseiendom, biologiske eiendeler, varige driftsmidler og aksjer i unoterte selskap i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak. Denne oppgaven tar sikte på å undersøke hvordan långiveres nytte av regnskap blir påvirket som følge av økt innslag av virkelig verdi-måling, og benytter Norge som utgangspunkt for å besvare følgende problemstilling;

Hvordan vil nytten av regnskap bli påvirket som følge av økt innslag av virkelig verdi-måling, for regnskapsbrukere som benytter regnskap i forbindelse med utgivelse av lån til ikke-børsnoterte foretak?

IASB sitt konseptuelle rammeverk benyttes som teoretisk rammeverk for oppgaven. For å besvare problemstillingen har vi gjennomført dybdeintervjuer av fem personer som jobber i bedriftsmarkedsavdelingen i ulike banker.

Studien finner at långivers nytte av regnskap fra ikke-børsnoterte foretak kan øke når virkelig verdi-måling tillates for investeringseiendom og varige driftsmidler. Långiver vil foreta egne beregninger angående slike eiendeler virkelige verdi, men regnskapsmessig virkelig verdi kan likevel være nyttig fordi den kan benyttes i en rimelighetsvurdering av långivers egne estimater. Angående aksjer i unoterte selskap indikerer studiens funn at brukernytten ikke vil øke når disse kan måles til virkelig verdi. Det er ikke grunnlag for å konkludere angående biologiske eiendeler, men studiens funn trekker i retning av at virkelig verdi-måling for biologiske eiendeler ikke vil påvirke brukernytten i positiv retning.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
INNHOLDSFORTEGNELSE	III
1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR PROBLEMSTILLING	1
1.2 VIRKELIG VERDI.....	2
1.2.1 Virkelig verdi-definisjonen og IASB sitt målehierarki for virkelig verdi.....	3
1.2.2 Utfordringer tilknyttet virkelig verdi-måling.....	4
1.2.3 Virkelig verdi og brukernytte.....	6
1.3 DIFFERENSIERING AV FORETAK.....	6
1.4 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	8
1.4.1 Oppgavens struktur.....	10
2. REGNSKAPSTEORI	11
2.1 DET KONSEPTUELLE RAMMEVERKET	12
2.1.1 Bakgrunnen for IASB sitt konseptuelle rammeverk.....	12
2.1.2 Normativ regnskapsteori	13
2.2 REGNSKAPETS FORMÅL OG BRUKERE.....	14
2.2.1 Regnskapets formål og brukere i det konseptuelle rammeverket	14
2.2.2 Regnskapets formål og brukere i IFRS for SMEs.....	15
2.2.3 Regnskapets formål og brukere i øvrig regnskapslitteratur	16
2.2.4 Koblingen mellom regnskapsstandardene og brukernes behov	16

2.3	KVALITATIVE KRAV TIL REGNSKAPSINFORMASJON.....	17
2.3.1	<i>De fundamentale kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket.....</i>	17
2.3.2	<i>Kvalitetskrav i IFRS for SMEs.....</i>	18
2.3.3	<i>Regnskapskvalitet i øvrig regnskapslitteratur.....</i>	19
2.4	VIRKELIG VERDI-MÅLING I LYS AV DE FUNDAMENTALE KVALITETSKRAVENE.....	20
2.4.1	<i>Virkelig verdi og relevans.....</i>	20
2.4.2	<i>Virkelig verdi og tro gjengivelse.....</i>	22
2.4.3	<i>Virkelig verdi og pålitelighet.....</i>	23
2.4.4	<i>Avveiningen mellom relevans og pålitelighet.....</i>	24
2.4.5	<i>Markedsverdi vs. bruksverdi.....</i>	24
2.5	INFORMASJONSBEHOV FOR LÅNGIVERE I IKKE-BØRSNOTERTE FORETAK....	26
2.5.1	<i>Kreditors regnskapsanalyse.....</i>	26
2.5.2	<i>Reell egenkapital.....</i>	27
2.5.3	<i>Likviditet og soliditet.....</i>	27
2.5.4	<i>Beslutningsnyttig informasjon for långivere i ikke-børsnoterte foretak 28</i>	
2.6	REGNSKAPSTEORI – OPPSUMMERING.....	30
3.	METODE.....	31
3.1	KVALITATIV METODE.....	31
3.1.1	<i>Vitenskapelig forankring.....</i>	31
3.1.2	<i>Bakgrunn for valg av forskningsmetode.....</i>	31
3.1.3	<i>Intervju som kvalitativ metode.....</i>	33
3.2	KVALITATIVT FORSKNINGSINTERVJU.....	33

3.2.1	<i>Semistrukturert intervju</i>	33
3.2.2	<i>Valg av informanter</i>	34
3.2.3	<i>Dokumentasjon av intervjuene</i>	36
3.2.4	<i>Transkribering</i>	36
3.3	ANALYSE AV DATAENE	37
3.4	EVALUERING AV FORSKNINGSTUDIEN	38
3.4.1	<i>Reliabilitet</i>	39
3.4.2	<i>Troverdighet</i>	40
3.4.3	<i>Overførbarhet</i>	41
3.4.4	<i>Bekreftbarhet</i>	41
3.5	ETISKE RETNINGSLINJER OG PERSONVERN	42
4.	PRESENTASJON AV DEN NORSKE SITUASJONEN	44
4.1	REGNSKAPSLOVEN AV 1998 OG GOD REGNSKAPSSKIKK.....	44
4.1.1	<i>EF forordning om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder</i>	45
4.2	FORSLAG TIL NY NORSK REGNSKAPSLOV OG REGNSKAPSSTANDARDER BASERT PÅ IFRS FOR SMES.....	46
4.3	MÅLEREGLER I REGNSKAPSLOVEN OG IFRS FOR SMES MED TENTATIVE SÆRNORSKE AVVIK.....	47
4.3.1	<i>Investeringseiendom</i>	48
4.3.2	<i>Varige driftsmidler</i>	48
4.3.3	<i>Aksjer i unoterte selskap</i>	49
4.3.4	<i>Biologiske eiendeler</i>	50
4.3.5	<i>Måling av virkelig verdi i gjeldende norsk regnskapsrett</i>	51

5.	ANALYSE	52
5.1	INFORMANTENE	54
5.2	LÅNGIVERS BRUK AV REGNSKAP.....	55
5.2.1	<i>Regnskapets plass i kredittvurderingen.....</i>	<i>55</i>
5.2.2	<i>Gjeldsbetjeningsevne – likviditet og soliditet</i>	<i>56</i>
5.2.3	<i>Reell egenkapital</i>	<i>57</i>
5.2.4	<i>Sikkerhet</i>	<i>58</i>
5.2.5	<i>Oppsummering av långivers bruk av regnskap</i>	<i>59</i>
5.3	RELEVANS	59
5.3.1	<i>Relevans ved virkelig verdi-måling for sikkerhetsvurdering.....</i>	<i>60</i>
5.3.2	<i>Relevans ved virkelig verdi-måling for långivers vurdering av gjeldsbetjeningsevne.....</i>	<i>63</i>
5.4	PÅLITELIGHET.....	68
5.4.1	<i>Pålitelighet ved virkelig verdi-måling for vurderingen av sikkerhet....</i>	<i>68</i>
5.4.2	<i>Pålitelighet ved virkelig verdi-måling ved vurdering av gjeldsbetjeningsevne</i>	<i>70</i>
5.5	OPPSUMMERING AV BRUKERNYTTEN FOR VIRKELIG VERDIMÅLING.....	73
5.6	MARKEDSVERDI OG BRUKSVERDI	74
5.7	OPPSUMMERENDE BETRAKTNINGER OG VIDERE FORSKNING.	76
6.	KONKLUSJON	77
7.	LITTERATURLISTE	79
	VEDLEGG 1 – SAMTYKKESKJEMA	85

Forkortelser

FASB	Financial Accounting Standards Board
GRS	God regnskapsskikk
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee Forgjenger til dagens IASB, International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
IFRS for SMEs	International Financial Reporting Standards for small and medium-sized entities
NFF	Norske Finansanalytikeres Forening
NOU	Norges offentlige utredninger
NRS	Norsk RegnskapsStiftelse

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for problemstilling

Virkelig verdi har i nyere tid fremstått som den foretrukne målemodellen i internasjonale regnskapsregler, heretter omtalt som IFRS, da den ansees av International Accounting Standards Board (IASB) som mer forenelig med deres konseptuelle rammeverk enn andre målemetoder (Barker & Schulte, 2017, s. 56). Det argumenteres av flere for at virkelig verdi-måling er formålstjenlig fordi det gir mest relevant informasjon for eksterne regnskapsbrukere. Andre retter kritikk mot påstanden, og hevder at virkelig verdi-måling ikke nødvendigvis fullt ut imøtekommer kvalitative krav som må foreligge for at regnskapsinformasjonen kan ansees brukernyttig.

I 2009 publiserte IASB en regnskapsstandard spesielt utformet for små og mellomstore foretak, International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities, heretter omtalt som IFRS for SMEs. I standarden er virkelig verdi-måling innført i noe mindre utstrekning sammenlignet med IFRS, men standarden bærer likevel preg av at virkelig verdi-måling også ansees å gi nyttig informasjon til brukere av regnskap fra små og mellomstore foretak. Etter hvert som standarden implementeres i større utstrekning, gjør diskusjonen angående virkelig verdi som måleprinsipp seg følgelig gjeldende også for små og mellomstore bedrifter i større grad enn tidligere.

Med bakgrunn i dette anser vi det interessant å undersøke hvordan virkelig verdi-måling kan påvirke regnskapsbrukeres nytte av regnskap. For å belyse tematikken vil det tas utgangspunkt i den norske situasjonen hva gjelder regnskapsrett. Det ble i 2015 foreslått en ny norsk regnskapslov som åpner for økt innslag av virkelig verdi-måling, da nye norske regnskapsstandarder foreslås utformet med bakgrunn i IFRS for SMEs. Dette representerer et vesentlig skifte i norsk regnskapspraksis, som etter gjeldende rett er bygget på den tradisjonelt dominerende historisk-kost modellen. Oppgavens tematikk gjør seg derfor spesielt gjeldende for utviklingen i norsk regnskapsrett, og situasjonen kan benyttes som grunnlag til å belyse spørsmålet om brukernytte.

Videre i kapittel 1 presenteres bakgrunnen for vårt forskningsspørsmål nærmere. I kapittel 1.2 defineres virkelig verdi i henhold til IFRS og IFRS for SMEs. Kapittel 1.3 omhandler

differensiering av foretak, med vekt på hvilke regnskapsspråk som gjør seg gjeldende for de ulike foretaksklassene, i tillegg til hvordan dette påvirkes av lovforslaget. I 1.4 presenteres problemstillingen for oppgaven, de avgrensningene vi har foretatt hva gjelder oppgavens tematikk og vår forskningsstudie, samt den videre strukturen.

1.2 Virkelig verdi

Regnskapsføring kan omtales som et system for måling, som inneholder ulike metoder for hvordan målingen av eiendels- og gjeldspostene kan gjennomføres (Ijiri & Jaedicke, 1966, s. 474). Et foretaks årsregnskap består blant annet av en balanseoppstilling, som viser foretakets samlede rettigheter og forpliktelser i form av eiendeler og gjeld (Barker & Schulte, 2017, s. 55). Norsk regnskapsrett bygger på en transaksjonsbasert historisk kost-modell, og denne har også vært dominerende i tidligere internasjonal regnskapsrett (Stenheim, 2008a). Eiendeler og gjeld måles etter modellen til deres verdi på transaksjonstidspunktet, og eventuelt verdifall blir hensynstatt gjennom avskrivninger og nedskrivninger.

IASB, som er utgiver av IFRS og IFRS for SMEs, har i senere år innført virkelig verdi som foretrukket målemetode for flere eiendeler og forpliktelser, både ved førstegangsinnregning og i etterfølgende perioder (Barker & Schulte, 2017, s. 56). Virkelig verdi-modellen innebærer at eiendeler og forpliktelser måles til det beløpet de kan omsettes for eller innfris til i transaksjoner mellom velinformerte, frivillige parter på armlengdes avstand (Stenheim, 2008a). Den skiller seg fra den transaksjonsbaserte historisk kost-modellen ved at den er markedsorientert, og innebærer at markedspriser, eller estimering av sådanne, gir informasjon om verdien av en eiendel eller forpliktelse. I tillegg foreligger en oppskrivingsadgang ved positiv utvikling i markedsprisene, som vil medføre at urealiserte gevinster ved flere tilfeller kan resultatføres.

For å redegjøre for virkelig verdi-måling vil det nedenfor først tas utgangspunkt i full IFRS, før det kort blir gått inn på virkelig verdi-måling i IFRS for SMEs. Det vil videre presenteres noen utfordringer knyttet til virkelig verdi-måling.

1.2.1 Virkelig verdi-definisjonen og IASB sitt målehierarki for virkelig verdi

Tidligere fantes ikke en egen standard for måling av virkelig verdi i IFRS. Foretak som førte regnskap etter IFRS måtte i stedet lese metode, prioriteringer og veiledning ut fra hver enkelt standard der virkelig verdi var aktuelt (IASB, 2006, s. 23). IASB (2006, s. 6) ønsket å «kodifisere, avklare og forenkle» veiledningene om virkelig verdi-måling, og utarbeidet derfor en egen standard for virkelig verdi. IFRS 13 *Fair Value Measurement* ble følgende publisert i 2011, og tatt i bruk for regnskaper fra 1. januar 2013 (IFRS 13.IN3).

I IFRS 13.9 er virkelig verdi definert som:

“the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants at the measurement date”.

Definisjonen innebærer at det er markedspris som skal legges til grunn for målingen. Videre defineres markedspris som utgangsverdi, det vil si realisasjonsverdi for eiendeler og den verdien en forpliktelse kan innfris til for gjeld (IFRS 13.2)¹.

Det skal benyttes en verdsettelsesmetode for å finne verdien som møter definisjonen over (IFRS 13.61). Standarden oppgir et hierarki på tre nivåer som angir hvilke inndata som kan benyttes i målingen (IFRS 13.72). Følgende kategorier oppgis, fra høyest til lavest prioritet:

1. Noterte priser fra effektive markeder for identiske eiendeler eller forpliktelser tilgjengelig på datoen for verdimåling (IFRS 13.76).
2. Priser som ikke inngår i nivå 1, men som er direkte eller indirekte observerbare for eiendelen eller forpliktelsen (IFRS 13.81).
 - Dette kan eksempelvis være priser på lignende gjenstander som omsettes i aktive markeder eller mellom parter på armlengdes avstand (IFRS 13.82).
3. Inndata som er uobserverbare for eiendelen eller gjelden (IFRS 13.86).

¹ Alternativ definisjon av markedsverdi er en inngangsverdi, altså prisen for å kjøpe en eiendel eller pådra seg en forpliktelse (IASB, 2005, s. 6, egen oversettelse).

- I situasjoner der det ikke finnes observerbare inndata som faller under punkt 1 eller 2, skal en pris estimeres. Prisen skal likevel reflektere et markedsperspektiv, slik at det skal tas høyde for alle forhold en markedsdeltager ville vurdert i sin prising (IFRS 13.87).

Det er en forutsetning for virkelig verdi-måling at den kan gjøres pålitelig. Dette er ikke eksplisitt uttrykt i IFRS 13, men fremkommer av den enkelte standard der måling til virkelig verdi kreves eller tillates². IASB anser nivå 1-inndata som det mest pålitelige uttrykket for virkelig verdi (IFRS 13.77), men videre at nivå 2-inndata og estimert virkelig verdi på nivå 3 også kan være pålitelig. Synet er kritisert, og behandles i kapittel 1.2.2 nedenfor. IFRS 13 krever videre at det opplyses i note om verdsettelsesmetode og de inndata som benyttes i målingen (IFRS 13.91).

Hva gjelder virkelig verdi-måling i IFRS for SMEs er veiledningen noe mindre omfattende enn i full IFRS, men det foreligger ikke prinsipielle forskjeller mellom de to standardene når det kommer til hvordan virkelig verdi skal måles (Ernst & Young, 2010). I tillegg til at målingen må være pålitelig, er det unntak fra virkelig verdi-måling for visse eiendeler dersom målingen ikke kan gjøres uten «undue cost or effort (IFRS for SMEs 16.1, 17.1, 34.2). Unntaket innebærer at historisk kost kan benyttes dersom kostnaden ved fremstilling av virkelig verdi er unødig høy, men det foreligger indikasjoner på at det er høy terskel for å benytte unntaket (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010a, s. 6; EY, 2015).

1.2.2 utfordringer tilknyttet virkelig verdi-måling

I det følgende fremlegges noen utfordringer knyttet til virkelig verdi-måling, slik den kreves målt av IASB jf. kapittel 1.1.2.

I en casestudie gjennomført av Barker og Schulte (2017) ble det undersøkt hvordan virkelig verdi-måling blir tolket og anvendt i praksis blant store børsnoterte foretak i Tyskland, Sveits og Storbritannia. Studien fant at det typisk ikke finnes tilgjengelig inndata på nivå 1 i virkelig verdi-hierarkiet for ikke-finansielle eiendeler, og at bruken av nivå 2-inndata også er begrenset, slik at

² Eksempelvis IAS 16.24, IAS 41.IN3 og IAS 40.IN16.

estimering på nivå 3 må foretas. Også Stenheim (2008a) påpeker at det i mange tilfeller er nødvendig å benytte estimerer på nivå 3, spesielt hva gjelder eiendeler som inngår i virksomhetssammenslutninger, finansielle instrumenter som ikke regelmessig omsettes, pensjonsforpliktelser, investeringseiendom og biologiske eiendeler.

Å estimere virkelig verdi innebærer usikkerhet (Stenheim, 2008a). Prisen skal fastsettes med utgangspunkt i et tenkt marked hvor ulike variabler må tas i betraktning og estimeres, blant annet fremtidige kontantstrømmer, avkastningsrate og etterspørsel. Den beregnede virkelige verdien vil dermed kunne være sensitiv for endringer i disse underliggende variablene. Som Stenheim (2008a) skriver, vil pålitelighet i statistisk terminologi «være kjennetegnet ved at gjentatte estimeringer gir lav variasjon i estimatene.». Grunnet volatile underliggende variabler vil det ved estimering kunne være relativt høy variasjon, og det kan derfor stilles spørsmål om målingen er tilstrekkelig pålitelig.

I tillegg til usikkerheten tilknyttet variasjon i underliggende variabler, foreligger det usikkerhet til virkelig verdi-måling fordi den kan påvirkes i vesentlig grad av skjønn (Stenheim, 2008a). Det vil ikke i alle tilfeller foreligge objektiv informasjon som kan benyttes som inndata, slik at det må foretas subjektive vurderinger. Dermed kan både feil og skjevheter³ fra foretakets side påvirke verdien som presenteres i regnskapet (Scott, 2015, s. 56).

Det foreligger også noe uenighet angående hensiktsmessigheten med en markedsorientert tilnærming til virkelig verdi. Alternativt kunne bruksverdi, det vil si verdien eiendelen eller gjelden har ved bruk i den spesifikke bedriften, bli lagt til grunn. FASB (2000, paragraf 26) argumenterer for at prising gjennom markedet er den foretrukne tilnærmingen til virkelig verdi-måling fordi den medfører at risiko og gevinster knyttet til én spesifikk eiendel separeres fra risiko og gevinster tilknyttet en annen, og videre at verdien representerer markedsdeltagernes felles oppfatning av eiendelen eller gjeldens nytte, fremtidig kontantstrømmer og usikkerhet knyttet til disse. Et foretak kan imidlertid ha eiendeler som genererer kontantstrømmer gjennom bruk, og det er argumentert for at den bedriftsspesifikke bruksverdien i noen tilfeller kunne gitt et bedre bilde av virkelig verdi (Stenheim, 2008).

³ Scott benytter det engelske begrepet bias, som her oversettes til skjevhet. Med ordet skjevhet forstås avvik fra den faktiske verdien, herunder avvik som følge av ledelsens oppfatninger og vurderinger

For regnskapsprodusentene kan det være problematisk å skulle sette seg inn i perspektivet til en hypotetisk markedsdeltager og hvilke antagelser denne vil ta ved prising, og å skille dette fra den inneværende bedriftsspesifikke verdien eiendelen har (Barker & Schulte, 2017, s. 63). Dette kan medføre en overvurdering av verdien, fordi ledelsen bevisst eller ubevisst legger til grunn egne antagelser om hva eiendelen forventer å generere utfra deres intensjon om eiendelens bruk. En kunne tenke seg at verdivurderingen kan gjøres av en tredjeperson som ikke på samme måte ville la seg føre av bedriftsspesifikk bruksverdi. Eksempelvis kan verdivurdering av fast eiendom gjøres av en takstmann. Imidlertid skal heller ikke tredjepersonen faktisk kjøpe og benytte eiendelen, og simuleringsproblemet vil følgelig vedvare (Barker & Schulte, 2017, s. 63).

1.2.3 Virkelig verdi og brukernytte

Årsregnskapet gir informasjon om bedriftens økonomi til eksterne brukere av regnskapene (Stenheim, 2008a). Utformingen av regnskapsstandarder tar blant annet sikte på å sikre høyest mulig nytte av regnskapsinformasjonen for brukerne (Young, 2006, s. 579). Det er delte oppfatninger angående hvilken målemetode som best møter informasjonsbehovene til regnskapsbrukerne, og dermed gir mest nyttig informasjon. Baksaa (2010, s. 4; Sæther, Tystad, Hove & Haakanes, 2010, s. 19) skriver at det foreligger mye forskning omkring ulike brukeres behov for regnskapsinformasjon, men at nytten for regnskapsbrukere av ulike målemetoder ikke enkelt lar seg avgjøre.

I 2015 gjennomførte Norsk Finansanalytikers Forening (NFF) en spørreundersøkelse blant sine medlemmer, med den hensikt å kartlegge eksterne regnskapsbrukeres anvendelse av regnskap fra ikke-børsnoterte foretak (NOU 2015:10, s. 428-436). Undersøkelsen fant at det er relativ stor skepsis blant norske regnskapsbrukere til økt innslag av virkelig verdi-måling.

1.3 Differensiering av foretak

Hvilke regnskapsspråk, og dermed modell for verdi-måling, som er aktuell for et foretak avhenger av hvordan foretaket klassifiseres. I Norge er det etter nåværende regelverk tillatt å føre regnskapet etter regnskapsloven og god regnskapsskikk (GRS), IFRS eller forenklet IFRS. Foretak tilfaller

ulike lovbestemte klasser basert på størrelse og selskapsform. Hvilke av regnskapsspråkene som er tillatt for de ulike foretakene å benytte i konsernregnskapet og selskapsregnskapet avhenger av hvilken klasse selskapene tilhører. Videre følger en oversikt over de ulike klassene, hvilke språk som er tillatt for de enkelte, samt endringer i differensieringen som følger av forslaget til ny regnskapslov.

Etter gjeldende norsk rett blir *små foretak* definert i rskl. § 1-6. Foretak som oppfyller kravet i paragrafen har etter gjeldende regler muligheten til å velge regnskapsføring etter GRS, IFRS eller forenklet IFRS, eller å benytte forenklede regler spesielt utformet for gruppen (Moen & Melle, 2007). *Store foretak* er i gjeldene rett lovfestet i rskl. § 1-5. Under denne gruppen inngår allmennaksjeselskap, selskap hvis aksje, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs og andre regnskapspliktige dersom det er fastsatt i forskrift⁴. I Norge kan alle selskaper velge å føre regnskap etter IFRS, men børsnoterte foretak er pliktige til å avlegge regnskap etter IFRS (Stiftelsen Lovdata, 2017).

I dagens regnskapslov eksisterer det definisjoner av små og store foretak, men for de resterende foretakene finnes det ingen egen bestemmelse. I forskrift til regnskapsloven av 1998 (2006, § 1-6-1) blir denne gruppen omtalt som *øvrige foretak*. Disse kan etter dagens regelverk velge å anvende full IFRS, forenklet IFRS eller GRS (Moen & Melle, 2007).

Norsk lovgivning gjennomfører i dag direktiv 78/660/EU⁵ og direktiv 83/660/EU⁶. Direktiv 2013/34/EU, konsolidert regnskapsdirektiv, ble vedtatt i 2013 som erstatning for disse, noe som også er bakgrunnen for nedsettelsen av Regnskapslovutvalget 2014. Direktivet åpner for at store foretak og foretak av allmenn interesse kan skilles i to separate klasser, og Regnskapslovutvalget foreslår å anvende denne muligheten (NOU 2015:10, s. 300).

⁴ Ikke gitt i forskrift per 2017

⁵ Direktiv 78/660/EU om årsregnskaper for visse selskapsformer

⁶ Direktiv 83/660/EU om konsoliderte regnskaper med senere endringer

Forslaget til ny regnskapslov innebærer følgelig klassifisering av norske foretak i fire grupper; små foretak, foretak med alminnelig regnskapsplikt⁷, store foretak og foretak av allmenn interesse. Reglene i regnskapsloven vil, som tidligere, ta sikte på gruppen foretak med alminnelig regnskapsplikt (NOU 2015:10, s. 305). Lovutvalget foreslår at foretak med alminnelig regnskapsplikt kan velge mellom regnskapsføring etter IFRS for SMEs og full IFRS. Tilsvarende valg gjelder også for gruppen «store foretak». Videre foreslås det at adgangen til å benytte forenklet IFRS videreføres, men med begrensninger når det gjelder hvilke foretak det gjelder for (NOU 2015:10, s. 304). I NOU 2015:10 fremkommer det at det er kun «morforetak, datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet som inngår i konsernregnskap som utarbeides etter IFRS, som kan utarbeide årsregnskap etter forenklet IFRS» (NOU 2015:10, s. 26).

Norsk RegnskapsStiftelse, heretter NRS, hevder at det var mellom 8000 og 9000 norske foretak som var klassifisert som «øvrige foretak» i 2008 (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010b, s. 6). Det er disse som først og fremst er målgruppen for de nye norske regnskapsreglene. I de tilfeller hvor små foretak inngår i et større konsern vil standarden også være aktuell dersom morselskapet pålegger dette. Samlet sett mener NRS at mellom 9000 og 10000 foretak vil bli berørt ved en innføring av IFRS for SMEs i Norge.

IFRS for SMEs er beregnet på små og mellomstore bedrifter, og definer disse som bedrifter som ikke er av allmenn interesse, og som avlegger regnskap for eksterne brukere (IFRS for SMEs 1.1 og 1.2) Foretak av allmenn interesse er de som har verdipapirer notert på et regulert marked, samt nærmere bestemte finansinstitusjoner (IFRS for SMEs 1.3).

1.4 Problemstilling og avgrensning

Virkelig verdi-måling kreves eller tillates i IFRS og IFRS for SMEs med bakgrunn i at IASB anser målemetoden egnet til å gi brukernyttig informasjon jf.1.1. Det foreligger delte oppfatninger angående hvilken målemetode som best møter informasjonsbehovene til regnskapsbrukerne. Baksaas (2010, s. 4; Sæther, Tystad, Hove & Haakanes, 2010, s. 19) skriver at det foreligger mye

⁷ Nåværende begrep «øvrige foretak» blir i forslaget til ny regnskapslov erstattet med «foretak med alminnelig regnskapsplikt»

forskning omkring ulike brukeres behov for regnskapsinformasjon, men at nytten for regnskapsbrukere av ulike målemetoder ikke enkelt lar seg avgjøre.

Med bakgrunn i IASB sin tilnærming til virkelig verdi-måling, samt diskusjonen angående hensiktsmessigheten av virkelig verdi-modellen presentert i dette kapittelet, synes vi det er interessant å undersøke hvordan eksterne brukere av regnskap fra ikke-børsnoterte selskaper benytter regnskaper, for å kunne vurdere hvordan økt innslag av virkelig verdi vil påvirke deres nytte av regnskapsinformasjon. Som det redegjøres for i kapittel 2.2.1 definerer IASB både långivere og investorer som de primære regnskapsbrukere, og det kunne følgelig være naturlig å ta utgangspunkt i disse brukergruppene. Da en masteroppgave er begrenset i tid og omfang, anser vi det imidlertid hensiktsmessig å gå i dybden på én brukergruppe for å styrke studiens resultater. For selskaper som ikke er børsnoterte anses långivere, ved siden av myndigheter, å være den viktigste eksterne brukergruppen (Evans et.al., 2005, s. 28). Vi har derfor valgt å avgrense oppgaven til å omfatte brukergruppen långivere. Nærmere bestemt retter undersøkelsen seg mot regnskapsbrukere som arbeider i bedriftsmarkedet i banker.

Vi har med bakgrunn i momentene presentert i kapittel 1 formulert følgende problemstilling:

Hvordan vil nytten av regnskap bli påvirket som følge av økt innslag av virkelig verdi-måling, for regnskapsbrukere som benytter regnskap i forbindelse med utgivelse av lån til ikke-børsnoterte foretak?

For å besvare problemstillingen er det tatt utgangspunkt i de foreslåtte endringene i norsk regnskapsrett, og gjennomført et forskningsprosjekt der ansatte i norske banker er intervjuet. Som redegjort for i kapittel 1.3. kan det bli aktuelt for ikke-børsnoterte norske selskaper å føre regnskap IFRS for SMEs dersom denne innføres, i tillegg til at IFRS kan velges som regnskapsspråk. Det er IFRS for SMEs som foreslås å kunne utgjøre grunnlaget for nye norske regnskapsstandarder, og det vil derav tas utgangspunkt i de eiendelene der målreglene i denne standarden særlig skiller seg fra gjeldende norsk rett for å avgrense oppgaven. Dette gjelder investeringseiendom, varige driftsmidler, aksjer i unoterte selskaper og biologiske eiendeler, og studien behandler derav virkelig verdi-måling for disse eiendelene.

1.4.1 Oppgavens struktur

I det følgende vil vi kort redegjøre for innholdet i de følgende kapitlene.

I kapittel 2 presenteres regnskapsteori, med vekt på IASB sitt konseptuelle rammeverk, da dette utgjør det teoretiske rammeverket for oppgaven. Det redegjøres for konsepter fra rammeverket angående regnskapets formål, brukere og kvalitetskrav til regnskapsinformasjon, før disse sees i sammenheng med virkelig verdi-måling. I tillegg presenteres sentrale momenter i långiveres regnskapsanalyse.

Kapittel 3 omhandler studiens forskningsmetode. Det er benyttet kvalitative forskningsintervjuer for å besvare problemstillingen, og kapitlet redegjør for de metodevalg som er tatt gjennom prosessen.

I kapittel 4 presenteres situasjonen i Norge med foreslåtte regelendringer nærmere. Det blir redegjort for gjeldende regnskapsregler, samt innholdet i forslaget til ny norsk regnskapslov, hva gjelder verdimåling i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak.

I kapittel 5 behandles analysen av studiens funn. Det vil drøftes hvordan långiveres brukernytte kan påvirkes av virkelig verdi-måling for investeringseiendom, aksjer i unoterte selskap, biologiske eiendeler og varige driftsmidler i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak. Analysen tar utgangspunkt i långivers beslutningsprosess, slik den ble avdekket gjennom studien. Konklusjoner som kan gjøres på bakgrunn av analysen presenteres til slutt i kapittel 6.

2. Regnskapsteori

I dette kapitlet vil teori som er relevant for oppgavens problemstilling presenteres. IASB sitt *konseptuelle rammeverk* benyttes som teoretisk rammeverk i oppgaven. I tillegg til å fremstille konsepter fra rammeverket, vil det presenteres teori fra regnskapslitteraturen som videre kan belyse oppgavens tematikk.

Når IASB tar valg angående hvilke spesifikke regnskapsprinsipper som pålegges eller tillates i IFRS og IFRS for SMEs, gjøres det på bakgrunn av deres konseptuelle rammeverk. Det konseptuelle rammeverket gir en teoretisk ramme for regelutformingen (Kristoffersen, 2008, s. 134). Rammeverket er grunnet i hva som er formålet med regnskapet, og stiller videre kvalitative krav til regnskapsinformasjonen som skal sikre oppnåelse av dette. Det konseptuelle rammeverket presenteres i kapittel 2.1. I kapittel 2.2 redegjøres det for hva som er formålet med regnskapet og hvem som er regnskapsbrukere, før kvalitative krav til regnskapsinformasjon behandles i kapittel 2.3.

I kapittel 2.4 behandles virkelig verdi-måling i forhold til kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket, og i hvilken grad ulike måleattributter møter disse. Videre i kapittel 2.5 redegjøres det for långiveres informasjonsbehov i forbindelse med deres beslutningsprosess angående utlån til ikke-børsnoterte foretak.

«Regnskap» henviser i denne oppgaven til finansregnskapet. Finansregnskapet er regnskap utformet for brukere som ikke er i posisjon til å kreve regnskaper spesielt utformet deres informasjonsbehov (IAS 1.7). Etter IFRS og IFRS for SMEs skal finansregnskapet inkludere balanse, resultatregnskap, oppstilling av totalresultat, oppstilling av endringer i egenkapital, kontantstrømoppstilling og noter (IAS 1.10; IFRS for SMEs 3.17). I norsk rett er dette årsregnskapet, som inneholder resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger jf. rskl § 3-2⁸⁸.

⁸⁸ Små foretak er unntatt kontantstrømoppstilling jf. rskl. § 3-2 (2).

2.1 Det konseptuelle rammeverket

2.1.1 Bakgrunnen for IASB sitt konseptuelle rammeverk

Financial Accounting Standards Board, heretter FASB, utformet et konseptuelt rammeverk for regnskap i perioden 1978-85, og dette har dannet grunnlaget for utviklingen av andre konseptuelle rammeverk (Kristoffersen, 2008, s. 135). IASB publiserte et konseptuelt rammeverk for første gang i 1989 etter samme prinsipper, og dette ble følgende revidert i 2010 etter et samarbeid med FASB (IASB, 2015, s. 6). I 2015 publiserte IASB et høringsutkast til et nytt revidert konseptuelt rammeverk, som forventes utgitt i slutten av 2017 (IFRS Foundation, 2017). Da dette på nåværende tidspunkt ikke er publisert, tas det utgangspunkt i rammeverket fra 2010 i denne oppgaven. Valget begrunnes videre med at kapitlene i det konseptuelle rammeverket som er relevante for tematikken, nærmere bestemt angående regnskapets formål og kvalitative krav til nyttig regnskapsinformasjon, i stor grad foreslås videreført i nytt revidert rammeverk (IASB, 2015, s. 22 og 27). Når «det konseptuelle rammeverket» videre omtales, er det IASB sitt reviderte rammeverk fra 2010 det henvises til.

Før inntreden av konseptuelle rammeverk forelå kritikk til regnskapsprofesjonen og regnskapsanbefalingene, fordi det manglet et omforent teorigrunnlag og fordi anbefalingene i realiteten kun var formuleringer av etablert praksis (Kvifte og Johnsen, 2008, s. 12). Bakgrunnen for at standardsettere så behovet for konseptuelle rammeverk, var blant annet Paten og Littleton (referert i Kvifte & Johnsen, 2008) sin innvending om at vitenskapelige prinsipper ikke kan gjøres gjeldende innenfor regnskapsfaget, da det ikke er mulig å lage regnskapsmessige løsninger som kan ansees korrekte under alle omstendigheter. For å kunne inkludere regnskapsteori i regnskapsfaget ble konseptuelle rammeverk følgelig utformet. Disse la grunnlaget for retningslinjene for regnskapsføring, omtalt som regnskapsprinsipper, utgitt i regnskapsstandarder (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 31).

Det konseptuelle rammeverket skal blant annet danne grunnlaget for utarbeidelsen av løsninger på praktiske regnskapsspørsmål (IASB, 2010, s. 6). Dette formålet innebærer at IASB som standardsetter er primærbruker av rammeverket, men rammeverket er også ment å gi veiledning til regnskapsprodusenter og -brukere (Kvifte, Tofteland & Bernhoft, 2011, s. 237).

Kristoffersen (2008, s. 134) omtaler konseptuelle rammeverk som «en teoretisk overbygning for regnskapsføringen». Kvifte (2004, s. 22) skriver at det nærmest er uopnåelig å utarbeide regnskapsregler som gir beslutningsnyttig informasjon uten et konseptuelt rammeverk eller annen avgrensende teori. Hvorvidt konseptuelle rammeverk kan ansees som vitenskapelig teori er omdiskutert, blant annet påpeker Kvifte og Johnsen (2008, s. 32) at *teori* gjerne defineres med vitenskapelig innhold som regnskapsfaget vanskelig oppfyller. De bemerker imidlertid at vitenskapelige innfallsvinkler til regnskapsfaget ikke bør forkastes, slik at løsningene som velges ikke får tendens til å være «lettvinte og usammenhengende». De omtaler konseptuelle rammeverk som anvendt, normativ regnskapsteori, og det redegjøres for hva dette innebærer i neste kapittel.

2.1.2 Normativ regnskapsteori

Kvifte og Johnsen (2008, s. 12) beskriver det konseptuelle rammeverket som *normativ regnskapsteori*, som angir området for akseptable regnskapsløsninger. «Normativ teori tar utgangspunkt i en referanseramme og beskriver hvordan regnskapet bør utformes» (Sterling, referert i Kvifte, 2004, s. 22). Normative rammeverk er gjerne utledet med deduksjon som metode, hvilket vil si at det er tatt utgangspunkt i hva som generelt vil være mest formålstjenlig, for så å anvende dette på de spesielle tilfeller (Langli, 2010, s. 44)⁹.

Konseptuelle rammeverk kan også være *deskriptive*. Disse bygger gjerne på induksjon som metode, og innebærer at praktiske løsninger observeres, og at man ut i fra disse resonnerer seg frem til generelle prinsipper som angir hvordan regnskapsføringen bør være (Langli, 2010, s. 44). Regnskapsprinsipper i norsk lovgivning, eksempelvis opptjeningsprinsippet, ble tradisjonelt utviklet på denne måten, ved at en observerte regnskapspraksis og utformet prinsippene utfra hypoteser gjort på grunnlag av observasjonene (Kvifte, 2004, s. 23).

IASB sitt konseptuelle rammeverk kan ansees som normativt fordi det angir hvordan regnskapsspørsmål bør løses på bakgrunn av regnskapets formål (Kvifte, 2004, s. 24). Hva som er

⁹ Slik Kvifte (2004, s. 24) påpeker, er deduktiv metode ikke utelukkende benyttet i normative rammeverk, men disse knyttes normalt sammen. Induktiv metode blir gjerne knyttet til deskriptive rammeverk, men har også vært benyttet i utforming av normative rammeverk (Skinner, omtalt i Kvifte, 2004, s. 24).

regnskapets formål, og dermed bakgrunnen for konseptene i det konseptuelle rammeverket og IASBs regnskapsstandarder, behandles i kapittel 2.2.

2.2 Regnskapets formål og brukere

I kapittel 2.1 ble det konseptuelle rammeverket presentert, og det ble påpekt at regnskapsprinsipper pålegges eller tillates av IASB med bakgrunn i hva som er formålet med regnskapet. I dette kapittelet vil regnskapets formål, samt hvem som er brukere av regnskap, fremstilles.

2.2.1 Regnskapets formål og brukere i det konseptuelle rammeverket

I følge IASB (2010, OB2) er formålet med finansregnskapet å gi finansiell informasjon om foretaket som er nyttig for investorer, långivere og andre kreditorer når disse skal ta beslutninger om hvorvidt de skal tilføre foretaket ressurser. Det er dette formålet som er lagt til grunn ved utformingen av IASB sitt konseptuelle rammeverk (IASB, 2010, OB1). Det konseptuelle rammeverket angir, som nevnt i kapittel 2.1.1, grunnlaget for hvilke regnskapsprinsipper som velges i standardene. Med andre ord utformer IASB regnskapsregler og -anbefalinger med grunnlag i hva som er brukernyttig informasjon.

Formålet om brukernytte deles gjerne i to kategorier (Kvifte, 2004, s. 36). Den første er beslutningsnytte, som innebærer at regnskapet gir informasjon som er relevant for investeringsbeslutninger (Gjesdal, 1981, s. 208). Formålet er også omtalt som prediksjonsformålet (Stenheim, Sundkvist og Opsahl, 2017). Den andre kategorien er kontrollformålet, som tilsier at regnskapet bør gi informasjon til investorene angående ledelsens bruk av ressurser, da investorene gjerne har overlatt beslutningstaking til ledelsen og har behov for å kontrollere disse beslutningene (Gjesdal, 2011, s. 208-209). IASB inkorporerer begge kategoriene i det konseptuelle rammeverket¹⁰. Nærmere bestemt oppgis det at primærbrukerne har behov for informasjon om

¹⁰ Kontrollformålet, omtalt av IASB som «stewardship» nevnes ikke eksplisitt i rammeverket fra 2010, men beskrivelsen av hva begrepet innebærer er inkludert i formåletsbeskrivelsen (IASB, 2010, BC1.28). I høringsutkastet til revidert konseptuelt rammeverk fra 2015 benyttes imidlertid stewardship som begrep. Ifølge IASB (2015, s. 9) er dette for å gjøre formålet mer fremtredende.

forventede kontantstrømmer for å ta investeringsbeslutninger, og at for å danne forventning om de fremtidige kontantstrømmene kreves informasjon om effektiviteten i ledelsens ressursanvendelse (IASB, 2010, OB3 og OB4).

Temaet for denne oppgaven er virkelig verdi-måling. Når det gjelder måleprinsipper er det ikke nødvendigvis samsvar mellom hvilket prinsipp som best tjener beslutningsformålet og kontrollformålet (Stenheim et.al., 2017). Imidlertid vil det ikke skilles på de to formålene i denne oppgaven, og når brukernytte videre omtales siktes det til det overordnende formålet å gi nyttig informasjon når brukerne skal ta beslutninger om hvorvidt de skal tilføre foretaket ressurser jf. over.

Regnskapet kan være av interesse for et bredt spekter av aktører, blant annet eiere, kreditorer, myndigheter og kunder. Det er naturlig at disse har noe ulike behov for regnskapsinformasjon. Når regnskapsregler utformes må det derfor gjøres avveininger mellom de ulike brukerne. IASB (2010, OB5) definerer investorer, långivere og andre kreditorer som de primære regnskapsbrukerne. Da disse også kan ha ulikt informasjonsbehov, søkes det å gi informasjon som er nyttig for et maksimalt antall primære brukere (IASB, 2010, OB8).

2.2.2 Regnskapets formål og brukere i IFRS for SMEs

Hva gjelder IFRS for SMEs utformes denne, tilsvarende full IFRS, med bakgrunn i formålet utformet i det konseptuelle rammeverket om å gi brukernyttig informasjon (IASB, 2009, BC 44). Nytte søkes oppnådd for «en bred gruppe» av brukere (IFRS for SMEs 2.2). Videre anser IASB (2009, BC80) banker, leverandører, kredittratingbyråer, kunder og eiere som ikke sitter i selskapets ledelse blant hovedgruppene av eksterne regnskapsbrukere for SMEs.

Brukere av SME-regnskap kan ha behov for annen informasjon enn brukere av regnskap fra børsnoterte foretak (IASB, 2009, BC45). Dette er en av årsakene til at IFRS for SMEs skiller seg fra full IFRS (IASB, 2009, BC46). Det vil si at ulike løsninger på regnskapsspørsmål i de to standardene skal bestemmes utfra hvordan brukernes behov for regnskapsinformasjon fra ikke-børsnoterte og noterte foretak avviker, blant annet fordi brukerne etter sin art er ulike (IASB, 2009, BC46).

2.2.3 Regnskapets formål og brukere i øvrig regnskapslitteratur

At regnskapets formål formuleres med grunnlag i brukernytte og -beslutninger er forenelig med det meste av nyere regnskapslitteratur (Young, 2006, s. 579). Eksempelvis formulerer Spieceland, Sepe og Tomassini (sitert av Young, 2006, s. 579) hovedformålet med finansregnskapet som «å gi relevant finansiell informasjon til eksterne brukere».

Når det kommer til brukere og deres behov er det også bred enighet om at disse er forskjellige for gruppene små og mellomstore foretak, og store og børsnoterte foretak (Evans et.al, 2005, s. 28). Blant annet antydes at det er et bredere spekter av brukere av større selskap sine regnskaper, samt bredere spekter av beslutninger som tas på bakgrunn av deres regnskaper. Videre er det behov for overføring av informasjon til eksterne egenkapitaltilbydere som ikke gjør seg gjeldende i tilsvarende grad for SMEs. Investorer anses følgelig som en mindre sentral gruppe for SMEs. Av eksterne brukergrupper i SMEs er lånetilbydere, spesielt banker, samt skattemyndigheter i litteraturen ansett som de viktigste (Collins & Jarvis; Paoloni & Demartini, referert i Evans et. al, 2005, s. 28).

2.2.4 Koblingen mellom regnskapsstandardene og brukernes behov

Young (2006, s. 580) påpeker at regnskapsbrukernes plass i regnskapsreguleringen er forholdsvis ny, og setter spørsmålsteget ved hvorvidt standardsettere velger en regnskapspraksis over en annen med bakgrunn i brukernytte uten tilstrekkelig kunnskap om faktiske regnskapsbrukeres beslutningsprosesser og informasjonsbehov. Agrawal (1987, s. 175) hevder at det foreligger en tendens til at det påstås at noe er nyttig for regnskapsbrukere uten at påstanden er basert på «systematiske studier av brukernes beslutningsmodeller og behov» (egen oversettelse).

Den tilsynelatende forhåndsbestemte oppfatningen av hva som er brukernyttig informasjon kan til dels forstås ut fra den normative teorien som ligger til grunn for det konseptuelle rammeverket jf. kapittel 2.1.2. Som sagt innebærer det normative rammeverket at brukernytte legges til grunn for regnskapsreglene. I følge Ronen og Sorter (referert i Young, 2006, s. 591) er det en *rasjonell* person som gjør beslutninger under nærmere gitte omstendigheter som legges til grunn i den normative modellen. Dette innebærer at når regnskapsregler skal fastsettes kan teorier angående hva en

rasjonell beslutningstaker ønsker av informasjon, samt en rasjonell brukers beslutningsmønster, legges til grunn, i stedet for undersøkelser angående hvordan faktiske brukere fatter beslutninger. Dersom en teori indikerer at en viss type informasjon er nyttig for en regnskapsbruker, kan den etter en slik tankegang antas å være brukernyttig, fordi brukeren forutsettes å være rasjonell (Young, 2006, s. 592).

FASB har tidligere argumentert for at den normative modellen er hensiktsmessig på bakgrunn av at regnskapet skal gi den informasjonen som kreditorer og investorer *bør* legge til grunn for sine beslutninger, og standardsettere har fortsatt med denne tankegangen som bakgrunn for brukernytte (Young, 2006, s. 592). IASB tillater derav virkelig verdi-måling fordi det teoretisk vil gi mest relevant informasjon for investorer og långivere, som det redegjøres for i kapittel 2.4.

2.3 Kvalitative krav til regnskapsinformasjon

2.3.1 De fundamentale kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket

I kapittel 2.2 ble det redegjort for at løsninger på regnskapsspørsmål som pålegges eller tillates av IASB skal være grunnet i hva som gir brukernyttig informasjon. I det konseptuelle rammeverket identifiseres kvalitative karakteristika ved regnskapsinformasjon. Informasjon som har de egenskapene som oppgis vil ifølge IASB (2010, QC1) mest sannsynlig gi høyest grad av nytte for regnskapsbrukerne. De to fundamentale kvalitetskravene ved regnskapsinformasjon angis som «relevans» og «tro gjengivelse (IASB, 2010, QC5). Innholdet i disse begrepene behandles i det følgende.

2.3.1.1 Relevans

Regnskapsinformasjon er relevant når den er egnet til å gjøre en forskjell i brukernes beslutninger (IASB, 2010, QC6). Videre er informasjon egnet til dette når det foreligger prediksjonsverdi, bekreftelsesverdi eller begge deler. Bekreftelsesverdi foreligger dersom informasjonen gir tilbakemelding angående tidligere vurderinger, det vil si enten bekrefter eller endrer disse. Prediksjonsverdi foreligger når informasjonen kan benyttes som inndata i utarbeidelsen av

prognoser om fremtidige hendelser. Det poengteres at informasjonen i seg selv ikke behøver å være en prognose for å ha prediksjonsverdi (IASB, 2010, QC7-QC9).

2.3.1.2 Tro gjengivelse

Regnskapsinformasjon må være fullstendig, nøytral og fri for feil for å være en «perfekt» tro gjengivelse (IASB, 2010, QC12). Det erkjennes at perfektjon vanskelig kan oppnås, og IASB søker følgelig å maksimere disse tre kvalitetene. Fullstendighet innebærer at fremstillingen inkluderer all nødvendig informasjon for at brukeren skal kunne forstå de bakenforliggende forhold og hendelser (IASB, 2010, QC13). Informasjon er nøytral når den er fri for skjevheter og manipulasjon som kan påvirke brukernes oppfatninger og vurderinger (IASB, 2010, QC14). Hva gjelder kravet om at informasjonen må være fri for feil presiseres det at informasjonen ikke nødvendigvis må være korrekt i alle henseende, og at eksempelvis estimer av uobserverbare verdier kan ansees å være fri for feil så lenge det presiseres at det er snakk om estimer, samt at implikasjonene dette medfører forklares. Det vesentlige er at feil ikke forekommer i beskrivelsen av de underliggende forholdene eller i prosessen som er brukt for å fremskaffe informasjonen (IASB, 2010, QC15). Tro gjengivelse i forbindelse med estimeringsprosessen behandles nærmere i 2.4.2.

2.3.2 Kvalitetskrav i IFRS for SMEs

I IFRS for SMEs er kvalitetskrav listet i kapittel 2. Kravene som listes er forståelighet, relevans, vesentlighet, pålitelighet, substans over form, forsiktighet, fullstendighet, sammenlignbarhet og rettidighet. I tillegg skal det foretas en kostnad/nytte-avveining (IFRS for SMEs 2.13) Kvalitetskrav er i dette kapitlet presentert med den hensikt å belyse bakgrunnen for valgene IASB tar når det kommer til måleprinsipper. Valg av måleprinsipper som tillates av IASB gjøres på bakgrunn av hva som ansees som brukernyttig informasjon i henhold til det konseptuelle rammeverket, jf. kapittel 2.2.1. Når oppgavens problemstilling angående brukernytte ved virkelig verdi-måling skal besvares, tas det derfor utgangspunkt i de fundamentale kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket. Kvalitetskrav i IFRS for SMEs blir av den grunn ikke videre utdypet.

2.3.3 Regnskapskvalitet i øvrig regnskapslitteratur

I regnskapslitteraturen omtales «regnskapskvalitet» ofte som mål på nytte for regnskapsbrukere. Begrepet knytter seg til regnskapets informasjon om bedriftens underliggende økonomi og utvikling i inntekt (Langli, 2010, s. 743). Høy regnskapskvalitet kreves generelt for at brukerne skal ta mest mulig informerte og kvalitetsmessig gode beslutninger (Stenheim et.al., 2017). Hva som kjennetegner regnskapsinformasjon som gir høyest grad av kvalitet er ikke entydig forstått, men det foreligger bred enighet om at det vil være unaturlig å snakke om regnskapskvalitet uten å knytte begrepet opp mot hvorvidt det formulerte formålet med regnskapet oppfylles (Stenheim et.al., 2017). Kvalitative krav til regnskapsinformasjon utledes derfor med bakgrunn i hvilke karakteristika ved regnskapsinformasjon som ansees mest egnet for å nå målet med regnskapet. Dette er forenelig med den normative teorien IASB bygger sitt rammeverk på, og deres tilnærming til kvalitative krav jf. 2.3.1.

Som Langli (2010, s. 743) skriver, må regnskapsinformasjon gi riktige signaler om utviklingen i bedriftens finansielle stilling og inntekt for at regnskapskvaliteten skal være høy. Relevans og pålitelighet anses som sentrale krav for å oppnå dette (Kristoffersen, 2008, s. 147). Relevant informasjon defineres gjerne, i samsvar med det konseptuelle rammeverket, som informasjon som kan påvirke brukernes vurdering av tidligere eller fremtidige hendelser (Kristoffersen, 2008, s. 148). Pålitelighet innebærer ifølge Kristoffersen (2008, s. 149) at brukerne må kunne stole på at opplysningene i regnskapet gir et korrekt bilde av foretakets økonomiske realiteter. Derfor ansees informasjon som bygger på reelle hendelser og som er dokumenterbare særlig pålitelige. Videre skal vurderinger av størrelser som ikke kan gjøres fullstendig objektivt ikke påvirkes av skjevheter, men være så nøytrale som mulig¹¹. Sammenhengen mellom begrepet pålitelighet og tro gjengivelse, som benyttes i det konseptuelle rammeverket, behandles i kapittel 2.4.3 nedenfor.

¹¹ Verdien av kontanter oppgis av Kristoffersen (2008, s. 149) som et eksempel på en verdi hvis størrelse *kan* vurderes fullstendig objektivt. For en rekke tallstørrelser kreves imidlertid skjønnsmessige vurderinger.

2.4 Virkelig verdi-måling i lys av de fundamentale kvalitetskravene

I kapittel 2.1 ble det redegjort for at det konseptuelle rammeverket kan ansees som anvendt regnskapsteori, og at dets konsepter legger grunnlag for hvilke regnskapsprinsipper som pålegges og tillates i IFRS og IFRS for SMEs. Det ble også påpekt at valgte regnskapsløsninger bør ha vitenskapelig forankring, slik at ikke lettvinne løsninger velges på bekostning av regnskapets formål, som er å gi brukernyttig informasjon jf. kapittel 2.2. Videre foreligger brukernytte når regnskapsinformasjonen er relevant og pålitelig jf. kapittel 2.3. Virkelig verdi ansees av mange regnskapsteoretikere som mer relevant enn historisk kost når brukernytte legges til grunn. Denne oppfatningen er delt av IASB (omtalt i Kvifte & Johansen, 2008, s.107). I det følgende fremstilles teori angående hvilke måleprinsipper som kan sies å best møte kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket, med den hensikt å belyse det teoretiske grunnlaget for de valgene IASB har tatt når det kommer til valg av målemodeller.

2.4.1 Virkelig verdi og relevans

Jf. kapittel 2.3.1.1 er regnskapsinformasjon relevant når den kan påvirke brukernes beslutninger, og dette er tilfelle når den kan påvirke tidligere vurderinger eller prognoser angående fremtiden. Dette reiser spørsmål om hvilke vurderinger eller prognoser som skal foretas. Hva gjelder primærbrukere søker de typisk å kunne vurdere selskapets verdi, altså å foreta verdsettelse (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 59). Det påpekes i det konseptuelle rammeverket (IASB, 2010, OB7) at det *ikke* er formålet med regnskapet å vise verdien av foretaket, men at regnskapet gir informasjon som kan bistå investorer og långivere i estimeringen av foretakets verdi.

Foretakets verdi vil fremkomme teoretisk korrekt ved å beregne nåverdien av fremtidige kontantstrømmer (Sørensen, 1998; Langli, 2010, s. 753). En tilnærming til nåverdiberegningen er at fremtidige forventede kontantstrømmer tilknyttet foretakets eiendeler og gjeld neddiskonteres med en rentesats som reflekterer kapitalkostnad (Sørensen, 1998). Dette forutsetter at både kontantstrømmene og rentesatsen kan estimeres pålitelig (Langli, 2010, s.753). Verdien utledes altså med bakgrunn i hvordan eiendelene eller gjelden gir økonomiske fordeler i fremtiden, reflektert gjennom fremtidige kontantstrømmer (Langli, 2010, s. 185).

Grunnlaget for å kunne estimere fremtidige kontantstrømmer er den finansielle stillingen på ethvert tidspunkt (Kvifte & Johansen, 2008, s. 72). Det er blant annet fra regnskapet informasjon om den finansielle stillingen innhentes, og hvilke regnskapsprinsipper som benyttes kan derav ha betydning for vurderingen.

I diskusjonsnotatet «*Measurement bases for financial accounting – measurement on initial recognition*» argumenterer IASB (2005) for hensiktsmessigheten av ulike målemetoder. Det påpekes at det konseptuelle rammeverket bygger på en antagelse om at primærformålet med enhver næringsvirksomhet å skape så mye «rikdom» som mulig. Nærmere bestemt er det «kommando over kontanter eller krav på forventede fremtidige kontantstrømmer» som tilsier hvor mye rikdom som skapes, og tilbydere av kapital er tjent med informasjon om dette for å vurdere hvor vellykket deres plassering har vært.

På bakgrunn av fremstillingen over kan det sies at det måleprinsippet som gir mest relevant informasjon er det som er mest hensiktsmessig for å kunne vurdere fremtidige kontantstrømmer. Virkelig verdi-måling for eiendeler i form av markedspris vil være best egnet til dette (Scott, 2015, s. 255). I velfungerende markeder vil markedsprisen fluktuere tilfeldig (Samuelson, referert i Scott, 2015, s. 255). Når eiendeler og gjeld er målt til markedspris vil verdiene også være volatile, slik at de er egnet til å predikere forventet markedspris, og dermed forventet kontantstrøm gitt at denne genereres gjennom realisasjon. Det kan argumenteres for at historisk kost glatter ut volatiliteten på en kunstig måte. Resonnementet gjør seg særlig gjeldende i perioder med høy prisstigning (Kristoffersen, 2008, s. 125). Også Kvifte & Johnsen (2008, s. 144) skriver at forventende fremtidige kontantstrømmer best fremkommer ved å benytte oppdaterte markedspriser, gitt at kontantstrømmene forventes generert gjennom salg av eiendeler.

Det er imidlertid ikke alltid en fornuftig forutsetning for alle eiendeler som kan måles til virkelig verdi i IFRS og IFRS for SMEs at de skal realiseres gjennom salg. Kvifte og Johnsen (2008, s. 107) omtaler IASB sin konklusjon om at virkelig verdi er det mest relevante måleattributtet som ubegrunnet, fordi den bygger på at det er eiendelenes «kontantekvivalente verdi som best reflekterer målsetningen med regnskapet». Det går nærmere inn på implikasjonene av dette i kapittel 2.4.4 nedenfor.

2.4.2 Virkelig verdi og tro gjengivelse

Jf. kapittel 2.3.1 er regnskapsinformasjon som oppfyller kvalitetskravet tro gjengivelse kjennetegnet ved at den er nøytral, fullstendig og fri for feil. IASB (2005, s. 9) skriver at når tro gjengivelse i forhold til måleprinsipper skal vurderes, må det gjøres på bakgrunn av *hva* som søkes gjengitt. Tro gjengivelse avhenger følgelig av hvor godt målingen presenterer det den er ment å presentere. Eksempelvis vil verdien til en fordring være tro gjengivelse dersom den representerer det beløpet som faktisk kan ventes inndrevet (Johnson, 2005). Dette innebærer at dersom en balansepost er målt til virkelig verdi etter IFRS og oppgitt som sådan, vil tro gjengivelse holde så lenge målingen representerer fremtidige forventede kontantstrømmer (Scott, 2015, s. 46). Følges dette resonnementet holder tro gjengivelse altså når det foreligger observerbare markedspriser, fordi virkelig verdi-måling i IFRS skal representere markedspris, noe den i dette tilfelle faktisk gjør.

Hva gjelder virkelig verdi-måling på nivå 3 i hierarkiet anfører Scott (2015, s. 46) at tro gjengivelse holder gitt ideelle markedsforhold, fordi verdien da vil representere forventet fremtidig kontantstrøm. Perfekte markeder er imidlertid en forutsetning som sjeldent holder, og usikkerhet foreligger derfor for variabler nødvendige for å foreta beregning av virkelig verdi, eksempelvis rente (Scott, 2015, s. 55). Videre vil estimering påvirkes av skjønn fra foretakets side, og verdimålingen er derfor utsatt for potensielle feil og skjevheter i vurderingen (Scott, 2015, s. 56).

Også IASB (2005, s. 9) påpeker at det foreligger usikkerhet ved virkelig verdi-måling. Måleusikkerhet foreligger når det på datoen for måling er variasjon i rimelige estimer, det vil si at man ved estimering av fremtidig verdi kan komme frem til en rekke ulike verdier, hvor hvert utfall med rimelighet kan ansees sannsynlige. For alle verdimålinger vil det foreligge usikkerhet i noen grad, men dette er ifølge IASB (2005, s. 9) ikke til hinder for at tro gjengivelse holder. Oppfatningen bygger på at vurderingen av tro gjengivelse må gjøres utfra informasjon og rimelige forutsetninger som er tilgjengelige på datoen for måling, ikke utfra hvorvidt estimert utfall faktisk inntreffer. Det vil si at tro gjengivelse ikke forutsetter *presisjon*, og estimering kan være tro gjengivelse selv om forventet utfall ikke faktisk inntreffer (Johnson, 2005). At estimerer kan være tro gjengivelse forsvares videre med at det kreves utdypende noteopplysninger angående estimeringen, som kan gjøre regnskapsbrukeren i stand til å forstå og vurdere måleusikkerhet.

2.4.3 Virkelig verdi og pålitelighet

«Pålitelighet» ble tidligere brukt som ett av de fundamentale kvalitetskravene i det konseptuelle rammeverket, men etter revideringen av rammeverket i 2010 ble pålitelighet erstattet med tro gjengivelse. Hensikten var ifølge IASB (2010, BC3.24) å oppklare terminologien, da de oppfattet at «pålitelighet» av mange ikke ble tolket i overenstemmelse med rammeverket. Det forelå særlig en tendens til at pålitelighet ble oppfattet som at informasjonen måtte være helt fri for feil, og gi helt presise estimater (IASB, 2010, QC26 og BC3.25). Dette er ikke det IASB la i begrepet, da det er *estimeringsprosessen* og beskrivelsen av denne som ikke skal inneholde feil, og presisjon ikke er et krav (IASB, 2010, QC15). For å bedre formidle kvalitetskravets innhold ble det endret til tro gjengivelse, men det er altså terminologien, og ikke innholdet i kvalitetskravet, som er endret ifølge IASB.

Endringen av begrepet ble møtt med en del kritikk (IASB, 2010, BC3.25 og Erb & Pelger, 2015). I diskusjonen om hvilke regnskapsprinsipper som gir mest brukernyttig informasjon har avveiningen mellom relevans og pålitelighet stått helt sentralt. Flere motstandere av virkelig verdi-måling har argumentert for at pålitelighet ofte ikke vil foreligge, grunnet skjønnspåvirkning og måleusikkerhet, mens IASB har anført at dette ikke er til hinder for at virkelig verdi kan være pålitelig jf. over. Hva som legges i begrepet har derfor betydning for diskusjonen. Det er anført at IASB ved å endre terminologi til tro gjengivelse oppnådde færre konseptuelle hindringer for virkelig verdi-måling (Erb & Pelger, 2015). Fordi pålitelighet ofte benyttes i diskusjonen angående måleprinsipper, benyttes dette begrepet når kvalitetskravet videre omtales i oppgaven i forbindelse med hva som gir brukernyttig informasjon.

I diskusjonen om hensiktsmessigheten av ulike måleprinsipper ansees historisk kost av mange som relativt mer pålitelig enn virkelig verdi, fordi historisk kost er basert på historiske hendelser som kan dokumenteres (Langli, 2010, s. 755). Når en balansepost er målt til historisk kost, og betegnet som historisk kost, vil det være større grad av presisjon i målingen. I tillegg foreligger det en fare for at ledelsen overvurderer egne prestasjoner og regnskapsfører urealiserte gevinster i for stor utstrekning når det foreligger oppskrivingsadgang (Scott, 2015, s. 18). Det kan også foreligge anledning og insentiver fra regnskapsprodusentene til å fremstille informasjon som ikke gir et nøytralt bilde av bedriftens økonomiske stilling. Dette gjelder blant annet ved utøvelse av skjønn,

valg av måleprinsipp og tidfesting av transaksjoner, som kan gjøre at regnskapet gir inntrykk av at bedriften har fordeler som ikke reelt eksisterer (Langli, 2010, s. 757). Historisk kost kan dermed ansees relativt mer pålitelig enn virkelig verdi; verdien kan bekreftes, og den er ikke like utsatt for estimeringsfeil eller skjevhet i vurderingen fra ledelsen (Scott, 2015, s. 57).

2.4.4 Avveiningen mellom relevans og pålitelighet

Scott (2015, s. 252) påpeker at brukernytten av informasjon basert på virkelig verdi-måling svekkes dersom for mye relevans går på bekostning av pålitelighet. I det konseptuelle rammeverket oppgis pålitelighet som en terskel, og dersom denne ikke nås, må relevans reduseres inntil pålitelighet kan oppnås (IASB, 2010, QC18; Scott, 2015, s. 105). Videre skal den «nest mest relevante informasjonen» benyttes dersom den mest relevante informasjonen ikke kan måles pålitelig (IASB, 2010, QC18). Som Scott (2015, s. 106) skriver, indikerer formuleringene at pålitelighet svekkes som følge av økt relevans, og en avveining er følgelig nødvendig.

Det foreligger indikasjoner på at IASB prioriterer relevans over pålitelighet når måleprinsipper kreves eller tillates (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 76). Johnson (2005) påpeker at oppfatningen av hvilket krav som skal ilegges mest vekt vil variere avhengig av hvem som benytter regnskapsinformasjonen. Eksempelvis er det naturlig å anta at revisor ønsker mest mulig pålitelighet grunnet deres juridiske eksponering. Å vektlegge relevans kan dermed forsvares med at regnskapsreglene skal utformes med sikte på å gi mest mulig nyttig informasjon til primærbrukerne jf. kapittel 2.2.1, dersom det antas at disse er ute etter mest mulig relevans. Også Stenheim (2008b) skriver at IASB ser ut til å vektlegge relevans, når virkelig verdi-måling innføres i stor utstrekning.

2.4.5 Markedsverdi vs. bruksverdi

Jf. 1.2.1 måles virkelig verdi i IFRS og IFRS for SMEs ut fra et markedsperspektiv. Et alternativt måleattributt er bruksverdi, som kan defineres som nåverdien av fremtidige estimerte kontantstrømmer tilknyttet fremtidig bruk av en eiendel og den endelige avhending (IASB, 2005, s. 49, oversatt av Norsk RegnskapsStiftelse, 2014).

Det kan stilles spørsmål til hvorvidt markedsverdi gir den mest relevante informasjonen i ethvert tilfelle. Det kan foreligge bedriftsspesifikke egenskaper som gjør at verdien av en eiendel er høyere for den aktuelle bedriften enn det markedsprisen skulle tilsi. Dersom kontantstrømmene knyttet til eiendelen ikke skal genereres gjennom salg, men gjennom bruk i bedriften, slik som gjerne er tilfellet med for eksempel varige driftsmidler, kan det argumenteres for at bruksverdien vil være en bedre kilde for å vise bedriftens faktiske økonomiske stilling (Kvifte & Johnsen, 2008, s. 107). I slike tilfeller kunne brukeren estimere verdien av bedriften bedre dersom det kunne gjøres på bakgrunn av de fremtidige kontantstrømmene som forventes å genereres gjennom bruk (Stenheim, 2008a). Dermed kan informasjon om disse kontantstrømmene gi høyere relevans jf. 2.4.1.

IASB (2015, paragraf 6.30) påpeker også implikasjonene ved å benytte markedsverdi, og gjør oppmerksom på at brukerne ikke nødvendigvis vil anse virkelig verdi som mest relevant i alle henseende, spesielt der bedriftens aktiviteter ikke innebærer salg av eiendeler eller overføring av gjeld. Likevel anser IASB markedsverdien som mer hensiktsmessig enn bruksverdi for å nå regnskapets mål, fordi markedsverdien representerer forventet fremtidig kontantstrøm korrigert for risiko. Dette gjør at verdiene kan sammenlignes over tid og mellom ulike foretak, noe som det ifølge IASB ikke er mulig å gjøre når bruksverdi legges til grunn. Dette fordi bruksverdien ikke reflekterer markedets forventning, men heller forventningene til de enkelte bedriftene, basert på deres intensjoner og antagelser om fremtiden (IASB, 2005, egen oversettelse).

2.5 Informasjonsbehov for långivere i ikke-børsnoterte foretak

Til nå har det blitt redegjort for at formålet med finansregnskapet er å gi brukernyttig informasjon, og at virkelig verdi-måling i henhold til IASB sitt teoretiske rammeverk antas å gi mest relevant informasjon til primærbrukerne. Vår problemstilling omhandler långivere som regnskapsbrukere, og i dette kapitlet vil det redegjøres for hvilket informasjonsbehov som foreligger når denne brukergruppen skal ta økonomiske beslutninger. Det presenteres elementer fra långivers regnskapsanalyse, herunder soliditet, likviditet og verdjustert egenkapital.

2.5.1 Kreditors regnskapsanalyse

Når en bank skal beslutte hvorvidt de skal gi ut eller fornye et lån til en bedrift foretar de en kredittvurdering, for å sikre at banken er beskyttet i forhold til risikoeksponering, samt at regulatoriske krav til dette oppfylles (Penman, 2013, s. 682). Bankene er opptatte av å avdekke foretakets evne til å betale gjeld, og hvilken risiko som foreligger for mislighold. Blant informasjonen som innhentes i kredittvurderingsprosessen er bedriftens regnskap, og det foretas regnskapsanalyse med den hensikt å utvikle prognoser tilknyttet foretakets evne til å betjene gjeld i fremtiden (Langli, 2010, s. 658 og 722).

Regnskapsanalyse innebærer å benytte regnskapsinformasjonen sammen med informasjon innhentet fra andre kilder, for så å bearbeide tallene og dermed tilegne seg ytterligere informasjon enn det regnskapet alene gir (Langli, 2010, s. 657). Et forholdstall, eller nøkkeltall, kan gi mer informasjon om bedriftens økonomiske situasjon enn det enkelte poster i resultatregnskapet eller balansen gjør. Ved å reformulere og korrigere regnskapet kan kreditor inkludere mer detaljert og formålstjenlig informasjon, som etterfølgende kan benyttes i utarbeidelsen av relevante nøkkeltall (Penman, 2013, s. 682-684). Én komponent av korrigeringen gjelder mer- eller mindreverdier i balansen, som medfører at bokført egenkapital ikke reflekterer egenkapitalens reelle verdi (Langli, 2010, s. 667). Reell egenkapital gjennomgås i kapittel 2.5.2. Nøkkeltall som er relevante for å vurdere et foretaks gjeldsbetalingsevne er tilknyttet likviditet og soliditet, som gjennomgås i kapittel 2.5.3.

2.5.2 Reell egenkapital

Egenkapitalens reelle verdi kan skrives som differansen mellom verdien av foretaket og verdien av foretakets forpliktelser (Penman, 2010, s. 44). Den reelle egenkapitalen viser egenkapitalens økonomiske verdi, som er nåverdien av andelen av de fremtidige kontantstrømmene som tilfaller bedriftens eiere (Langli, 2010, s. 666).

Hva gjelder regnskapsmessig egenkapital, defineres denne som differansen mellom bokførte eiendeler og forpliktelser (Penman, 2013, s. 36). Den bokførte egenkapitalen er altså en residualpost, og avhenger av hvordan eiendelene og forpliktelsene er målt (Langli, 2010, s. 710). Ettersom de lovfestede måleprinsippene ikke gir reelle verdier i alle henseende, kan bokført egenkapital avvike fra egenkapitalens reelle verdi, og følgelig være over- eller undervurdert.

En tilnærming til å estimere den reelle egenkapitalen er å benytte verdijustert egenkapital (Sørensen, 1998). Dette er en verdsettelsesmetode som tar utgangspunkt i bedriftens balanseposter, for så å korrigere eiendeler og gjeld der det foreligger mer- eller mindreverdier. Eksempelvis korrigeres det for merverdier på eiendeler ved å legge til verdien på den aktuelle eiendelsposten i balansen. Verdien fordeles videre på egenkapitalen og utsatt skattegjeld på passiva-siden, grunnet de midlertidige forskjellene som vil oppstå mellom resultatregnskapet og skatteregnskapet (Langli, 2010, s. 666-667). Ettersom virkelig verdi er best egnet til å gjenspeile fremtidige kontantstrømmer jf. 2.4.1, medfører målemetoden at bokført egenkapital er nærmere reell egenkapital en det som er tilfelle når historisk kost benyttes som målemetode. Reell egenkapital kan videre benyttes i utarbeidelsen av visse nøkkeltall i regnskapsanalysen, noe som omtales videre i kapittel 2.5.3.

2.5.3 Likviditet og soliditet

Som nevnt i kapittel 2.5.1 er långivere opptatte av å avdekke hvilken evne foretaket har til å betale gjeld i fremtiden. *Likviditet* og *soliditet* er nøkkeltall som kan gi indisier på foretakets fremtidige gjeldsbetjeningsevne (Penman, 2013, s. 684).

2.5.3.1 Likviditet

Likviditet uttrykker hvilken evne foretaket har til å betale sine forpliktelser etter hvert som de forfaller (Kinserdal, 2005, s. 299). For at bedriften skal kunne betale sine kreditorer er det kritisk

at bedriften over tid har god lønnsomhet, og at denne medfører netto innbetalinger, altså positiv kontantstrøm (Langli, 2010, s. 710). Når en kreditor skal bedømme hvorvidt det er realistisk at bedriften kan betale avdrag og renter etter hvert som de forfaller, er informasjon angående kontantstrømmen derfor relevant. Denne fås blant annet gjennom kontantstrømoppstillingen (Kinserdal, 2005, s. 302).

2.5.3.2 Soliditet

Soliditet skiller seg fra likviditet ved at førstnevnte er tilknyttet et lengre tidsperspektiv (Kinserdal, 2005, s. 299). Et foretaks soliditet forteller om dets evne til å innfri langsiktige forpliktelser, samt hvor godt foretaket er rustet til å tåle tap (Langli, 2010, s. 704). Soliditet kan for eksempel måles som egenkapitalprosent, som er andelen egenkapital av bedriftens samlede kapital, eller som gjeldsgrad, som er forholdet mellom gjeld og egenkapital (Langli, 2010, s. 707 og Kinserdal, 2008, s. 215).

Fordi egenkapitalprosenten angir andelen eiendeler som er finansiert gjennom egenkapital, gir den informasjon om hvor mye aktivasiden av balansen kan synke i verdi før kreditorenes krav kommer i fare (Langli, 2010, s. 707). Dersom bedriften står ovenfor en periode med dårlig lønnsomhet er det generelt positivt med høy egenkapitalandel, fordi en kan realisere egenkapitalfinansierte eiendeler og dermed imøtekomme likviditetsbehov.

Ved soliditetsvurderingen kan det være aktuelt å benytte den reelle egenkapitalen jf. 2.5.2, fordi denne forteller hvilke fremtidige kontantstrømmer tilknyttet eiendelene som forventes, og som er tilgjengelige for gjeldsbetaling (Penman, 2013, s. 697).

2.5.4 Beslutningsnyttig informasjon for långivere i ikke-børsnoterte foretak

Regnskapsbrukerens behov for informasjon kan variere avhengig av både brukerens formål med regnskapsanalysen, og hvilken klasse foretaket tilhører. Jf. 2.2.2 er IFRS for SMEs i større grad enn full IFRS utformet for å møte kreditors behov. Långivere, nærmere bestemt banker, ansees å være en av de viktigste brukergruppen av regnskap fra ikke-børsnoterte foretak jf. 2.2.3.

IASB (2009, BC45) antar at brukerne av SME-regnskap har andre interesser enn hva gjelder brukere av regnskap fra børsnoterte foretak når det kommer til regnskapsinformasjon. Nærmere bestemt antas det at brukere av regnskap fra børsnoterte foretak er interessert i informasjon som kan benyttes i langsiktige prognoser angående kontantstrøm, resultat og verdi, mens brukere av SME-regnskap i større grad har interesse av kortsiktige kontantstrømmer, likviditet, soliditet, rentedekning og historiske resultattrender. Det er altså denne antagelsen som er bakgrunnen for at blant annet måleprinsippene i noen utstrekning skiller seg fra full IFRS, og at det er noe mindre forekomst av virkelig verdi-måling. Moen og Melle (2007) skriver angående IFRS for SMEs at standarden bærer preg av at virkelig verdi-måling antas å være mindre relevant for regnskapsbrukere av regnskapene til ikke-børsnoterte foretak, enn for børsnoterte foretak.

Behovet for regnskapsinformasjon kan videre avhenge av hvem som er bruker. Penman (2013, s. 682) skriver at for investorer er prognoser angående lønnsomhet og vekst mest relevant, mens for kreditors beslutninger er det mer relevant med prognoser angående gjeldsbetjeningsevne, som fremkommer gjennom analyse av soliditet og likviditet jf. kapittel 2.5.3.

Scott (2015, s. 314-316) påpeker en viktig forskjell mellom kreditorers og investorers interesser. Selv om kreditorer er opptatte av bedriftens fremtidige prestasjoner, er den potensielle gevinsten dersom bedriften presterer bra begrenset. De vil ikke få del i verdier som skapes utover det som er fastsatt i lånekontrakten, noe som innebærer at de er mindre opptatte av fremtidsorientert informasjon om vinning, slik som inntektsføring av urealiserte gevinster ved virkelig verdi-måling gir. Imidlertid vil det gå kraftig utover banken dersom bedriften presterer dårlig, og de er følgelig opptatte av å beskytte seg mot denne nedsiden. Dermed er informasjon fra regnskapet som gir signaler om eventuell økonomisk knipe aktuelt, slik som urealiserte tap.

Det foreligger flere studier omkring ulike brukeres behov for regnskapsinformasjon, men brukernytten av de ulike måleattributter lar seg ikke enkelt avgjøre (Baksaas 2010, s. 4; Sæther, et.al., 2010, s. 19). Baksaas (2010, s. 8) skriver at hans undersøkelser tyder på at brukere heller mot at virkelig verdi er mest nyttig. Moen og Melle (2007) skriver angående kreditorer som brukergruppe av regnskap fra øvrige foretak at det ikke er gitt at virkelig verdi oppfattes som mer relevant og pålitelig enn historisk kost. Ball, Robin og Sadka (omtalt i Scott, 2015, s. 316) finner empiriske bevis på at kreditorer etterspør konservative regnskap, hvilket innebærer at pålitelighet

vektlegges mer enn relevans, og følgelig at en historisk kost-modell er å foretrekke. Empirien som foreligger gir altså ikke en klar antydning om hvilket måleattributt som gir høyest grad av brukernytte for långivere i ikke-børsnoterte foretak.

2.6 Regnskapsteori – oppsummering

I kapittel 2 er det redegjort for IASB sitt konseptuelle rammeverk og de konsepter fra dette som kan belyse oppgavens tematikk. Oppsummerende kan det sies at det konseptuelle rammeverket er normativ regnskapsteori, og at formålet med regnskapet legges til grunn når det utformes regnskapsregler og -anbefalinger i IFRS og IFRS for SMEs. Formålet med regnskapet er i henhold til IASB å gi brukernyttig informasjon til investorer, långivere og andre kreditorer.

For at regnskapsinformasjon skal være brukernyttig må den i henhold til det konseptuelle rammeverket være relevant og pålitelig¹². Relevans foreligger når informasjonen er egnet til å påvirke brukerens beslutninger. Pålitelighet innebærer at informasjonen er fullstendig, nøytral og ikke inneholder vesentlige feil. Virkelig verdi-måling kan sies å være egnet til å møte kravet om relevans, fordi måleattributtet kan reflektere fremtidige kontantstrømmer, og brukeren kan benytte denne informasjonen som inndata i deres prognoser angående foretakets fremtidige verdi. Hva gjelder pålitelighet er det knyttet utfordringer til virkelig verdi-måling grunnet måleusikkerhet og behov for skjønnsmessige vurderinger, og det er anført at historisk kost kan være bedre egnet til å møte dette kravet.

Långivere foretar regnskapsanalyse med den hensikt å avdekke foretakets gjeldsbetjeningsevne, og for å sikre at de ikke eksponeres for risiko i for stor grad. Sentralt i vurderingen er analyse av nøkkeltall angående soliditet og likviditet, og beregning av reell egenkapital.

Konseptene som er presentert i dette kapitlet benyttes videre når analysen av vår studies funn skal gjøres i kapittel 5.

¹² Se 2.4.3 for begrepsavklaring i forbindelse med pålitelighetskravet i det konseptuelle rammeverket.

3. Metode

Vår studie er basert på kvalitativ forskning. For å besvare problemstillingen har vi foretatt intervjuer av fem regnskapsbrukere som benytter regnskaper fra norske ikke-børsnoterte foretak til å ta beslutninger om utgivelse av lån. I dette kapittelet vil kvalitativ forskningsmetode bli presentert, og det redegjøres for våre metodiske valg gjennom forskningsprosessen. I kapittel 3.1 presenteres kvalitativ metode, hvor det vil redegjøres for metodens vitenskapelige forankring, samt bakgrunnen for vårt metodevalg. Kapittel 3.2 tar for seg kvalitativt forskningsintervju, med den hensikt å belyse hvordan intervjuprosessen er gjennomført. Videre redegjøres det for analyseprosessen i kapittel 3.3. I kapittel 3.4 foretas en evaluering av forskningens kvalitet, før det påpekes noen etiske utfordringer og hvordan disse ble møtt i 3.5.

3.1 Kvalitativ metode

Dette kapittelet vil innledningsvis presentere hva kvalitativ metode bygger på. Videre redegjøres det for hvorfor metoden ansees best egnet for å besvare oppgavens problemstilling.

3.1.1 Vitenskapelig forankring

Kvalitativ forskning bygger på et fenomenologisk vitenskapssyn (Thagaard, 2011, side 37). Utgangspunktet til fenomenologien er at fenomener forstås ved at interessen rettes mot det enkeltes individ sin erfaring og oppfatning, og verden beskrives slik mennesker oppfatter den. Johannessen, Christoffersen & Tufte (2011, s. 86) omtaler fenomenologien som «*tingene eller begivenhetene slik de «viser seg» eller «fremstår» for oss, slik de umiddelbart oppfattes av sansene*». Ved en fenomenologisk tilnærming er det avgjørende at forskeren er åpen for informantene sine erfaringer, og ikke lar seg styre av egne opparbeidede erfaringer (Kvale & Brinkmann, 2009, side 70). Ved bruk av denne metoden har forskeren en god mulighet til å tilegne seg kunnskap om enkeltindividers oppfatninger, og dermed til å kunne si noe om hvordan ulike fenomener oppfattes.

3.1.2 Bakgrunn for valg av forskningsmetode

Generelt skiller det mellom kvalitativ og kvantitativ metode. I hovedsak kan det sies at forskjellen mellom disse to metodene ligger i at kvalitative metoder søker å gå i dybden på fenomenet som

studies, mens kvantitative metoder hovedsakelig fokuserer på utbredelse og antall for å kunne trekke statistiske slutninger. Kvalitative studier kan resultere i mye informasjon om et lite utvalg, i motsetning til kvantitative studier som normalt inneholder et stort utvalg (Neumann, referert i Thagaard, 2011, s. 17). I denne studien har vi valgt kvalitativ metode, og det vil i det følgende redegjøres for bakgrunnen for vårt valg.

Vårt forskningsspørsmål har som formål å avdekke hvordan nytten til långivere blir påvirket som følge av økt tilgang til virkelig verdi-måling i regnskaper til ikke-børsnoterte foretak. Oppgavens formål er altså ikke å tallfeste faktiske størrelser, men i stedet ønsker vi å avdekke långiveres informasjonsbehov. For å besvare vårt forskningsspørsmål anså vi det sentralt med nærhet og fleksibilitet, hvilket er kjennetegnet ved kvalitativ metode (Grønmo, referert i Thagaard, 2011, s. 18).

Nærhet begrunner vi blant annet med at det var viktig for oss å ha en direkte kontakt med studiens deltakere grunnet muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål, da dette bidrar til en forståelse av bakgrunnen for informantens uttalelser. Vi ønsket ikke utelukkende entydige svar på spørsmålene, men var opptatte av å undersøke hva uttalelsene var forankret i.

Videre ansees fleksibilitet som sentralt i vårt forskningsprosjekt, grunnet muligheten til å kunne tilpasse prosessen underveis. Dette gjelder særlig fordi fleksibilitet åpnet for at forhold informantene selv anså viktig kunne avdekkes, og muligheten for at sentrale temaer ubevisst blir utelukket ble dermed redusert. En kvalitativ tilnærming åpnet videre for prosessen kunne tilpasses den enkelte informant, noe som kan være hensiktsmessig fordi ulike informanter kan ha ulike forutsetninger for besvarelse, og at et størst mulig spekter av potensielt relevante temaer dermed ble fanget opp.

Det ble vurdert at tolkningsmulighetene ved kvalitativ metode egner seg godt for vår studie. Vi anså muligheten for å kunne foreta tolkninger av bakenforliggende omstendigheter for informantenes uttalelser helt sentral, og som følge av nærhet og fleksibilitet presentert over bidrar kvalitativ metode til at forskeren er bedre egnet til å foreta slike tolkninger (Grønmo, referert i Thagaard, 2011, s. 18). En kvantitativ tilnærming ville ikke gitt tilsvarende mulighet, hovedsakelig fordi metoden normalt resulterer i et enhetlig og avgrenset datasett (Grønmo, referert i Thagaard, 2011, s. 18).

3.1.3 Intervju som kvalitativ metode

Det foreligger flere tilnærminger til gjennomføring av kvalitativ forskning, og hensiktsmessigheten av de ulike tilnærmingene avhenger av hvilke temaer som studeres, hvilken type problemstilling det fokuseres på, og hvordan tilgjengeligheten er når det gjelder personer for forskning (Thagaard, 2011, s. 12). I vårt forskningsprosjekt har vi valgt å foreta intervjuer, da dette er godt egnet i tilfeller hvor målet er å få informasjon om personers synspunkter og opplevelse, og intervjuobjektene har mulighet til å fortelle om egne erfaringer (Thagaard, 2011, s. 13).

Et særpreg ved intervju er at forskeren opparbeider seg en forståelse gjennom direkte kontakt med informantene, og utførelses av intervjuet er avgjørende for kvaliteten på det materialet forskeren får (Thagaard, 2011, s. 13). I det kommende kapittelet vil det redegjøres for intervjuprosessen.

3.2 Kvalitativt forskningsintervju

Som sagt i kapittel 3.1 har vi basert vår forskning på kvalitativ metode, nærmere spesifikt fem intervjuer. Vi valgte å ta lydopptak av intervjuene, og transkriberte disse over til tekstform i etterkant. Transkripsjonene ble benyttet som utgangspunkt for analysen studiens funn. I det følgende vil vi gjøre rede for sentrale aspekter ved forskningsintervjuet og bakgrunnen for de valgene vi tok i prosessen.

3.2.1 Semistrukturert intervju

Et kvalitativt intervju kan gjennomføres med ulik grad av struktur (Johannessen et.al., 2011, s. 145). Et ustrukturert intervju innebærer at forskeren på forhånd har forberedt et tema, men uten at konkrete spørsmål er fastsatt. Et strukturert intervju innebærer på sin side at spørsmålene er fastsatt med svaralternativer og forskeren følger disse strengt. Disse to tilpasningene representerer ytterpunkter hva gjelder strukturering. Semistrukturert intervju, også kalt intervju basert på intervjuguide, innebærer at forskeren tar utgangspunkt i en intervjuguide bestående av temaer og spørsmål gjennom intervjuet, men er åpen for at rekkefølgen og spørsmålene kan endres avhengig av hva informantene tar opp underveis (Johannessen et.al, 2011, s. 147; Kvale & Brinkmann, 2009, s. 47).

Som redegjort for i kapittel 3.1.2 anså vi det som nødvendig med en forskningsmetode som har en viss grad av fleksibilitet. Ved valg av struktur ble fleksibilitet ansett essensielt, i tillegg til at vi ønsket å få dekket konkrete forhåndsbestemte temaer. Videre vurderte vi det som vesentlig å la informanten få mulighet til å utype sine forklaringer. Da Kvale & Brinkmann (2009, s. 47) påpeker at dette blir opprettholdt ved et semistrukturert intervju, i tillegg til at strukturen kombinerer struktur og fleksibilitet, vurderte vi at semistrukturert intervju best egner seg til vårt prosjekt.

I forkant av intervjuene valgte vi å sende ut en forenklet intervjuguide til informantene. Denne inneholdt temaene vi skulle ta for oss, samt noen overordnede spørsmål. Årsaken var at vi ønsket gode og gjennomtenkte svar, uten at vi hadde behov for eksempelvis øyeblikkelige reaksjoner. Imidlertid satte vi ikke opp alle våre planlagte spørsmål, fordi det ikke var ønskelig at informantene skulle bli for opphengt i de enkelte spørsmålene, men i stedet fokusere på de oppgitte temaene i sin helhet. Dette åpnet for at informantene kunne reflektere og uttale seg om forhold som ikke nødvendigvis ville blitt fanget opp dersom de fikk oppgitt spesifikke spørsmål.

3.2.2 Valg av informanter

I det følgende vil det redegjøres for utvalget til vårt forskningsprosjekt. Først vil vi presentere metoden vi brukte for utvelgelse i kapittel 3.2.2.1, og i kapittel 3.2.2.2 vil det redegjøres for antallet informanter som deltok i studien.

3.2.2.1 Strategisk utvalg

Ved gjennomføring av kvalitative studier foretas oftest strategiske utvalg, hvilket innebærer at informanter velges på bakgrunn av egenskaper og kvalifikasjoner som er best egnet ut fra studiens problemstilling og formål (Thagaard, 2011, s. 55). Som Johannessen et.al. (2011, s. 111) skriver, er utvelgelse av informanter ved kvalitative studier i hovedsak basert på *hensiktsmessighet*, og ikke *representativitet*. Det vil si at det er viktigere at informantene har kvalifikasjoner som er egnet for studien, enn at utvalget velges med tanke på å kunne trekke statistisk korrekte konklusjoner.

Vårt utvalg består av personer som benytter regnskap med samme formål. Dette er fordi et relativt homogent utvalg kan styrke studiens konklusjoner når det avdekkes hvilke erfaringer som

ble delt av informantene, samt hvilke erfaringer som forholdt seg ulike mellom de enkelte (Johannessen et.al, 2011, s. 112). Dersom informantene hadde hatt ulike mål for regnskapsanalysen, er det ikke gitt at konklusjoner angående deres bruk av regnskap kunne blitt trukket på bakgrunn av at flere informanter delte, eller ikke delte, ulike oppfatninger. I vår studie er ansatte i banker utvalgsgruppe, nærmere spesifikt de som benytter regnskap til ikke-børsnoterte foretak i forbindelse med vurderingen av hvorvidt bedrifter får innvilget lån.

For vår studie var vi opptatte av at deltakerne hadde høy kompetanse innen sitt fagområde, og god kunnskap hvordan regnskap kan benyttes i forbindelse med kredittvurderingsprosessen. Videre anså vi det som hensiktsmessig at noen av informantene hadde erfaring både med GRS og IFRS, slik at deres svar angående virkelig verdi-måling ikke utelukkende ble basert på antagelser, men på faktiske erfaringer med virkelig verdi. Imidlertid vil lovforslaget påvirke et stort antall små bedrifter som i dag typisk ikke fører etter IFRS, og det er ikke gitt at virkelig verdi-måling har samme konsekvenser for små foretak som de større. Vi vurderte at et potensielt problem var at folk som har erfaring med IFRS baserer sine svar angående virkelig verdi utelukkende på denne erfaringen, uten å nødvendigvis reflektere tilstrekkelig over hvilke implikasjoner som kan komme for mindre foretak. Vi ønsket derfor også noen som ikke har erfaring med IFRS-regnskap.

3.2.2.2 Utvalgsstørrelse

Ved valg av utvalgsstørrelse er det flere faktorer som bør vektlegges. Utvalget vurderes i utgangspunktet i forhold til et metningspunkt (Thagaard, 2011, s. 59). Dette betyr at når en økning i utvalgsstørrelsen ikke bidrar til en bedre forståelse av forskningsprosjektet, er utvalgsstørrelsen stor nok. Videre er det nødvendig å vurdere utvalgsstørrelsen i forhold til problemstillingen og hvor mye datamateriale det er mulig å gjennomføre dype analyser på (Thagaard, 2011, s. 60). Dersom utvalget blir for stort vil ofte tidsbegrensninger gjøre at omfattende analyser ikke er gjennomførbart (Kvale & Brinkmann, 2009, s.129). Et bedre valg er da å velge et mindre antall informanter, hvor det kan foretas gode forberedelser og analyser. I tillegg kan informantenes erfaringer og faglige dyktighet forsvare et mindre antall informanter. Kvale & Brinkmann (2009, s. 129) skriver at utvalget i studier basert på intervjuer normalt omfatter mellom 5 og 25 informanter, og det vurderes derfor dit hen at utvalgsstørrelsen kan gi tilstrekkelig grunnlag for å avdekke långiveres beslutningsprosess.

3.2.3 Dokumentasjon av intervjuene

Forskeren må ta stilling til om det skal tas notater løpende gjennom intervjuet eller om intervjuet skal tas opp på lydbånd. Dette må vurderes både i forhold til informantene og til intervjuets tema. I vår studie valgte vi å basere oss på lydopptak av intervjuene. Hovedbegrunnelsen for valget er basert på Thagaard (2011, s.102), som anfører at lydopptak er å foretrekke dersom informantene tillater det. Som Thagaard påpeker, gjør dette at forskeren kan fokusere på informanten, samt å stille de riktige spørsmålene. At intervjuene blir bevart i sin helhet er særlig en fordel når sitater skal brukes i den ferdige teksten. Dette var noe vi anså som hensiktsmessig for vår oppgave, og motiverte følgelig vårt valg.

En av våre informanter ønsket imidlertid ikke at vi skulle ta opptak av intervjuet, og vi tok derfor notater underveis. Notatene fra intervjuet var bestående av utfyllende setninger og enkelte ordrette sitater, i tillegg til stikkord. Det å ta notater underveis i intervjuet kan være utfordrende, særlig for dynamikken i intervjuet (Thagaard, 2011, s. 102). Det må imidlertid påpekes at vi var to som intervjuet, og dynamikken trenger derfor ikke å bli vesentlig påvirket ettersom den ene hovedsakelig tok notater, mens den andre fokuserte på spørsmålene. Etter intervjuet ble notatene umiddelbart skrevet til en sammensatt tekst. Thagaard (2011, s. 102) skriver at ettersom notater blir mindre fyldige etter denne metoden sammenlignet med opptak, er dette av betydning for å hindre at viktige deler blir utelatt eller glemt. Videre er det en fare at forskeren ilegger svarene egne tolkninger, slik at dokumentasjonen reflekterer disse i stedet for det som faktisk ble formidlet av informanten. Vi var imidlertid oppmerksomme på muligheten for feiltolkning, og derfor bevisste på å kun notere det som faktisk ble sagt. Vi anser følgelig dokumentasjonen fra intervjuet som god.

3.2.4 Transkribering

Transkribering er en del av forberedelsene til analyseprosessen. Metoden går ut på å omgjøre det muntlige lydopptaket fra intervjuet til en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 186). Det er ikke uvanlig at forskeren får andre personer til å transkribere for seg (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 189). Imidlertid valgte vi å gjøre dette selv, da transkriberingen er en del av analyseprosessen. På denne måten fikk vi gjennomgått intervjuene ytterligere en gang, og ble mer oppmerksomme

på detaljene som informantene hadde sagt. Det finnes ingen standard utforming for hvordan transkripsjonen skal være, men likevel bør det tas stilling til enkelte momenter før igangsettelse (Kvale & Brinkmann, 2011, s. 189). Blant annet ble mest mulig detaljer fra opptakene inkludert i transkripsjonen, eksempelvis pauser og småord. Dette ble gjort i hovedsak for å poengtere ulikheter i responsen med tanke på usikkerhet og betenkningstid, slik at tolkningen av svarene kunne gjøres på et bedre grunnlag.

3.3 Analyse av dataene

I studier som er forankret i fenomenologi, jf. kapittel 3.1.1, analyseres normalt meningsinnholdet i datamaterialet (Johannessen et.al, 2011, s. 195). Uttalelsene fra intervjuer tolkes av forskeren, med tanke på innhold og hva som er bakenforliggende for disse. Kirsti Malterud (referert i Johannessen et.al, 2011, s. 195) redegjør for hvordan analyse av meningsinnhold bør foretas gjennom fire steg, som det i analysen av datamaterialet fra vårt forskningsprosjekt er tatt utgangspunkt i;

1. *Helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnhold*
2. *Koder, kategorier og begreper*
3. *Kondensering*
4. *Sammenfatning*

I den første fasen vil forskeren danne et overblikk over datamaterialet. Dette innebærer å lese gjennom datamaterialet og notere de sentrale temaene som kan være av betydning, uten at detaljene er i fokus (Johannessen et.al, 2011, s.195). Samtidig bør forskeren forsøke å komprimere datamaterialet ved å fokusere på *meningsfortetting* (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 212). Irrelevant informasjon blir da fjernet, og det meningsfylte innholdet komprimeres til kortere setninger. I denne delen av prosessen leste vi gjennom transkripsjonene, hvor vi noterte ned de momentene vi anså som vesentlige, i tillegg fjernet vi deler av transkripsjonene som ikke var relevante for forskningsspørsmålet. På denne måten fikk vi et bedre innblikk i datamaterialet, hvilket gjorde oss bedre forberedt for den videre analysen av datamaterialet.

I den neste fasen er formålet å finne elementer som er *meningsbærende* (Johannessen et.al, 2011, s. 196). Forskeren går da grundig gjennom materialet og identifiserer det som gir fylde til

hovedtemaene. De identifiserte elementene markeres med kodeord i margen. Kodene formidler hva slags type informasjon det dreier seg om, og bidrar til å organisere det meningsbærende innholdet (Johannessen et.al, 2011, s. 196). Teksten klassifiseres og sorteres ut fra kategorier som forskeren anser som relevante for videre analyse (Johannessen et.al, 2011, s. 196). I vårt arbeid formulerte vi kategorier basert på det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 2, tilknyttet regnskapets formål, regnskapskvalitet og långivers informasjonsbehov for beslutningsprosessen. Det redegjøres nærmere for disse innledningsvis i kapittel 5. Kategoriene ble følgende kommentert i margen på transkripsjonene. I tillegg markerte vi de uttalelsene vi anså spesielt sentrale for analysen.

Kondensering tar sikte på å samle det meningsbærende innholdet som ligger i kodene (Johannessen et.al, 2011, s. 198). Dette gjør forskeren ved å sortere ut de delene som er kodet, og det gjenværende datamaterialet blir følgelig redusert. Videre sorteres materialet etter kodene. I vårt arbeid gjennomgikk vi datamaterialet fra hver enkelt informant, og sorterte ut kodene. De kodene som representerte samme kategori samlet vi, slik at resultatet ble en ny sammenhengende tekst som var strukturert etter de kategoriene vi hadde formulert, jf. forrige avsnitt.

Den siste fasen er *sammenfatning*. Formålet er å samle materialet med for å kunne komme med nye formuleringer av meningsinnholdet. I denne fasen gikk vi grundigere gjennom teksten fra kondenseringsfasen, med det formål å lage en mer sammenhengende og presis tekst. Dette innebar blant annet at i tilfeller der informantenes uttalelser var overensstemmende, ble disse komprimert til ett meningsuttrykk. Det bør påpekes at det som ble ansett som vesentlige sitater ble bevart i opprinnelig form.

3.4 Evaluering av forskningsstudien

For å kunne sikre at forskningsresultatene er av god kvalitet, og i ettertid av studien bedømme hvorvidt kvalitet ble oppnådd, bør det tas stilling til kvalitative krav til forskningen. Johannessen et. al. (2011, s. 243) påpeker at kvalitetskriteriene må vurderes opp mot den enkelte studie, da det ikke eksisterer én enkelt tilnærming til vurdering av kvalitet som er hensiktsmessig for alle situasjoner. I forskningslitteraturen benyttes ulike benevninger for kvalitetsmål (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 249). I denne oppgaven tas det utgangspunkt i begrepene fastsatt av Lincoln

& Guba og Guba & Lincoln (begge referert i Johannessen et.al, 2011, s. 243). I det følgende vil det derav redegjøres for begrepene reliabilitet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet som kvalitetsmål, samt hvilke valg som er tatt for å styrke kvaliteten på forskningsresultatene.

3.4.1 Reliabilitet

Reliabilitet omhandler hvorvidt forskningsresultatene er pålitelige (Thagaard, 2011, s. 22). Med dette menes først og fremst om andre forskere kan få samme resultat på et senere tidspunkt, gitt at tilsvarende metode blir benyttet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 325). Imidlertid hevder enkelte forskere at dette ikke vil være aktuelt innen kvalitativ forskning, hvilket begrunnes med at forskeren vil reagere ulikt overfor informanter på forskjellige tidspunkter (Holstein & Gubrium og Seale, referert i Thagaard, 2011, s. 198-199). Av den grunn vil ikke forskeren opptre på samme måte hver gang, og resultatene vil kunne bli forskjellige.

Forskeren må overbevise leseren om kvaliteten på forskningen, og må argumentere for studiens reliabilitet (Thagaard, 2011, s. 198). Seale (referert i Thagaard, 2011, s. 199) påpeker at det er viktig at forskeren er konkret i rapporteringen hva gjelder metodevalg ved både datainnsamling og analyse, hvilket også støttes av andre forskere. Med andre ord er det viktig at forskeren beskriver sine fremgangsmåter i forskningsprosjektet, da dette gjør det mulig for leseren å gå strategisk gjennom prosessen og vurdere de strategier og metoder som er valgt (Johannessen et.al, 2011, s. 16). I tillegg bør forskeren forsøke å gi en situasjonsbeskrivelse innledningsvis (Johannessen et.al, 2011, s.16), da dette bidrar til at leseren får et bedre grunnlag for å vurdere hensiktsmessigheten av valgene som er foretatt i forskningsprosessen. For å oppnå dette har vi forsøkt å gi en grundig beskrivelse av konteksten for vår forskning i kapittel 1, i tillegg til at det gis en grundigere redegjørelse for denne i kapittel 4. Studiens reliabilitet vil også styrkes da vi er to forskere, og vi derav kan diskutere beslutninger og tolkninger sammen (Thagaard, 2011, s. 199). Videre valgte vi hovedsakelig å benytte lydopptak i intervjuene fremfor notater, hvilket er positivt for å hindre subjektive tolkninger av uttalelser og hendelser. (Seale, referert i Thagaard, 2011, s. 199).

3.4.2 Troverdighet

Troverdighet omhandler hvorvidt den kvalitative undersøkelsen måler det den er ment å måle, og blir også omtalt som begrepsvaliditet (Johannessen et.al, 2011, s. 244). Johannessen et.al. (2011, s. 244) beskriver at i kvalitative studier dreier validitet seg om «i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten». For å øke troverdigheten bør forskeren redegjøre for de valgene som er tatt gjennom hele prosessen, fra datainnsamling til analyse (Postholm, referert i Johannessen et.al, 2011, s. 244). Som det ble redegjort for i kapittel 3.4.1 har vi forsøkt å gi grundige beskrivelse av metoden vi har brukt og de valgene vi har tatt, hvilket også vil påvirke troverdigheten i positiv retning.

Forskningens troverdighet omhandler også hvorvidt informantene sine uttalelser er til å stole på (Johannessen et.al, 2011, s. 244). Jf. 3.2.2.1 ble det foretatt et strategisk utvalg, der informantenes faglige erfaring ble vektlagt. Når intervjuforespørsel ble sendt til den enkelte bank, ble en beskrivelse av den erfaringen vi søkte inkludert, og banken sendte deretter forespørselen videre til de aktuelle ansatte. Prosessen resulterte i de fem informantene som ble intervjuet. Det er nærliggende å tro at informantenes uttalelser kan bli mindre påvirket av forskerens opptreden når informanten har god kunnskap om temaet for intervjuet, slik som ellers kan være et problem ved kvalitative studier (Patel og Davidson, referert i Johannessen et.al, 2011, s. 245).

Ved kvalitative studier kan en utfordring som sagt være at informantene potensielt påvirkes av forskerens opptreden. Videre er det forskeren selv som foretar tolkninger, hvilket kan medføre at resultatene kan bære preg av forskerens subjektive vurderinger (Johannessen et.al, 2011, s. 245). Utfordringen ble forsøkt imøtekommet blant annet ved å unngå ledende spørsmål, og ved å vise åpenhet for informantenes uttalelser. Som Johannessen et.al (2011, s. 246) påpeker, kan kvalitative studier bli påvirket av at forskeren ikke fokuserer på annen informasjon enn det som styrker sin egen oppfatning. Dette er en av grunnene til at semistrukturert intervju ble benyttet, da intervjustrukturen gir informanten mulighet til å komme med egne innspill, slik at det må tas stilling til andre spørsmål og temaer enn som ble tenkt ut på forhånd.

3.4.3 Overførbarhet

Overførbarhet, også omtalt som ekstern validitet, innebærer i hvilken grad tolkningen av forskningsprosjektet også kan benyttes i andre situasjoner. Ved kvalitative studier innebærer dette overføring av kunnskap, og omhandler i hvilken grad forskeren klarer å formidle «beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttig på andre områder enn det som studeres» (Johannessen et.al, 2011, s. 248). I følge Thagaard (2011, s. 207) er det forskeren som må redegjøre for hvordan tolkningen fra prosjektet også kan være aktuell i andre sammenhenger, slik det blir gjort i neste avsnitt.

Vår forskning er gjennomført på bakgrunn av teori og forskningsmetode, og vi har vært opptatte av å legge til grunn gode og troverdige kilder, samt beskrive konteksten og våre valg i forskningsprosessen. Samlet mener vi dette styrker kvaliteten på vår studie, og at det derfor er naturlig å anta at studiens resultat kan være relevant også i andre situasjoner. Imidlertid bør det påpekes at det kan være momenter som svekker studiens overførbarhet. Utvalgsstørrelsen er begrunnet og innenfor en teoretisk akseptabel størrelse, jf. kapittel 3.2.2.2, men det kan likevel ikke med sikkerhet sies at utvalget er tilstrekkelig for å trekke en samlet konklusjon om populasjonen som helhet. Videre er en masteroppgave begrenset i tid og omfang, hvilket gjør at det kan være aspekter tilknyttet forskningsspørsmålet som er utelatt. Likevel mener vi, som nevnt over, at våre valg i forskningsprosessen tilsier at overførbarheten er tilstrekkelig god til at resultatene kan benyttes også i andre sammenhenger. Med andre ord antas at forskningsstudien kan gi indikasjoner angående långiveres bruk av regnskap, samt hvordan virkelig verdi-måling kan påvirke deres nytte av regnskap, som kan være relevant ved vurderingen av hensiktsmessigheten av de måleprinsipper som tillates og pålegges av IASB.

3.4.4 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet skal sikre at forskningens resultat er basert på studien, og ikke av forskerens egne meninger (Johannessen et.al, 2011, s.249). Det er viktig at leseren forstår bakgrunnen for forskeren sine beslutninger, slik at leseren selv kan gjøre en vurdering av dem (Johannessen et.al, 2011, s. 249).

Vi var opptatte av å komme med oppfølgingsspørsmål under intervjuene, da dette bidro til å avdekke mulige tolkningsalternativer. Som Johannessen et.al. (2011, s. 249) skriver, er det viktig at forskeren er kritisk i prosessen, samt vurderer momenter som kan ha hatt innvirkning på tolkningen. For å få avklart at forskeren har forstått og tolket informantens uttalelse riktig, kan det være aktuelt å sende den ferdige teksten til informantene for en bekreftelse på tolkningene. Som følge av tidsbegrensninger valgte vi å ikke sende ferdig tekst tilbake til informanten, hvilket kan redusere bekreftbarheten. Imidlertid la vi transkripsjonen til grunn for tolkningene av meningsinnholdet i uttalelsene, hvilket gjør at det er informantens ordrette uttalelser som danner utgangspunktet for tolkningen. Dermed blir tolkningene mindre påvirket av forskerens egne meninger og oppfatninger. Videre hadde vi også mulighet til å gå tilbake til opptakene fra intervjuene og høre eksakt hva som ble sagt, samt på hvilken måte.

3.5 Etske retningslinjer og personvern

Gjeldende personopplysningslov (popplyl.) trådte i kraft i 2001, og det følger av § 31 at det er meldeplikt for alle prosjekter som benytter personopplysninger og hvor dette behandles elektronisk. For forsknings- og studentprosjekter som utføres ved høyskoler, universiteter og andre forskningsinstitusjoner, skal prosjektene meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD (Thagaard, 2011, s. 25). For andre prosjekter kreves konsesjon, og prosjektene skal følgelig meldes til Datatilsynet. Vi meldte inn vårt prosjekt til NSD, hvilket er et krav om å gjøre senest 30 dager før prosjektstart, gitt at meldeplikt foreligger. Fra NSD fikk vi svar om at behandlingen av personopplysninger i vårt forskningsprosjekt tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven, og vi kunne følgelig igangsette behandlingen av personopplysninger.

Ved innhenting av personopplysninger foreligger det en lovpålagt informasjonsplikt i personopplysningsloven. Av popplyl. § 19 følger det at blant annet formålet med innhenting av personopplysninger, samt enkelte rettigheter, skal opplyses til de personene det innhentes opplysninger om. Videre følger det av popplyl. § 8 at samtykke er en forutsetning for innhenting av personopplysninger. Jf. popplyl. § 2 nr. 7 må samtykket være «frivillig, uttrykkelig og informert» for at det skal være gyldig. I arbeidet med vårt prosjekt fylte vi ut et informasjonsskriv hvor vi blant annet skrev om studiens formål og hva det innebar å delta som informant. Vi valgte å basere vårt skriv på en mal utformet av NSD. Informantene fikk tilsendt informasjonsskrivet i

god tid før intervjuet, slik at de kunne forstå hva studien innebar. Før gjennomføring av intervjuene samtykket informantene ved signering av dette. Samtykkeskjema er vedlagt i vedlegg 1.

4. Presentasjon av den norske situasjonen

At virkelig verdi-måling i stor utstrekning er innført av IASB i senere år som foretrukket målemetode for flere eiendeler og forpliktelser, reiser spørsmål om hvorvidt kvalitetskravene til brukernyttig informasjon i det konseptuelle rammeverket blir møtt ved slik måling. Da det kan være aktuelt for ikke-børsnoterte foretak å avlegge regnskap etter IFRS eller IFRS for SMEs, gjør spørsmålet seg gjeldende for denne gruppen foretak. Jf. kapittel 1 er dette bakgrunnen for at det ønskes å undersøke hvordan virkelig verdi-måling kan påvirke brukernytten for brukere av ikke-børsnoterte foretak. Videre er det valgt å avgrense undersøkelsen til brukergruppen långivere, særlig fordi disse ansees som en av de mest sentrale eksterne brukerne av regnskap fra ikke-børsnoterte foretak jf. kapittel 1.4.

Brukernytten av regnskapsinformasjon basert på virkelig verdi-måling er en problemstilling som gjør seg gjeldende internasjonalt. Hva gjelder Norge, gjør diskusjonen seg særlig gjeldende fordi det er foreslått et skifte i norsk regnskapsrett som kan medføre økt innslag av virkelig verdi-måling i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak, da IFRS for SMEs forslås innført som grunnlag for nye norske regnskapsstandarder jf. kapittel 1.1. Denne oppgaven tar derav utgangspunkt i den norske situasjonen for å kunne belyse hvordan økt innslag av virkelig verdi-måling kan påvirke brukernytte.

I dette kapittelet gis en presentasjon av den norske situasjonen hva gjelder regnskapsrett. Det vil først redegjøres for gjeldende regnskapslov, samt måleprinsippene som følger av denne, i kapittel 4.1. Videre presenteres relevante momenter fra forslaget til ny norsk regnskapslov i kapittel 4.2. I kapittel 4.3 gjennomgås måleregler i henhold til gjeldende norsk rett og IFRS for SMEs, med den hensikt å presisere forstående endring i måleregler tilknyttet den enkelte eiendel der virkelig verdi-måling er aktuelt.

4.1 Regnskapsloven av 1998 og god regnskapsskikk

Den første regnskapsloven i Norge trådte i kraft 1. januar 1977 (NOU 2015:10, s. 30). Denne ble erstattet med gjeldende regnskapslov, lov av 17.07.1998 nr. 56, heretter omtalt regnskapsloven

(rskl.) Regnskapsloven er bygget på sentrale regnskapsprinsipper som fremkommer av regnskapslovens kapittel 4. Jf. rskl. § 4-6 skal utarbeidelse av årsregnskapet foretas i samsvar med «god regnskapsskikk». God regnskapsskikk, heretter GRS, er regnskapspraksis og -regler som utdypes i standarder og veiledninger gitt ut av NRS. GRS har hatt som formål å bidra til en dynamisk regnskapsregulering, og standarden utvikles gjennom teori, praksis og relevant samfunnsutvikling (NOU 2015:10, s. 27 og 31).

Norsk regnskapsrett er basert på en transaksjonsbasert historisk kost-modell (Fardal, 2007). Hovedregelen er at eiendeler og gjeld innregnes til historisk kost, og at det i etterfølgende perioder blant annet tas hensyn til verdifall gjennom avskrivninger og eventuelle nedskrivninger. Videre forutsetter innregning av eiendeler og gjeld at det foreligger en transaksjon, eksempelvis kjøp eller salg, og regnskapsføring gjøres til verdien på transaksjonstidspunktet. Dette fremkommer av transaksjonsprinsippet, som er et av de grunnleggende regnskapsprinsippene i rskl. § 4-1.

I norsk regnskapsrett eksisterer ikke oppskrivingsadgang ved verdiøkning, etter at denne adgangen ble fjernet med regnskapsloven av 1998 (Stenheim, 2008a). Det er altså ikke adgang til å resultatføre urealiserte gevinster. Regnskapslovsutvalget 1995 oppfattet at oppskrivning ikke var forenelig med historisk-kost modellen som regnskapsloven skulle bygge på (NOU 1995:30, s. 31 og 342). Det finnes imidlertid enkelte unntak, som at finansielle instrumenter og varederivater vurderes til virkelig verdi når nærmere bestemte kriterier i rskl. § 5-8 er oppfylt.

4.1.1 EF forordning om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

I 2002 ble Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1606/2002 om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder vedtatt. Denne påla børsnoterte foretak å benytte IFRS i konsernregnskapet fra og med 2005 (Stiftelsen Lovdata, 2017). Dette gjelder også foretak som ikke er børsnoterte, men som har gjeldspapirer notert på børs. Forordningen gjelder også i Norge, jf. EØS-avtalen artikkel 7, bokstav a (EØS-loven, 1992, art 7a). Det enkelte land er gitt tilgang til å kreve eller åpne for at også andre enn de børsnoterte foretakene benytter IFRS i konsernregnskapet, samt i selskapsregnskapene (Stiftelsen Lovdata, 2017).

Gjennomføringen av forordningen i norsk internrett kom fra finansdepartementet i Ot.prp. nr. 89 (2003-2004). Det kreves følgelig at alle børsnoterte foretak i Norge fører konsernregnskap etter IFRS. Det tillates også bruk av IFRS i ikke-børsnoterte foretak sine konsernregnskap, samt i alle selskapsregnskap. Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) ble vedtatt med virkning for regnskapsår begynnende fra og med 1. januar 2005 (NOU 2015:10, s. 34).

4.2 Forslag til ny norsk regnskapslov og regnskapsstandarder basert på IFRS for SMEs

I september 2014 ble et regnskapsutvalg nedsatt for å vurdere endringer i norsk regnskapslovgivning. Utvalget la til grunn at foreslåtte endringer ikke skal gjøres i den eksisterende regnskapsloven fra 1998, men foreslo en ny lov i de to delutredningene NOU 2015:10 og NOU 2016:11. En av hovedprioriteringene til Regnskapslovutvalget 2014 var at norsk regnskapspraksis skal internasjonaleses og tilpasses utviklingen i IASB, og lovforslaget innebærer at nye norske regnskapsstandarder kan baseres på IFRS for SMEs. Det henvises til kapittel 1.3 angående differensiering av foretak etter lovforslaget, samt hvordan de ulike foretaksklassene blir berørt.

Utvalgets forslag innebærer at GRS, samt lovsystemet der grunnleggende regnskapsprinsipper uttrykkes i lov jf. kapittel 4.1, ikke videreføres (NOU 2015:10, s. 64). Det foreslås at det standardsettende organet, en videreføring av NRS, gis adgang til å fastsette rettslig bindende standarder.

Videre foreslås at virkelig verdi-måling tillates dersom det er oppgitt i regnskapsstandard (NOU 2015:10, s. 221). I IFRS for SMEs er virkelig verdi-måling krevet eller tillatt for en del eiendeler, og det er særlig for måling av investeringseiendom, biologiske eiendeler, varige driftsmidler og aksjer i unoterte selskap at standarden representerer forskjell fra gjeldende norsk rett. Lovforslaget kan således innebære en økt adgang til virkelig verdi-måling for disse eiendelene i regnskapene til norske ikke-børsnoterte foretak. I kapittel 4.3 vil derfor målereglene tilknyttet disse eiendelene presenteres, slik de fremkommer av regnskapsloven og i IFRS for SMEs.

Denne oppgavens problemstilling omhandler ikke-børsnoterte foretak jf. kapittel 1.4. Hvordan regelendringene vil påvirke de ulike foretaksklassene ble behandlet i kapittel 1.3. Ettersom noen norske ikke-børsnoterte foretak avlegger regnskap etter IFRS per dags dato, er det ikke gitt at regelendringen vil medføre økt adgang til virkelig verdi-måling for disse. Når regelendringene videre omtales med tanke på at virkelig verdi-måling i større grad er aktuelt for ikke-børsnoterte foretak, er det et helhetlig perspektiv det siktes til, ikke at det nødvendigvis blir mer virkelig verdi-måling i det enkelte foretaks regnskap. Dette gjelder også fordi det i flere tilfeller kan velges å måle eiendelene til historisk kost, eller at historisk kost må velges fordi virkelig verdi-måling ikke kan gjøres pålitelig eller uten unødig kostnad jf. 1.2.1.

4.3 Måleregler i regnskapsloven og IFRS for SMEs med tentative særnorske avvik

Regnskapslovsutvalget har foreslått at NRS skal være ansvarlig for utgivelse av de nye rettslige bindende regnskapsstandardene i Norge, som kan baseres på IFRS for SMEs (NOU 2015:10, s. 28). I arbeidet med å utforme de nye standardene er det lagt opp til at det skal forekomme «et begrenset omfang av særnorske løsninger» i forhold til IFRS for SMEs (Norsk RegnskapsStiftelse, 2016). Regnskapslovsutvalget legger til grunn at nasjonale tilpasninger må gjøres på bakgrunn av avveining mellom enkelhet i reguleringen og ivaretagelse av brukernes informasjonsbehov (NOU 2015:10, s. 305). Videre setter utvalget opp kriterier som må være oppfylt når særnorske tilpasninger inkluderes i norske standarder. Hva gjelder måling og innregning oppgis i NOU 2015:10 (s. 305) at det skal kunne gjøres forenklinger i norsk regnskapsstandard dersom det kan dokumenteres at forenklingen er mer kostnadsbesparende for produsenten enn nyttereduserende for regnskapsbrukerne. Regnskapsstandardstyret, som er det standardsettende organ underlagt NRS, har med bakgrunn i dette utgitt en tentativ oversikt over særnorske avvik fra IFRS for SMEs (Regnskapsstandardstyret, 2016).

Som sagt i 4.2 innebærer forslaget til ny norsk regnskapslov en åpning for virkelig verdi-måling i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak, hva gjelder investeringseiendom, biologiske eiendeler, varige driftsmidler og aksjer i unoterte selskap. I det følgende presenteres målereglene for disse

eiendelene i henhold til dagens norske regnskapsrett og IFRS for SMEs, samt hvilke særnorske avvik Regnskapsstandardstyret ser for seg i ny norsk regnskapsstandard.

4.3.1 Investeringseiendom

Etter GRS skiller det ikke mellom investeringseiendom og annen eiendom som benyttes av eieren. Fast eiendom klassifiseres som anleggsmidler i balansen jf. rskl. § 6-1 (1), bokstav a nr. 2. Det følger at fast eiendom innregnes til anskaffelseskost, avskrives, og testes mot virkelig verdi for verdifall jf. § 5-3. Dette er anskaffelseskostmodellen.

Investeringseiendom reguleres etter kapittel 16 i IFRS for SMEs. Jf. punkt 16.5 måles investeringseiendom til kostpris ved innregning. Etterfølgende måling gjøres til virkelig verdi på balansedagen, og eventuell verdiøkning eller -reduksjon resultatføres. Dette gjelder imidlertid kun der eiendommens virkelige verdi kan måles pålitelig og uten unødig kostnader¹³. Investeringseiendom hvis virkelig verdi *ikke* kan måles pålitelig reguleres etter kapittel 17 «Property, Plant and Equipment» jf. punkt 16.1, som innebærer regnskapsføring til historisk kost jf. 17.15.

Regnskapsstandardstyret (2016, s. 7) anfører at et foretak kan velge mellom anskaffelseskostmodellen og modellen for virkelig verdi for investeringseiendom, dersom nye norske regnskapsstandarder baseres på IFRS for SMEs.

4.3.2 Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er én av tre klasser anleggsmidler jf. rskl. § 6-2 A nr. 2, og omfatter blant annet eiendom, maskiner, anlegg, skip, driftsløsøre og inventar, som er bestemt til varig eie eller bruk jf. § 5-1. De to andre klassene omfatter immaterielle eiendeler og finansielle anleggsmidler. Varige driftsmidler vurderes til anskaffelseskost, avskrives dersom eiendelen har begrenset levetid, og nedskrives til virkelig verdi ved verdifall jf. § 5-3.

¹³ Jf. kapittel 1.2.1

Etter IFRS for SMEs innregnes varige driftsmidler til kostpris jf. paragraf 17.9. Videre er det ved måling i etterfølgende perioder adgang til å velge mellom historisk kost-modellen og måling til virkelig verdi, så lenge virkelig verdi-måling kan gjøres pålitelig (IFRS for SMEs 17.15). Velges virkelig verdi-modellen skal verdiøkning føres over *other comprehensive income* (heretter OCI) og direkte mot egenkapitalen jf. 17.15C. OCI er inntekter og kostnader som ikke påvirker årsresultatet (IFRS for SMEs, s. 222). Eventuell verdireduksjon resultatføres jf. 17.15D.

Det er ikke oppgitt tentative særnorske avvik for varige driftsmidler av Regnskapsstandardstyret.

4.3.3 Aksjer i unoterte selskap

Gjeldende norsk rett

Etter gjeldende regnskapslov klassifiseres eiendeler, herunder aksjer, som anleggsmidler dersom de er bestemt til varig eie eller bruk jf. rskl. § 5-1 jf. § 6-2 (1) bokstav A nr. 3. Med varig eie menes at det ikke er selskapets hensikt med anskaffelsen å selge eiendelen for å oppnå gevinst (Kvifte et.al., 2011, s. 67). Aksjer som ikke er bestemt til varig eie eller bruk, det vil typisk si spekulasjonsaksjer, er omløpsmidler jf. § 5-1 jf. § 6-2 (1), bokstav B nr. 3.

Finansielle anleggsmidler skal vurderes til anskaffelseskost, og ved eventuell verdinedgang som ikke anses forbigående skal de nedskrives til virkelig verdi jf. rskl. § 5-3. Det er altså ikke adgang til å regnskapsføre urealiserte gevinster ved verdiøkning¹⁴.

Når det kommer til finansielle omløpsmidler vurderes de til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi jf. § rskl. 5-2. Det foreligger imidlertid særregel i § rskl. 5-8 (1) om at børsnoterte finansielle instrumenter som klassifiseres som omløpsmidler vurderes etter virkelig verdi, dersom de inngår i en handelsportefølje og har god eierspredning og likviditet.

¹⁴ Egenkapitalmetoden er også aktuell for finansielle anleggsmidler, og det er noe ulikhet i hvordan måling eller konsolidering gjøres avhengig av hvorvidt aksjene er i et tilknyttet selskap, datterselskap eller felleskontrollert virksomhet. Å gå nærmere inn på dette ansees ikke relevant for oppgavens tematikk.

IFRS for SMEs

Ved regnskapsføring av aksjer i datterselskap, tilknyttede selskap eller felleskontrollert virksomhet skal aksjene måles etter kostmetoden, virkelig verdi-modellen eller egenkapitalmodellen (IFRS for SMEs, 9.26). Ordinære aksjer eller preferanseaksjer uten innløsningsrett og ikke-konvertible preferanseaksjer regnskapsføres etter virkelig verdi-modellen dersom aksjen omsettes i et aktivt marked eller på annen måte kan måles pålitelig (IFRS for SMEs, 11.8c). I motsatt tilfelle foreligger et kostunntak, slik at en regnskapsfører aksjene til historisk kost fratrukket eventuelle nedskrivninger jf. punkt 11.14 (c). Etter punkt 11.31 fremkommer at IASB vurderer det dit hen at virkelig verdi i normalt tilfelle kan estimeres selv om det ikke finnes et aktivt marked når aksjene er kjøpt fra en tredjepart, og at kostmetoden kun kan benyttes når det er signifikant variasjon i virkelig verdi-estimatene slik at pålitelighet ikke forekommer.

Det vil ikke skilles mellom de ulike eierformene videre, og når «aksjer i unoterte selskap» omtales henvises det til ordinære aksjer i ikke-børsnoterte foretak, uavhengig av hvor stor grad av kontroll eller eierandeler som foreligger. Når virkelig verdi-modellen velges for aksje i unoterte selskap, skal verdiendringer resultatføres.

Tentative særnorske regler

Det er etter tentativ ny norsk regnskapsstandard tilgang til å velge mellom anskaffelseskostmodellen og modellen for virkelig verdi for regnskapsføring av ordinære ikke-børsnoterte aksjer.

4.3.4 Biologiske eiendeler

I regnskapsloven av 1998 finnes ingen spesielle regler for biologiske eiendeler, og disse må derfor følge generelle vurderingsregler (Kvifte et.al., 2011, s. 278). Biologiske eiendeler omfatter eiendeler innenfor skogbruk, jordbruk og havbruk (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010a, s. 21). Biologiske eiendeler som holdes for videresalg, eksempelvis oppdrettsfisk, vurderes som varelager etter GRS. Dette innebærer at de innregnes til laveste verdis prinsipp jf. rskl. § 5-2, som er det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Etter IFRS for SMEs punkt 34.2 skal virkelig verdi-modellen anvendes for biologiske eiendeler dersom virkelig verdi er tilgjengelig uten unødig kostnad. Dersom dette ikke er tilfelle skal historisk kost benyttes jf. punkt 34.8. Virkelig verdi-modellen innebærer at eiendelen innregnes og videre måles til virkelig verdi fratrukket salgskostnader. Endringer i differansen resultatføres jf. punkt 34.4.

Et selskap skal etter tentativ ny norsk regnskapsstandard kunne velge mellom virkelig verdi-modellen eller anskaffelseskostmodellen for biologiske eiendeler. Dersom sistnevnte velges gjøres regnskapsføringen i samsvar med IFRS for SMEs kapittel 13 «beholdninger». Dette innebærer at førstegangsinnregning gjøres til laveste verdi av kostpris og estimert salgsverdi fratrukket ferdigstillings- og salgskostnader.

4.3.5 Måling av virkelig verdi i gjeldende norsk regnskapsrett

Slik det ble nevnt i kapittel 4.2 innebærer forslaget til ny norsk regnskapslov at nye norske regnskapsstandarder utformes med bakgrunn i IFRS for SMEs, med noen særnorske avvik, og at dette åpner for økt adgang til virkelig verdi-måling i regnskapene til ikke-børsnoterte foretak. Det bør imidlertid bemerkes at beregning av virkelig verdi også er aktuelt i gjeldende norsk rett. Dette gjelder spesielt fordi omløpsmidler kreves regnskapsført etter laveste verdis prinsipp jf. rskl. § 5-2, det til si til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. I tillegg er det nødvendig å beregne virkelig verdi for anleggsmidler som er utsatt for varig verdifall, fordi disse skal nedskrives til virkelig verdi jf. § 5-3 (3). Norsk næringsliv og regnskapsprodusenter er derav kjent med utfordringene angående skjønnsmessige vurderinger og måleusikkerhet jf. kapittel 1.2.2 og 2.4.2, og med å foreta virkelig verdi-estimer. Det som imidlertid forholder seg nytt er at det gis *oppskrivingsadgang* i større utstrekning enn etter gjeldende norsk rett, der det kun er adgang til å regnskapsføre urealiserte gevinster for visse børsnoterte aksjer jf. kapittel 4.3.3.

5. Analyse

Formålet med denne delen av oppgaven er å besvare oppgavens problemstilling;

Hvordan vil nytten av regnskap bli påvirket som følge av økt innslag av virkelig verdi-måling, for regnskapsbrukere som benytter regnskap i forbindelse med utgivelse av lån til ikke-børsnoterte foretak?

For å undersøke problemstillingen er det tatt utgangspunkt i den norske situasjonen hva gjelder regnskapsrett, som ble beskrevet i kapittel 4. Analysen gjøres i lys av det teoretiske rammeverket som ble presentert i kapittel 2. Jf. kapittel 1.4 er problemstillingen avgrenset hva gjelder eiendeler, og brukernytten ved virkelig verdi-måling vil derav analyseres for investeringseiendom, varige driftsmidler, aksjer i unoterte selskap og biologiske eiendeler.

Vår forskning innebærer dybdeintervjuer av ansatte i banker som benytter regnskapene til ikke-børsnoterte foretak i forbindelse med kredittvurdering, heretter omtalt informantene, for å kartlegge *hvordan* regnskapene blir brukt. Innsikten dette gir benyttes deretter til å vurdere hvordan økt innslag av virkelig verdi kan påvirke brukernytten. I tillegg har vi avdekket informantenes egne oppfatninger av virkelig verdi, som videre kan belyse problemstillingen. Hovedvekten i analysen vil likevel være på bruken av regnskap, av den årsak at informantene ikke har utdypende kunnskap om hvordan reglene om virkelig verdi-måling etter ny regnskapslov blir, og dermed ikke nødvendigvis oppfatter virkelig verdi-begrepet i tråd med disse.

Intervjuene er basert på en intervjuguide der vi på forhånd formulerte temaer og et utvalg spørsmål. Samtidig ble det åpnet for at informanten tok opp temaer som intervjuguiden ikke omfattet jf. kapittel 3.2.1. Etter å ha transkribert intervjuene har vi kategorisert informantenes utsagn jf. kapittel 3.3. De spesifikke kategoriene henger sammen med det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 2, og er som følger:

1. Långivers bruk av regnskapsinformasjon
2. Långivers beslutningsprosess
3. Relevans ved virkelig verdi-måling for analyse av gjeldsbetjeningsevne
4. Relevans ved virkelig verdi-måling for analyse av sikkerhet

5. Pålitelighet ved virkelig verdi-måling

De to første kategoriene er tilknyttet regnskapets formål, som ble definert i kapittel 2.2 som å gi beslutningsnyttig informasjon til primærbrukerne av regnskapet. Ettersom forskningen er tilknyttet långivere som regnskapsbruker, er følgelig långivers regnskapsanalyse og beslutningsprosess jf. kapittel 2.5 også av betydning. Videre er kategori 3-5 tilknyttet de kvalitative karakteristika ved regnskapsinformasjon, og hvordan måleprinsipp kan påvirke disse. Dette ble behandlet i kapittel 2.3 og 2.4.

I analysen presenteres sentrale uttalelser fra informantene, som sees i sammenheng med forestående regelendringer presentert i kapittel 4, samt det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 2. Innledningsvis i kapittel 5.1 gis en presentasjon av informantene. Deretter fremlegges långivers bruk av regnskap i kapittel 5.2, med vekt på hvilken regnskapsinformasjon som benyttes i långivers beslutningsprosess. Videre omhandler kapittel 5.3 og 5.4 henholdsvis relevans og pålitelighet, og det undersøkes hvordan virkelig verdi-måling møter disse kvalitetskravene for långivere i forbindelse med beslutningsprosessen angående utstedelse av lån. Kapittel 5.5 gir en kort oppsummering av funnene i kapittel 5.3 og 5.4. I kapittel 5.6 foretas en drøftelse av bruksverdi og markedsverdi. Avslutningsvis gis noen oppsummerende betraktninger, samt forslag til videre forskning, i kapittel 5.7.

Det påpekes at informantene avga sine svar på bakgrunn av egne erfaringer og betraktninger, ikke som representanter for bankene de jobbet i som helhet. På uttalelser som har karakter av personlig vurdering, eksempelvis i forbindelse med pålitelighet, er det derfor ikke gitt at øvrige ansatte i bankene deler informantenes oppfatning. Imidlertid utformer de enkelte banker egne kriterier og modeller i kredittvurderingsprosessen som følges av bankens ansatte, og det antas derfor at det kan trekkes konklusjoner på bakgrunn av uttalelsene som er dekkende for et større antall brukere i den enkelte bank. Dette gjør seg særlig gjeldende på spørsmålene knyttet til hvordan regnskapene brukes og hvordan beslutninger om utlån blir tatt.

Når «brukere» omtales videre i analysen, er det regnskapsbrukere i bank som benytter regnskap til kredittvurdering det henvises til. Videre henviser «regnskap» til finansregnskap fra ikke-børsnoterte foretak i Norge.

5.1 Informantene

Utvelgelsesprosessen ble beskrevet i kapittel 3.2.2, og resulterte i intervju av fem personer som jobber i bedriftsmarkedsavdelingen i banker. I det følgende presenteres de fem informantene. Noen ønsket å opptre anonymt, og samtlige informanter er derav anonymisert. Det anses imidlertid hensiktsmessig å kunne tilegne sitatene fra samme informant til den informanten. Dette er fordi disse har ulik forutsetning for å besvare spørsmålene, grunnet eksempelvis forskjellig kundesammensetning, og det kan være relevant for analyseformål og for leseren å kunne sette svarene inn i en slik kontekst. Videre i oppgaven vil det derfor skilles mellom de fem informantene ved å benytte benevningene B1, B2, B3, B4 og B5.

B1 jobbet først og fremst med utlån til eiendomsselskap. Informanten antok at 80 – 90 % av kontorets finansiering var eiendomsfinansiering. Vedkommende fortalte at avdelingen som helhet har om lag en milliard i utlån, og at engasjementene som informanten selv jobber med stort sett varierer fra 500 000 og opp til 100 millioner.

B2 fortalte også at en høy andel av kundene var eiendomsselskaper, men at avdelingens kunder representerte en rekke ulike bransjer, blant annet oppdrettsbedrifter, servicebedrifter og handelsbedrifter. Informant B2 var den eneste av studiens deltakere som behandlet kunder som i dag fører regnskaper etter IFRS. De resterende hadde kun kunder som fører sine regnskap etter GRS.

B3 fortalte at bankavdelingen hadde mye små eiendomsselskaper, i tillegg til noen kunder som var tjenesteytende eller drev med varesalg.

Informant B4 og B5 jobbet på samme kontor. De oppga at avdelingen hadde en kundesammensetning bestående av flere ulike bransjer, hvor de trakk frem fiskerinæring, produksjonsbedrifter, servicebedrifter og bygg og anlegg som eksempler. De påpekte også at bedriftene var i ulike driftsfasen, og at det også var en del finansiering av eksempelvis

teknologibedrifter i en tidlig fase. Kundene til informant B4 og B5 varierte i omsetning fra en million og opp mot 60 millioner. Det påpekes at B4 og B5 ble intervjuet hver for seg.

Når informantene siteres har vi valgt å fjerne enkelte småord, med den hensikt å konkretisere budskapet. Jf. kapittel 3.2.4 har vi imidlertid tatt hensyn til faktorer som småord, pauser og andre uttrykk for usikkerhet ved vår tolkning av uttalelsene for analyseformål.

5.2 Långivers bruk av regnskap

I dette kapittelet kartlegges långiveres bruk av regnskap ved beslutningstaking. Det vil først tas stilling til i hvilken grad långivere bruker regnskap og hva regnskapet brukes til i kapittel 5.2.1. Videre i kapittel 5.2.2 følger våre funn angående hvordan långiver vurderer gjeldsbetjeningsevne. En del av denne prosessen er å verdjustere egenkapital, som omtales i kapittel 5.2.3. Studiens funn angående sikkerhetsvurdering presenteres i kapittel 5.2.4. I kapittel 5.2.5 gis en oppsummering av långivers bruk av regnskap.

Formålet med dette kapittelet er å presentere studiens funn angående beslutningsprosessen slik den ble forklart av informantene. Det vil derfor ikke foretas videre analyse av uttalelsenes betydning for oppgavens problemstilling her, men kapittelet legger grunnlag for den videre analysen i kapittel 5.3 og 5.4 angående betydningen av virkelig verdi-måling for långivers nytte av regnskap.

5.2.1 Regnskapets plass i kredittvurderingen

Samtlige av informantene oppgir at kredittvurderingen delvis er basert på regnskapsanalyse, og at dette er en viktig del i prosessen før det fattes en endelig beslutning om innvilgelse av lån. Det bør bemerkes at kredittvurderingen i sin helhet ikke er basert på regnskapsanalyse. Långiver etterspør også finansiell informasjon som ikke fremkommer fra regnskapet der det ansees nødvendig, og i tillegg tas det stilling til kundens forretningsplaner og ambisjoner. Med bakgrunn i dette konkluderes det med at långivere til ikke-børsnoterte foretak foretar regnskapsanalyse i kredittvurderingsprosessen, og er bruker av regnskapet, i overenstemmelse med kapittel 2.5.1.

For å kunne vurdere hvorvidt økt innslag av virkelig verdi-måling kan medføre økt brukernytte for långivere når de skal ta beslutninger, er det hensiktsmessig først å kartlegge *hvordan* långiverne tar

beslutninger. I det følgende vil det tas stilling til hvilket informasjonsbehov som foreligger for långivere til ikke-børsnoterte foretak, nærmere bestemt hvilken regnskapsinformasjon som legges til grunn for långivers beslutning. Ut fra samtlige informanternes uttalelser er det likviditet, soliditet og verdien av aktuelle eiendelsposter i forbindelse med sikkerhet som i hovedsak leses ut av regnskapet i kredittvurderingen, og dette vil dermed være utgangspunktet for den kommende redegjørelsen.

5.2.2 Gjeldsbetjeningsevne – likviditet og soliditet

I en kredittvurderingsprosess må banken opparbeide seg en forståelse av hvorvidt kunden er i stand til å betjene de løpende gjeldsforpliktelsene. Våre funn bekrefter at likviditet er sentralt ved vurdering av gjeldsbetjeningsevnen, jf. kapittel 2.5.3.

Gjennom intervjuene finner vi at det er EBITDA¹⁵ som i hovedsak benyttes når långiver vurderer likviditeten. EBITDA omtales ofte i praksis som driftsresultat før av- og nedskrivninger (Hjelseth, 2016, s. 8). Hjelseth forklarer at EBITDA nesten er å betrakte som kontantstrøm fra driften fordi av- og nedskrivninger normalt er de største postene som ikke har innvirkning på kontantstrømmen.

«Generelt sett vil det alltid være type driftsresultat eller EBITDA som er viktig for å vurdere løpende betjeningsevne. Man kan selvfølgelig bruke andre nøkkeltall, men i praksis er det EBITDA som egentlig brukes mest» – B5.

Videre fremkommer det av våre funn at soliditet, på lik linje med likviditet, legges til grunn i vurderingen av gjeldsbetjeningsevnen. I soliditetsvurderingen er långiverne først og fremst opptatt av å vurdere hvorvidt selskapet kan tåle tap, og om det er vesentlig risiko for mislighold. Videre finner vi at det er egenkapitalandelen som hovedsakelig benyttes som mål på soliditet, og at det normalt foretas en verddivurdering av enkelte poster i balansen for å beregne reell egenkapital. Dette omtales nærmere i 5.2.3.

Informantene oppgir at det ved vurdering av gjeldsbetjeningsevnen gjøres en helhetlig vurdering med grunnlag i soliditet og likviditet, der det ikke nødvendigvis stilles eksplisitte krav til

¹⁵ Earnings before interest, taxes, depreciation and amortisation

størrelsene på disse. Eksempelvis vil banken kunne utgi lån selv om bedriften viser dårlig lønnsomhet på inneværende tidspunkt, gitt at det foreligger indikasjoner på vekst, samt tilstrekkelig soliditet.

«Man må kunne anta [...] basert på foreliggende opplysninger at den [dårlige lønnsomheten] vil kunne snu, og da er det viktig at bedriften har nok, at de kan tåle underskudd og fortsatt betjene sine forpliktelser» – B5.

Videre oppgis det at soliditet og likviditet sammenlignes med tidligere perioder og bransjenorm, og at långiver også tar stilling til hvilke planer og ambisjoner bedriften har for fremtiden.

5.2.3 Reell egenkapital

Informantene oppgir at egenkapital benyttes i soliditetsberegningen, og at det da er reell egenkapital som søkes avdekket jf. 5.2.2. Videre oppgis at det for visse finansieringsbeslutninger stilles krav til egenkapitalens størrelse, særlig der det søkes lånefinansiering av drift, som videre gjør det nødvendig for långiver å vurdere egenkapitalens reelle verdi. Vi finner at det foretas verdiberegninger av aktivaposter fra långivers side når det foreligger tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon, og at egenkapitalen justeres deretter. Det kan konkluderes med at långiver søker å beregne reell egenkapital med verdijustering som metode jf. kapittel 2.5.2.

Korrigerer foretas ifølge informantene der det er enkelt å innhente markedsverdier, og disse i stor grad kan stoles på. Det er videre aktuelt å vurdere hvorvidt det foreligger verdier i et historisk-kost regnskap som kan ha forvitret, og at det dermed foreligger mindreverdier, eksempelvis i varelager. Det er viktig for långiver å finne ut hva aktivasisden består av, men informantene oppgir at det for flere eiendeler er nødvendig å stole på informasjonen som leses ut fra regnskapet, fordi banken ikke selv kan foreta pålitelig verddivurdering grunnet informasjonsmangel.

Med bakgrunn i funnene presentert ovenfor kan det konkluderes med at balansen i sin helhet ikke justeres for mer- eller mindreverdier, fordi långiverne ikke har grunnlag for å beregne reelle verdier for alle aktivaposter. Det foretas således ikke en fullstendig verdijustering av egenkapitalen. Likevel vil egenkapitalen som legges til grunn i kredittvurderingen ligge nærmere reell verdi sammenlignet med det bokført egenkapital i et historisk kost-regnskap gjør. Långiverne omtaler

egenkapitalen som legges til grunn som reell egenkapital, men begrepet verdjustert egenkapital benyttes videre for å skille denne fra teoretisk korrekt reell egenkapital jf. kapittel 2.5.2.

5.2.4 Sikkerhet

Långivere krever sikkerhet fordi de vil beskytte seg mot tap i en situasjon der kundens gjeldbetjeningsevne ikke opprettholdes. Informantene oppgir at sikkerhet i hovedsak tas gjennom pant i fast eiendom og løsøre, eller ved realkausjon fra selskapets eiere. I tillegg er varelager og kundefordringer aktuelt som panteobjekt. Panteobjektet er ment å gi dekning for banken ved at det realiseres. Det er følgelig forventet realisasjonsverdi som søkes fremkommet ved vurdering av sikkerhet.

«Hva den kunne vært solgt for hvis det skjærer seg, det er det som er interessant for oss som bank» – B4.

Ettersom verdien av eiendeler i et historisk kost-regnskap ikke reflekterer markedsverdi, må långiver foreta «egne grundige beregninger av verdien» (B3). I 5.2.3 ble det redegjort for at långivere foretar verdjustering av balanseposter for å finne reell egenkapital til gjeldsbetjeningsvurderingen. Å beregne virkelige verdier for eiendeler er altså videre aktuelt i vurderingen av sikkerhet.

Vi finner at långiver vil gjøre egne beregninger uavhengig av hvilken verdi som er oppgitt i regnskapet, samt at eventuelle verdivurderinger fra selskapets side ikke legges til grunn, selv om disse ble foretatt av en tredjeperson. B2, som har kunder som fører regnskap etter IFRS, og følgelig er bruker av regnskap der investeringseiendom per dags dato kan måles til virkelig verdi jf. IAS 16.29, oppgir at vedkommende likevel gjennomfører egen verdivurdering.

B5 sier at det alltid er betalingsevne som er det viktigste vurderingsmomentet for banken, men at det er en forutsetning for utlån at det foreligger sikkerhet. Dette innebærer at det aldri vil være aktuelt å gi ut et lån kun basert på en sikkerhetspakke. Som B4 sier, *«betjener ikke sikkerheten den gjelden du har»*. Sikkerheten skal sikre at banken ikke må tåle tapet i sin helhet dersom bedriften ikke klarer å betjene lånet, men banken vil i normaltilfelle være mest tjent med at gjelden betjenes.

Derfor bestemmes lån og dets størrelse på bakgrunn av likviditet og soliditet, gitt at det foreligger tilstrekkelig sikkerhet. Dette oppgis tilsvarende av alle informanter.

5.2.5 Oppsummering av långivers bruk av regnskap

Studien finner at långivere benytter regnskap fra ikke-børsnoterte selskaper som del i vurderingen av hvorvidt det skal utgis lån, samt størrelsen på dette. Regnskapsanalysen har som formål å gi informasjon om gjeldsbetjeningssevne gjennom likviditet og soliditet, samt om hvor mye sikkerhet som foreligger. Det er nødvendig for långiver å verdjustere regnskapsinformasjonen, da det kan foreligge vesentlige merverdier i en del eiendeler i forhold til historisk kost. I tillegg utøves forsiktighet grunnet faren for at visse poster er overvurdert. Långiver foretar derfor beregninger av eiendelers virkelige verdi, men dette gjøres kun der långiver enkelt kan innhente tilstrekkelig informasjon til dette.

5.3 Relevans

I kapittel 5.2 ble det redegjort for våre funn angående hvilke vurderingsmomenter långiver inkluderer når beslutning om utlån skal tas, og at de to hovedelementene i kredittvurderingen er gjeldsbetjeningssevne og sikkerhet. Funnene angående långivers beslutningsprosess benyttes videre for å vurdere påvirkning på brukernytte ved virkelig verdi-måling. Jf. kapittel 2.3 antas brukernytte i henhold til det konseptuelle rammeverket å foreligge når regnskapsinformasjonen er relevant og pålitelig. I dette kapittelet tas det stilling til hvorvidt virkelig verdi-måling for investeringseiendom, varige driftsmidler, biologiske eiendeler og aksjer i unoterte selskap medfører økt grad av relevans for långiverne. Jf. kapittel 2.3.1 er regnskapsinformasjon relevant når den er egnet til å påvirke brukerens beslutninger. Vår studie har avdekket at långivers informasjonsbehov og fremgangsmåte skiller seg mellom gjeldsbetjeningssevne og sikkerhet når beslutninger angående disse skal tas. Følgelig kan økt innslag av virkelig verdi-måling ha ulik betydning for hvorvidt relevans foreligger for långiver avhengig av hvilken del av kredittvurderingen regnskapsanalysen retter seg mot. Av den grunn vil de to vurderingselementene i det følgende behandles separat.

5.3.1 Relevans ved virkelig verdi-måling for sikkerhetsvurdering

I sikkerhetsvurderingen er det forventet realisasjonsverdi som søkes avdekket jf. 5.2.4. Etersom virkelig verdi etter IFRS for SMEs skal måles til markedsverdi, og denne kan ansees som realisasjonsverdi jf. kapittel 1.2.1, kan det være naturlig å anta at virkelig verdi-måling vil gi mer relevant informasjon enn historisk kost for långiverne. I det følgende undersøkes antagelsen videre.

Av eiendelene studien behandler jf. 1.4 fant vi at det av disse i hovedsak er investeringseiendom og varige driftsmidler som er aktuelt som panteobjekter jf. 5.2.4. Det oppgis at aksjer i unoterte selskap oftest ikke legges til grunn som sikkerhet, og det kan ikke trekkes en konklusjon angående biologiske eiendeler grunnet mangel på informanter hvis bank hadde pant i slike.

Vi finner at långiverne er svært opptatte av at panteobjektene verdsettes korrekt til forventet realisasjonsverdi, og foretar grundige beregninger av denne. Dette gjelder særlig for eiendommer, der det er enkelt å innhente informasjon angående areal, tomt, eventuelle leietakere og -inntekt, som kan legges til grunn i bankenes egne modeller for verdiberegning. Også for driftsløsøre som biler og anleggsmaskiner kan långiver etterspørre informasjon fra bedriftens anleggskartotek, til bruk i egne vurderinger.

Studien finner jf. 5.2.4 at regnskapsmessig verdi av eiendelene som stilles som sikkerhet ikke vil benyttes som endelig estimat på realisasjonsverdi, uavhengig av hvilket måleprinsipp som er brukt. Den vil altså ikke ha direkte påvirkning på långivers beslutning om hvor mye sikkerhet som foreligger. Jf. kapittel 2.3.1 er regnskapsinformasjon relevant når den er egnet til å påvirke brukerens beslutninger, blant annet ved at den kan benyttes som inndata i brukerens prognoser. Spørsmålet om relevans må følgelig bestemmes utfra hvorvidt historisk kost eller virkelig verdi i størst grad benyttes som inndata i långivers egen vurdering.

Fire av fem informanter sier at de tror deres nytte av regnskapet i forbindelse med sikkerhetsvurderingen vil øke dersom det blir økt innslag av virkelig verdi-måling¹⁶. Begrunnelsen for at virkelig verdi anses nyttig av flertallet er at det kan gi en «indikasjon» eller et «riktigere bilde» av eiendelenes verdi. Den kan altså benyttes i en rimelighetsvurdering av den verdien

¹⁶ B1 mener nytten vil forbli upåvirket, fordi vedkommende sin beslutningsprosess ikke påvirkes.

banken selv beregner, og dermed ha indirekte påvirkning på beslutningen. Dette kan trekke i retning av at virkelig verdi vil være mer relevant informasjon enn historisk kost. Informantenes oppfatning om at virkelig verdi gir nyttig informasjon bygger imidlertid på noen forutsetninger som kan belyse årsaken til at virkelig verdi ansees nyttig, samt hvilket informasjonsbehov som faktisk foreligger. Det redegjøres for disse i det følgende.

B2 og B3 oppgir at det er en forutsetning for økningen i nytte at den historiske kostprisen også er tilgjengelig;

«Hvis du får innføring av virkelig verdi og dokumentasjonen rundt verdivurderingene er bra, så kan det jo ikke bli bedre enn det. Så lenge du også har tilgang til de gamle verdiene, altså historisk kost» - B2.

B2 eksemplifiserer med tilfeller der kunden argumenterer for at et panteobjekt bør verdsettes høyere enn det ble kjøpt for, grunnet innhenting av takst. B2 sier at långiver da krever svært gode argumenter for at en høyere verdi enn det som er betalt skal legges til grunn, og disse må i stor grad baseres på hendelser og utvikling fra kjøpstidspunktet til beslutningstidspunktet. Å kunne ta utgangspunkt i kostprisen er derfor vesentlig.

B4 oppgir at banken etterspør og «får den informasjonen vi trenger». Dersom virkelig verdi ble utelukkende oppgitt i regnskapet, ville långiveren forhøre seg nærmere om verdien, også hva gjelder utviklingen fra kostpris på kjøpstidspunktet. Eksempelvis hva gjelder driftsløsørepant påpeker B4 at det er balanseverdiene ført etter historisk kost som benyttes fordi banken har behov for å være forsiktige, men at denne ikke alltid gir korrekt bilde av realisasjonsverdi, slik at markedsverdi også må estimeres. B4 forutsetter dermed ikke at historisk kost oppgis i regnskapet, fordi det legges til grunn at banken er i en posisjon der informasjon om historisk kost kan innhentes.

B5 oppgir som en forutsetning at verdivurderingskriteriene er gjort kjent, slik at det kan leses hvordan verdien er fremkommet. Videre oppgis at ettersom informanten vet at dagens balanseverdier er basert på historisk kost, må banken gjøre en vurdering av om det er verdier «utover historisk kost» som bør inkluderes. Dette må gjøres for den enkelte bedrift og eiendel, men informanten oppgir at dersom en skulle hatt én standard som gjelder alle, kunne det vært en «justering i forhold til historisk kost som utvikler seg fra år til år». Utsagnene tyder på at historisk

kost spiller en vesentlig rolle i fastsettelsen av endelig verdi. Når informanten likevel mener at oppgitt virkelig verdi fra bedriften kan være nyttig, begrunnes det ikke med at den kan benyttes som endelig verdi eller som inndata i prognose av fremtidig realisasjonsverdi, men at en «indikasjon» kan være nyttig i seg selv.

Basert på fremstillingen av informantenes utsagn over, er det nærliggende å konkludere med at regnskapsmessig virkelig verdi ikke vil benyttes som endelig verdimål på panteobjekter, eller som inndata i långivers egne beregninger av fremtidig realisasjonsverdi. Når informantene oppgir at de tror virkelig verdi kan gi økt nytte, foreligger indikasjoner på at begrunnelsen er at *ytterligere* informasjon angående eiendelenes verdier er nyttig. Å ønske så mye informasjon om en balansepost og dens verdi som mulig er naturlig for enhver ekstern aktør som skal ta beslutninger basert på et regnskap. I tillegg finner studien at långiver har behov for historisk kost, men at det heller ikke er denne som legges til grunn som endelig verdi. Likevel trekker informantenes utsagn over, særlig fra B5, i retning av at historisk kost i større grad enn virkelig verdi benyttes som inndata i verdivurderingen. Dette trekker i retning av at virkelig verdi-måling for panteobjektene ikke gir økt relevans i forhold til historisk kost.

Når varige driftsmidler måles til virkelig verdi kreves det at det opplyses i note hvilken verdi balanseposten ville hatt dersom den var vurdert etter historisk kost-modellen (IFRS for SMEs 17.33). Dette gjelder ikke for investeringseiendom. Långivere er imidlertid i en posisjon der de kan kreve ytterligere informasjon fra foretaket, noe som også bekreftes av informantene at gjøres. Dersom virkelig verdi ble oppgitt i balansen, kan långiverne etterspørre informasjon om historisk kost. Motsatt krever virkelig verdi-måling større ressursbruk, slik at långiver ikke enkelt kan etterspørre denne informasjonen fra regnskapsprodusenten dersom historisk kost utelukkende var oppgitt i regnskapet. Dermed kan långiver få tilgang til historisk kost, som de ifølge informantenes utsagn over har behov for, i tillegg til regnskapsmessig virkelig verdi. Sistnevnte kan da benyttes som en rimelighetsvurdering, som ifølge informantene er relevant. Det er med bakgrunn i dette nærliggende å konkludere med at virkelig verdi-måling for investeringseiendom og varige driftsmidler medfører økt relevans for långivere.

5.3.2 Relevans ved virkelig verdi-måling for långivers vurdering av gjeldsbetjeningsevne

Beslutningen om utlån tas på bakgrunn av foretakets gjeldsbetjeningsevne, gitt at tilstrekkelig sikkerhet foreligger jf. 5.2.4. Når långiver benytter regnskap til å vurdere hvorvidt det foreligger tilstrekkelig sikkerhet, er det de enkelte balanseposter og verdsettelsen av disse som er aktuell jf. 5.2.4. Når gjeldsbetjeningsevnen skal vurderes er det imidlertid flere poster i både resultatregnskapet og balansen som må analyseres og sees i sammenheng. Hvordan regnskapsinformasjon benyttes av långivere i vurdering av gjeldsbetjeningsevne etter studiens funn ble behandlet i 5.2.2 og 5.2.3. Gjeldsbetjeningsevnen vurderes gjennom analyse av likviditet og soliditet, og nedenfor behandles de to elementene separat.

5.3.2.1 Likviditet

Når långiver skal vurdere foretakets likviditet benyttes EBITDA jf. 5.2.2. Virkelig verdi-modellen innebærer en oppskrivingsadgang i perioder med prisøkning. Det vil si at foretaket kan resultatføre urealiserte gevinster, slik at resultatet blir høyere enn dersom eiendelene hadde blitt vurdert til historisk kost. Verdiøkningen resultatføres eller føres over OCI avhengig av eiendelens art. Hva gjelder aksjer i unoterte selskap, investeringseiendom og biologiske eiendeler, resultatføres verdiøkningen (IFRS for SME 16.7; 11.14.ci; 34.4). Oppskrivning av disse vil følgelig påvirke EBITDA. Verdiøkning på varige driftsmidler føres over OCI, og EBITDA påvirkes dermed ikke (IFRS for SMEs 17.15c). Informantene kunne ikke gi et kontant svar på hvorvidt EBITDA fortsatt ville benyttes som grunnlag for vurderingen av gjeldsbetjeningsevne for ikke-børsnoterte foretak dersom det forelå oppskrivingsadgang i det omfang som IFRS for SMEs tillater. Vi fant imidlertid at det som søkes avdekket gjennom EBITDA er løpende inntekter fra drift, som er tilgjengelig for betjening av gjeld, i tillegg til å dekke driftskostnader. Det er altså i hovedsak kontantstrømmene fra driften som legger grunnlag for likviditetsvurderingen. Jf. 2.4.1 vil virkelig verdi-måling være best egnet til å predikere fremtidige kontantstrømmer når disse forventes generert gjennom salg.

Hvorvidt varige driftsmidler balanseføres til historisk kost eller virkelig verdi er ikke av betydning for likviditetsvurderingen, da det ikke vil påvirke beslutningsgrunnlaget jf. over. Virkelig verdi-

måling for varige driftsmidler vil følgelig ikke medføre økt relevans for likviditetsvurderingen jf. 2.3.1.

Gitt at det er kontantstrømmer gjennom drift som søkes avdekket i likviditetsvurderingen, kan det antas at virkelig verdi-måling gir økt relevans for biologiske eiendeler når disse holdes for salg i den løpende driften; eksempelvis vil oppdrettsselskaper generere inntekter gjennom salg av fisk, og virkelig verdi-måling gjenspeiler da forventede driftsinntekter. Denne betraktningen er gjort utelukkende på bakgrunn av hvordan informantene oppga at de benytter regnskap, men kan ikke underbygges av uttalelser fra informantene direkte tilknyttet virkelig verdi-måling for biologiske eiendeler.

Virkelig verdi-måling for investeringseiendommer vil også kunne være egnet til å predikere fremtidige kontantstrømmer. Investeringseiendom er imidlertid en eiendel som per definisjon ikke er ment å generere inntekter gjennom salg i drift (IFRS for SMEs 16.2b). Dette trekker i retning av at virkelig verdi for investeringseiendom ikke vil være relevant for likviditetsvurderingen; resultatføring av urealiserte gevinster gir ikke informasjon om forventede driftsinntekter, nettopp fordi de ikke ventes realisert gjennom den løpende driften.

Hva gjelder aksjer i unoterte selskap avhenger relevans i noen grad av hva som er formålet med eierskapet. Det forutsettes videre i oppgaven at eierskapet har et lengre tidsperspektiv, der målet er å få likviditetstilførsel eller oppnå en realisasjonsgevinst på lang sikt. Forutsetningen er gjort fordi det var slike eierposter informantene i hovedsak hadde erfaring om. For slike eierposter inngår realisasjon av aksjene ikke i eierforetakets løpende drift, noe som trekker i retning av at resultatføring av urealiserte gevinster ikke gir relevant informasjon om likviditetstilførselen.

Eierposten kan imidlertid være av vesentlig betydning for foretakets samlede risikobilde og inntjeningspotensial, og informantene oppgir at det derfor kan være nødvendig å foreta en vurdering av disse. Hvor stor betydning aksjene har for likviditeten til det foretaket som eier aksjeposten, avhenger i noen grad av hvilken type foretak det er snakk om; eksempelvis vil et holdingselskap i mange tilfeller ikke generere inntekter fra egen drift, slik at likviditeten i stor grad avhenger av tilførsel fra selskapene som eies. I et slikt tilfelle kan eierens EBITDA være svært lav

eller negativ, men foretaket kan likevel ha god likviditet. Det kan derfor være nødvendig å foreta en vurdering av lønnsomhet der foretaket har eierandeler, og denne vil fremkomme mest korrekt i eierselskapets regnskap når den måles til virkelig verdi jf. 2.4.1. Dette trekker i retning av at virkelig verdi for aksjer i unoterte selskaper vil være relevant informasjon for långiver i likviditetsvurderingen.

Oppsummert kan det sies at virkelig verdi-måling kan gi økt relevans i långivers vurdering av likviditet for aksjer i unoterte selskap, og at de foreligger indikasjoner på at det samme gjør seg gjeldende for biologiske eiendeler. Hva gjelder varige driftsmidler og investeringseiendom trekker funnene i retning av at relevansen ikke vil øke, da det ikke påvirker långivers grunnlag for likviditetsvurderingen hvorvidt disse er målt til historisk kost eller virkelig verdi. Således vil relevansen heller ikke reduseres dersom virkelig verdi-måling tillates for disse eiendelene.

5.3.2.2. Soliditet

Jf. kapittel 5.2.3 foretar långiver en verdijustering av egenkapitalen i forbindelse med soliditetsvurderingen. Långiver tar da utgangspunkt i balanseverdier som kan være undervurderte, da virkelig verdi kan være vesentlig høyere enn historisk kost. Gitt at virkelig verdi best reflekterer fremtidige kontantstrømmer og dermed reell egenkapital jf. 2.5.2, trekker dette i retning av at relevans foreligger ved virkelig verdi-måling for soliditetsvurderingen. Vi har imidlertid funnet at den verdijusterte egenkapitalen som bankene legger til grunn ikke er fullstendig samsvarende med teoretisk korrekt reell egenkapital jf. 5.2.3, og antagelsen om relevans undersøkes derfor nærmere.

Hva gjelder investeringseiendom oppgir informantene at det er særlig avvik mellom bokført og reell verdi på disse som gjør det nødvendig å verdijustere egenkapital; *«Det er spesielt eiendomsselskaper som kommer veldig skjevt ut, og jeg vil også tro at shippingbransjen vil fremstå ganske skjevt»* - B5. Virkelig verdi for investeringseiendom kan derfor antas å gi relevans i soliditetsvurderingen, fordi den kan benyttes til å estimere reell egenkapital, og dermed påvirke långivers beslutning angående soliditet. Det samme gjør seg gjeldende for noen varige driftsmidler, som verdijusteres dersom det foreligger tilstrekkelig informasjon og dokumentasjon til dette.

Informantene oppgir at det ikke tas hensyn til merverdier i alle varige driftsmidler eller biologiske eiendeler ved verdijustering av egenkapital, og det er følgelig historisk kost for disse eiendelene som ligger til grunn for den egenkapitalen långiver baserer sin beslutning på. Årsaken til dette er at de ikke har tilsvarende informasjonsgrunnlag som for investeringseiendom til å kunne foreta verdijustering.

«Vi har ikke samme grunnlag på andre [eiendeler]. Altså du kan selvfølgelig verdjustere på informasjonen, men det er sjeldent du har så konkret grunnlag for å verdjustere. Du vet akkurat hva eiendommen er bokført til, og du kan hente en verdivurdering på den eiendommen, så det er veldig enkelt å gjøre egenvurdering på det» – B2.

Gitt at långiver ønsker å beregne reell egenkapital kan det dermed antas at regnskapsmessig virkelig verdi på disse eiendelene er relevant informasjon for långiver, fordi verdjustert egenkapital bedre reflekterer reell egenkapital når mer- eller mindreverdier blir hensyntatt jf. 2.5.2. Långiver ville da fått informasjon om de virkelige verdiene som den selv ikke har grunnlag for å beregne.

Angående aksjer i unoterte selskap forklarer informantene at slike eiendeler heller ikke legges til grunn i egenkapitaljusteringen. I motsetning til hva som er tilfelle for varige driftsmidler og biologiske eiendeler jf. over, benyttes imidlertid heller ikke historisk kost. I stedet oppgir informantene at verdien settes til 0 når reell egenkapital fastsettes. Det redegjøres for årsakene til dette i kapittel 5.4.2. Virkelig verdi-måling vil således ikke gi mer relevant informasjon, fordi den ikke kan benyttes som inndata i långivers vurdering av reell egenkapital. Likevel oppgis at eierposter kan være av interesse i vurderingen av gjeldsbetjeningsevne. B4 påpeker eksempelvis at dersom det er snakk om eierposter i noe som går godt og det er potensiale for å selge videre med god gevinst, så kan aksjene selges for å generere kontanter dersom bedriften befinner seg i en periode med dårlig lønnsomhet og likviditet. Virkelig verdi på denne eiendelen kan dermed benyttes til å predikere hvor mye likviditet som kan genereres ved behov, og dermed hvor mye tap foretaket kan tåle. Da vi finner at det i hovedsak er verdjustert egenkapital som legger grunnlaget for soliditetsvurderingen, vil virkelig verdi for unoterte aksjer altså ikke ha direkte påvirkning på beslutningen om utlån, men informasjonen kan være relevant i beslutningsprosessen ved å indikere muligheten for fremtidig likviditetstilførsel.

5.3.2.3 Oppsummering av relevans ved virkelig verdi i forbindelse med vurdering av gjeldsbetjeningsevne

Med bakgrunn i redegjørelsen 5.3.2.2 kan det antas at virkelig verdi-måling vil medføre økt relevans i soliditetsvurderingen hva gjelder investeringseiendommer, varige driftsmidler og biologiske eiendeler fordi informasjonen kan benyttes til å verdjustere egenkapitalen. Hva gjelder aksjer i unoterte selskaper vil verdien av disse ikke direkte påvirke långivers beslutning angående soliditet, fordi eiendelen ikke ilegges verdi ved egenkapitaljusteringen. Dette gjelder imidlertid tilsvarende for historisk kost, slik at heller ikke denne gir relevant informasjon i soliditetsvurderingen. Virkelig verdi på aksjer i unoterte selskap kan imidlertid gi indikasjoner på hvor godt bedrifter er rustet til å tåle tap på lang sikt. Dermed er det nærliggende å anta at virkelig verdi-måling for aksjer i unoterte selskap også medfører økt relevans.

Når det kommer til likviditetsvurderingen jf. 5.3.2.1 foreligger indikasjoner på at virkelig verdi-måling for biologiske eiendeler kan være mer relevant når inngående løpende kontantstrøm søkes avdekket, fordi den er bedre egnet enn historisk kost til å predikere dette når eiendelene forventes realisert i driften. Studien gir imidlertid ikke grunnlag for å kunne trekke en klar konklusjon angående denne eiendelen hva gjelder likviditetsvurderingen, grunnet mangel på uttalelser fra informantene. Det kan også antas at virkelig verdi på aksjer i unoterte selskap medfører økt relevans, fordi regnskapsinformasjonen i større grad enn historisk kost kan benyttes for å vurdere lønnsomheten i det selskapet det er eierandeler i, og dermed mulighet for likviditetstilførsel til eierselskapet.

Samlet sett er det nærliggende å konkludere med at virkelig verdi-måling for alle fire eiendeler studien omfatter vil medføre økt relevans for långiver når vurderingen angående hvilken gjeldsbetjeningsevne som foreligger skal gjøres. Selv om det ikke kan konkluderes at virkelig verdi-måling for varige driftsmidler og investeringseiendom medfører økt relevans i likviditetsberegningen, vil den heller ikke bli redusert sammenlignet med situasjonen der disse vurderes til historisk kost.

5.4 Pålitelighet

I kapittel 5.3 ble det konkludert med at økt innslag av virkelig verdi-måling gir økt relevans for samtlige eiendeler der økt innslag av virkelig verdi-måling er aktuelt jf. kapittel 4.3. Jf. kapittel 2.3 må regnskapsinformasjon være både relevant og pålitelig for å gi brukernyttig informasjon. Som det ble påpekt i kapittel 2.4.4 vil brukernytten av regnskapsinformasjon svekkes dersom relevans går på bekostning av pålitelighet. Hvorvidt det kan konkluderes at virkelig verdi-måling for de aktuelle eiendelene medfører økt brukernytte avhenger således av om långiverne anser informasjonen tilstrekkelig pålitelig, slik at den kan legges til grunn i beslutningsgrunnlaget. Det redegjøres for hvorvidt dette er tilfelle i det følgende, og det vil tilsvarende tidligere skilles mellom sikkerhetsvurderingen og vurderingen av gjeldsbetjeningsevne.

5.4.1 Pålitelighet ved virkelig verdi-måling for vurderingen av sikkerhet

Jf. 5.2.4 foretar långiver egne grundige beregninger av panteobjektets forventede realisasjonsverdi. Det fremkommer av studiens funn at långivere er svært opptatte av at panteobjektene verdsettes korrekt, og det er overvurdering som særlig ønskes unngått. For aktuelle panteobjekter som investeringseiendom og varige driftsmidler eksisterer gjerne ikke observerbare markedspriser på nivå 1 i hierarkiet jf. 1.2.1 og 1.2.2. Informantene oppgir at nivå 2-estimerer ikke kan benyttes, fordi to tilsynelatende identiske eiendeler kan ha ulik faktisk realisasjonsverdi. Det må følgelig foretas en estimering av panteobjektets verdi, og informantene oppgir at estimerer oppgitt fra foretaket ikke ansees tilstrekkelig pålitelig.

«Virkelig verdi er jo det en eiendel er solgt til i det åpne markedet hvor det har vært flere interessenter, men man kan jo ikke selge alt man har hvert år for å finne virkelige verdier. Eieren vil kanskje være tjent med en høyere verdi [...]. Jeg klarer ikke helt å se for meg at vi kunne stolt på [regnskapsmessig virkelig verdi] da. – B1

Oppfatningen deles av samtlige informanter.

En av årsakene til at estimerer oppgitt av regnskapsprodusentene ikke benyttes, er at det ansees nødvendig for långiverne å oppnå stor presisjon i estimeringen; panteobjektets verdi skal være så

nær faktisk realisasjonsverdi som mulig. Måleusikkerheten som foreligger ved estimering jf. kapittel 2.4.2 søkes derfor å minimeres. I henhold til det konseptuelle rammeverket er måleusikkerhet ikke til hinder for at estimert realisasjonsverdi er pålitelig informasjon jf. kapittel 2.4.2. Imidlertid fremkommer av studiens funn at det ikke er *at* det foreligger måleusikkerhet som er til hinder for pålitelighet, men at det ansees som en vesentlig fare at verdien blir manipulert eller subjektivt overvurdert. Når presisjon søkes oppnådd ansees muligheten for manipulasjon så avgjørende at påliteligheten svekkes betraktelig.

Dersom en tredjepart, eksempelvis en takstmann, hadde fastsatt virkelig verdi på panteobjektet, er det naturlig å anta at långiver ville ansett denne verdien som pålitelig, grunnet mer objektiv vurdering. Imidlertid fremkommer det av studiens funn at dette ikke er tilfellet jf. 5.2.4. Informantene begrunner dette med at en tredjeperson kan ha tatt forutsetninger som ikke er reelle, eller foretatt skjønnsmessige vurderinger som ikke er fullstendig objektive. B1 påpeker at det er bedriften som gjerne betaler regningen til takstmann, og at eieren kan ha et mål med taksten. De samme betraktningene angående muligheten for manipulasjon jf. forrige avsnitt gjør seg altså gjeldende også for en tredjeperson.

Oppfatningen om at takst ikke gir tilstrekkelig pålitelig måling deles av fire av informantene, mens B5 oppgir at vedkommende i utgangspunktet vil anse takst fra en tredjeperson som bedre enn sin egen vurdering. Imidlertid avhenger dette av hvem takstmannen er. Informanten må altså ha kunnskap om, eller erfaringer med, den aktuelle tredjepersonen for å kunne anse taksten som tilstrekkelig pålitelig. B4 forklarer at det samarbeides tett med næringsmeglingsavdelingen i samme bank, og at verdivurderingen innhentet fra denne i større grad kan benyttes når panteobjekter skal verdsettes. Dette understreker videre at hvorvidt långiver stoler på at verdien er korrekt avhenger av hvem som har foretatt vurderingen.

Utfordringene til pålitelighet fremstilt i dette kapittelet gjør seg ikke gjeldende i tilsvarende grad for historisk kost; denne kan dokumenteres, og det er derfor ikke fare for overvurdering eller skjevhet verdimåling i tilsvarende grad. Dette er altså årsaken til at regnskapsmessig historisk kost kan benyttes som utgangspunkt for långivers egen vurdering av fremtidig realisasjonsverdi

jf. kapittel 5.3.1. Det bør påpekes at en eiendel vurdert til historisk kost også kan være overvurdert slik at det burde vært foretatt en nedskrivning jf. kapittel 4.3.5.

Selv om ikke regnskapsmessig virkelig verdi vil benyttes som inndata i långivers egen beregning av realisasjonsverdi, ble det funnet jf. kapittel 5.3.1 at virkelig verdi-måling for panteobjekter gir økt relevans; gitt at långiver er i en posisjon der vedkommende har tilgang på historisk kost uavhengig av regnskapsmessig verdi, kan virkelig verdi-måling gi tilleggsinformasjon som er egnet til å påvirke brukerens beslutning. Til dette anser ikke informantene utfordringene tilknyttet pålitelighet som så store at brukernytten ikke øker. Verdien skal benyttes som en rimelighetsvurdering, og ikke som endelig estimat på fremtidig realisasjonsverdi, slik at usikkerhet i målingen ikke er av tilsvarende betydning. Som sagt i kapittel 5.3.1 oppgir alle informantene bortsett fra B1 at de tror deres nytte av regnskap i forbindelse med sikkerhetsvurderingen vil øke, og funnene presentert i 5.3.1. og 5.4.1 underbygger dette videre.

5.4.2 Pålitelighet ved virkelig verdi-måling ved vurdering av gjeldsbetjeningsevne

Det ble i 5.3.2 redegjort for studiens funn angående virkelig verdi-måling i forbindelse med långivers vurdering av gjeldsbetjeningsevne, og at relevans kan antas å foreligge. I det følgende undersøkes hvorvidt utfordringer tilknyttet pålitelighet likevel kan medføre at brukernytten ikke øker.

5.4.2.1 Likviditet

Jf. kapittel 5.3.2.2 kan det antas at relevansen vil øke for biologiske eiendeler og aksjer i unoterte selskap når disse måles til virkelig verdi, når likviditeten til et foretak skal vurderes. Gitt at beslutningsgrunnlaget for långivers vurdering av likviditet er EBITDA eller forventet inngående kontantstrøm fra drift jf. kapittel 5.2.2 og 5.2.3, er utfordringen angående pålitelighet tilknyttet muligheten for at fremtidige inngående kontantstrømmer overvurderes når urealiserte gevinster tillates resultatført jf. 2.4.3. Dermed kan långivers beslutning angående likviditet være basert på forventninger om fremtidige kontantstrømmer som ikke er nøytral eller fri for feil. Spørsmålet blir derfor hvorvidt långiver stoler på at regnskapsinformasjonen gir et korrekt bilde av fremtidig

inngående kontantstrøm, når biologiske eiendeler og aksjer i unoterte selskap tillates målt til virkelig verdi.

Hva gjelder aksjer i unoterte selskap vil det i normalttilfellet ikke foreligge oppdaterte markedspriser for slike eiendeler. Det vil si at det må foretas en estimering av markedspris dersom den skal måles til virkelig verdi. Informantene oppgir at det er tilknyttet så stor usikkerhet til de bakenforliggende forhold, særlig tilknyttet nærstående parter, at de ikke vil stole på at det ikke foreligger feil eller manipulasjon når verdien av disse aksjene oppgis i regnskapet. Når det skal gjøres en vurdering av et foretaks likviditet, vil følgelig ikke en urealisert gevinst i unoterte aksjer være pålitelig nok til å kunne benyttes i vurdering av fremtidig forventet kontantstrøm. Hva gjelder pålitelighetskravet i forbindelse med at virkelig verdi-måling for eierposten kan gi indikasjoner angående likviditetstilførsel, behandles dette i 5.4.2.2. under.

Som sagt jf. kapittel 5.3.2.1 er antagelser om biologiske eiendeler gjort utelukkende på bakgrunn av informantenes utsagn om beslutningsprosessen generelt, og ikke tilknyttet det spesifikke eiendelene. Det ble påpekt indikasjoner på at virkelig verdi-måling kan være relevant for långiver. Det bør igjen påpekes, jf. kapittel 4.3.4 og 4.3.5, at virkelig verdi-måling etter dagens regelverk er aktuelt for biologiske eiendeler, da disse skal måles etter laveste verdis prinsipp. Forskjellen er adgangen til å regnskapsføre urealiserte gevinster. Tilsvarende kan det ikke trekkes en klar konklusjon angående pålitelighet tilknyttet målingen, men informantenes utsagn om pålitelighet generelt trekker i retning av at resultatføring av urealiserte gevinster ikke kan ilegges vekt i likviditetsvurderingen. Årsaken er at målingen kan medføre lite presisjon, altså at en endring i markedsverdi kan medføre at forventet realisasjonsverdi skiller seg betydelig fra faktisk generert kontantstrøm¹⁷. Dette antyder at långiverne ikke har samme oppfatning av hva pålitelighet innebærer som det som legges til grunn i det konseptuelle rammeverket jf. 2.4.2 og 2.4.3. Dette har også sammenheng med at långivers potensielle gevinst er begrenset jf. 2.5.4, og informantene

¹⁷ I tillegg foreligger noen måleproblemer for biologiske eiendeler det i oppgaven ikke er tatt hensyn til; eiendelene skal måles utfra et aktivt marked, men et slikt foreligger eksempelvis ikke for fisk under oppdrett. Det er først når fisken er slaktemoden at markedet oppstår, slik at verddivurdering av mindre fisk må nedjusteres i forhold til denne (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010a). Det foreligger følgelig ytterligere usikkerhet til måling av biologiske eiendeler enn det som er blitt hensyntatt i oppgaven.

oppgir at det ansees mer vesentlig å forsikre seg om at gjeldsbetjeningsevnen ikke overvurderes, enn å beregne den potensielle gevinsten.

Samlet sett er det nærliggende å konkludere at virkelig verdi-måling for aksjer i unoterte selskap ikke medfører økt brukernytte når långiver skal vurdere et foretaks likviditet. Det kan ikke konkluderes angående biologiske eiendeler grunnet informantenes manglende erfaringer angående eiendelen, men det foreligger indikasjoner på at brukernytten ikke øker.

5.4.2.2 Soliditet

I 5.3.2 ble det konkludert med at virkelig verdi-måling kan medføre økt relevans i soliditetsberegningen, fordi verdien kan benyttes til verdijustering av egenkapital for investeringseiendom, biologiske eiendeler og varige driftsmidler, samt gi et bedre bilde enn historisk kost angående foretakets evne til å tåle tap hva gjelder aksjer i unoterte selskap. Tilsvarende som for likviditetsvurderingen avhenger brukernytte av virkelig verdi-måling i soliditetsvurderingen av hvorvidt informasjonen ansees pålitelig nok til å kunne foreta disse vurderingene.

Videre fremkommer det at det stilles strenge krav til at regnskapsinformasjonen kan stoles på når egenkapitalen verdijusteres, fordi verdijustert egenkapital i stor grad benyttes som grunnlag til å bestemme lånets størrelse. Overvurdering av balanseposter vil derfor kunne ha stor betydning for långivers beslutning, og faren for dette forsøkes derfor minimert.

Hva gjelder verdijustering av investeringseiendom og varige driftsmidler ble det i 5.3.1 og 5.4.1 redegjort for at historisk kost kan antas tilgjengelig for långiver gjennom noter eller etterspørsel, og virkelig verdi for disse eiendelene i hovedsak vil benyttes som en rimelighetsvurdering dersom den oppgis i regnskapet. Da de samme funnene gjør seg gjeldende ved verdijustering for vurderingen av soliditet, går det ikke nærmere inn på dette her. Det konkluderes at virkelig verdi på investeringseiendom og varige driftsmidler kan medføre at brukernytten øker, fordi kravene til pålitelighet ikke er like strenge når verdien skal benyttes som rimelighetsberegning, og ikke direkte i verdiberegningen.

Angående aksjer i unoterte selskap skal det «mye til» for at eiendelen kan ligge til grunn som egenkapital ved lånefinansiering (B3). B1 oppgir at når den verdijusterte egenkapitalen som banken

legger til grunn for soliditetsberegningen beregnes, settes verdien av slike aksjer til 0 jf. kapittel 5.3.2. Dette betyr at banken ikke ilegger den vekt når egenkapitalen skal fastsettes med det formål å avgjøre lånebeløp. Vi finner at dette helt eller delvis er tilfellet for alle informanter.

«Ikke-børsnoterte aksjer, så har vi aldri tillagt det noe verdi i det hele tatt [...]. Det vil aldri være omsettelig og vi har ikke noe uavhengig kunnskap om verdipapiret. Derfor ønsker vi ikke å tillegg det vekt, sånn prinsipielt» – B5.

Årsaken til at verdien av denne eierposten ikke kan ilegges vekt ble gjennomgått i 5.4.2.1. Tilsvarende kan det anføres at virkelig verdi-måling ikke ansees tilstrekkelig pålitelig til å kunne ilegges vekt i vurderingen av soliditet. Det er derfor nærliggende å konkludere med at virkelig verdi-måling for unoterte aksje ikke ville medføre at brukernytten av regnskap øker for långiver i soliditetsvurderingen, fordi verdien ikke ansees tilstrekkelig pålitelig til å legges til grunn som egenkapital.

Som påpekt i kapittel 5.3.2 kan virkelig verdi på aksjene imidlertid benyttes som en indikasjon på fremtidige inntjeningsmuligheter og evne til å tåle tap. Slik det er blitt påpekt i forbindelse med investeringseiendom og varige driftsmidler ansees ikke utfordringene tilknyttet pålitelighet som tilsvarende store når regnskapsinformasjonen skal benyttes som en indikasjon, og ikke i forbindelse med utarbeidelse av egne estimater. Imidlertid fremkommer det av informantenes uttalelser at utfordringene tilknyttet pålitelighet er av så stor betydning, og muligheten for overvurdering i forbindelse med resultatføring av urealiserte gevinster vurderes så vesentlig, at den merverdien som kan oppstå ved å gi indikasjoner om gjeldsbetjeningsevne ikke antas å øke brukernytten av informasjonen. Det er derfor nærliggende å konkludere med at virkelig verdi-måling for aksjer i unoterte selskap ikke vil medføre økt brukernytte.

5.5 Oppsummering av brukernytte for virkelig verdimåling

I kapittel 5.3 ble relevans undersøkt, og det ble fremlagt at relevans kan antas å foreligge for virkelig verdi-måling av investeringseiendom, varige driftsmidler, biologiske eiendeler og aksjer i unoterte selskap. Deretter ble det i kapittel 5.4 undersøkt hvorvidt utfordringer tilknyttet

pålitelighet vil medføre at brukernytten likevel ikke kan øke. I dette kapitlet gis en kort oppsummering av studiens funn tilknyttet den enkelte eiendel.

Studien finner at virkelig verdi på investeringseiendom og varige driftsmidler kan medføre økt brukernytte for långivere i ikke-børsnoterte selskap. Konklusjonen er i stor grad basert på at banker er i en slik posisjon at de kan forespørre ytterligere informasjon angående eiendelenes historiske kostpris og utvikling i verdi. Derfor kan regnskapsmessig virkelig verdi benyttes i tillegg som en rimelighetsvurdering, selv om den ikke ansees tilstrekkelig pålitelig til å kunne direkte legges til grunn. Studien gir ikke grunnlag for å konkludere angående biologiske eiendeler, men det foreligger indikasjoner på at virkelig verdi-måling ikke medfører økt brukernytte. Hva gjelder aksjer i unoterte selskap er det så stor grad av usikkerhet tilknyttet pålitelig måling, at brukernytte kan antas å ikke øke.

5.6 Markedsverdi og bruksverdi

Et foretak kan ha eiendeler som genererer kontantstrømmer gjennom internt bruk, og det kan stilles spørsmål om hensiktsmessigheten ved at virkelig verdi-måling gjøres utfra et markedsperspektiv i slike tilfeller jf. 2.4.5. Informantene oppgir at eiendelen i deres kunders balanser dette gjør seg spesielt gjeldende for er varige driftsmidler, og diskusjonen avgrenses derfor til dette. Det forsøkes derfor å undersøke hvorvidt konklusjonen over, om at virkelig verdi-måling for varige driftsmidler kan gi økt brukernytte, påvirkes av at det er markedspris som er målegrunnlaget også for slike eiendeler.

Långivers vurdering av sikkerhet baseres i sin helhet på hva eiendelene kan generere av kontantstrømmer ved realisasjon jf. 5.2.4. Det kan være aktuelt for långiver å ta sikkerhet i en eiendel som er ment til bruk i bedriften, men som skal dekke långivers tap gjennom realisasjon, eksempelvis driftsløse. Når långiver skal bestemme verdien av et panteobjekt, finner vi at alle bedriftsspesifikke egenskaper elimineres, og panteobjektene verdsettes følgelig ut fra markedsverdi. Markedsperspektivet fremstår derfor som mest hensiktsmessig for å dekke långivers informasjonsbehov.

Verdiøkning i varige driftsmidler skal ikke resultatføres jf. 5.3.2, og hvorvidt eiendelene er målt til markeds- eller bruksverdi har følgelig ikke innvirkning på långivers beslutningsgrunnlag angående likviditet.

Når eiendeler som er ment å generere kontantstrømmer gjennom bruk i bedriften måles til bruksverdi, vil verdjustert egenkapital ligge nærmere teoretisk korrekt reell egenkapital jf. 2.5.2, fordi de fremtidige kontantstrømmene bedre reflekteres av balanseverdien. Bruksverdien kan altså i større grad benyttes som inndata i långivers verdsettelse av selskapet jf. 2.4.1, og være mer hensiktsmessig i soliditetsvurderingen.

Jf. kapittel 2.4.5 argumenterer IASB for at markedsverdi er mest relevant for brukerne, blant annet grunnet behovet for sammenligning. Det antas at bruksverdi ikke er egnet som sammenligningsgrunnlag, fordi den reflekterer antagelser og intensjoner fra ledelsen som vil variere mellom foretak og over tid (IASB, 2005, s. 68). Våre informanter oppgir at de i beslutningsprosessen sammenligner en bedrifts prestasjoner med bransjenorm, samt vektlegger utviklingen over tid, slik at det IASB anfører i utgangspunktet tilsier at markedspektivet er hensiktsmessig. Vi finner imidlertid at det er ønskelig fra långivers side å inkludere bedriftens egne antagelser og ambisjoner angående fremtiden som momenter i soliditetsvurderingen jf. 5.2.2, også når det gjelder sammenligning, fordi det antas at ledelsens planer og ambisjoner har innvirkning på hva den aktuelle eiendelen kan generere av inntekt på sikt.

Redegjørelsen over angående soliditet trekker i retning av at relevans reduseres noe som følge av at virkelig verdi-måling gjøres ut fra et markedspektiv, for eiendeler som er ment til varig bruk. Imidlertid oppgis av informantene at påliteligheten til estimert bruksverdi er svakere enn til markedsverdi, fordi det antas at bruksverdien enklere kan påvirkes av subjektive forhold fra ledelsens side. Som sagt er långiver svært opptatt av å sikre seg mot en nedside, slik at pålitelighetskravet er av vesentlig betydning. Det kan konkluderes med at bruksverdi ville vært mest hensiktsmessig for eiendeler ment til varig bruk, men at brukernytten ikke reduseres tilstrekkelig til at konklusjonen over i 5.5, om at virkelig verdi-måling gir økt brukernytte for varige driftsmidler ikke holder.

5.7 Oppsummerende betraktninger og videre forskning.

Før konklusjonen fremlegges i kapittel 6 er det ønskelig å komme med noen betraktninger angående studiens funn, samt påpeke noen forhold som bør undersøkes nærmere. Det som fremstår som mest overraskende, er at studien finner at verdien av unoterte aksjer ikke kan legges til grunn som panteobjekt, eller som egenkapital ved lånefinansiering. For en del foretak er det naturlig å anta at eierandeler i selskaper som ikke er børsnoterte er av så stor betydning for eierselskapets lønnsomhet, at det er helt nødvendig for en långiver å foreta en vurdering av slike eierposter. Det bør påpekes at de fleste av informantene hadde kunder av relativt små størrelser jf. 5.1, og at eventuelle aksjeposter i unoterte selskap derav også var relativt små. Eksempelvis benyttet B1 eksempler der et AS eier et annet AS som eier én eiendom, når virkelig verdi-måling av aksjer i unoterte selskap ble diskutert. Det kan derfor være aktuelt å foreta videre undersøkelser av dette fenomenet, særlig hva gjelder det øvre sjiktet av foretak som ikke er børsnoterte størrelsesmessig.

Et av studiens funn som kan være av relativt stor betydning for den videre diskusjonen angående virkelig verdi-måling, er at kravet til pålitelighet ser ut til å ilegges noe annen betydning av långiverne enn det IASB legger til grunn i det konseptuelle rammeverket. Blant annet fremkommer det at presisjon i estimeringen er av vesentlig betydning for långivere, fordi deres beslutning i stor grad er basert på hva en eiendel kan realiseres for i fremtiden. At estimert verdi og faktisk realisert verdi i stor grad sammenfaller, ansees derav viktig for långiver. Jf. 2.4.2 og 2.4.3 er presisjon av IASB ikke antatt å være til hinder for at pålitelighetskravet imøtekommes, og at brukernytte derav kan foreligge uavhengig av presisjon. I tillegg avdekker studien at det er en potensiell nedside som i størst grad søkes avdekket av långiverne, og deres behov for relevant informasjon angående muligheten for gevinster ikke ansees like vesentlig. Basert på ovennevnte kan det stilles spørsmål ved hvorvidt långivers interesser blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom de kvalitative kravene i det konseptuelle rammeverket. Det bør derav foretas videre undersøkelser angående hva som ansees som tilstrekkelig pålitelig informasjon av långivere. I tillegg kan undersøkelse av hvem som er den viktigste brukergruppen av regnskaper fra ikke-børsnoterte foretak i Norge være hensiktsmessig, før en eventuell ny regnskapsstandard innføres der virkelig verdi-måling forekommer i større grad enn tidligere.

6. Konklusjon

I denne oppgaven er følgende problemstilling forsøkt besvart, med bakgrunn i IASB sitt konseptuelle rammeverk og intervjuer av ansatte i banker som arbeider med låneutstedelse til ikke-børsnoterte foretak;

Hvordan vil nytten av regnskap bli påvirket som følge av økt innslag av virkelig verdi-måling, for regnskapsbrukere som benytter regnskap i forbindelse med utgivelse av lån til ikke-børsnoterte foretak?

Studien finner at långivere foretar regnskapsanalyse av ikke-børsnoterte foretak med det formål å avdekke gjeldsbetjeningssevne, samt hvilke verdier det kan tas sikkerhet i. I vurderingen av gjeldsbetjeningssevne er det analyse av foretakets likviditet og soliditet som utgjør hoveddelen. Videre foretar långivere egne grundige beregninger av enkelte eiendelers verdi, når de antas å avvike fra det som er oppgitt i et historisk kost-regnskap.

I følge det teoretiske rammeverket oppgaven bygger på, er regnskapsinformasjon å anse brukernyttig dersom den er relevant og pålitelig. Det er gjennom studien videre avdekket at hvorvidt virkelig verdi-måling medfører økt brukernytte for de ulike vurderingselementene, er avhengig av hvilken type eiendel som måles.

Regnskapsmessig virkelig verdi for investeringseiendom og varige driftsmidler vil etter våre funn ikke benyttes av långiver når det foretas verdiberegning av eiendelens forventede realisasjonsverdi, grunnet mangel på pålitelighet til foretakets egen verdimåling. Långiveren vil derfor foreta egne grundige beregninger av virkelig verdi for investeringseiendom og varige driftsmidler, uavhengig av hvilket måleprinsipp som er benyttet i regnskapet. Regnskapsmessig virkelig verdi kan imidlertid være relevant for en rimelighetsvurdering av bankens eget estimat, og til dette formål ansees ikke utfordringer til pålitelighet tilsvarende vesentlig. Det kan konkluderes med at virkelig verdi for investeringseiendom og varige driftsmidler kan gi økt brukernytte for långivere.

Hva gjelder aksjer i unoterte selskap finner studien at eiendelen ikke er aktuell som panteobjekt, og videre at verdien av eiendelen vil settes til null når långiver foretar verdijustering av egenkapital.

Årsaken er at det ansees å være stor usikkerhet tilknyttet riktigheten av aksjenes oppgitte verdi, særlig grunnet mulighet for manipulasjon. Selv om eiendelen ikke ilegges vekt ved verdijustering, kan virkelig verdi-måling i noen tilfeller gi relevant informasjon, fordi den er egnet til å indikere foretakets evne til å tåle tap på lang sikt, samt gi uttrykk for potensiell likviditetstilførsel fra selskapet det eies andeler i. Utfordringene til pålitelighet ansees imidlertid av så vesentlig omfang at dersom urealiserte gevinster for aksjene tillates resultatført, vil brukernytten av virkelig verdi-måling for aksjene likevel ikke øke.

Det kan ikke trekkes en konklusjon angående biologiske eiendeler, men det foreligger indikasjoner på at virkelig verdi-måling vil gi økt relevans, fordi denne er bedre egnet enn historisk kost til å estimere fremtidige kontantstrømmer tilknyttet eiendelen, samt kan benyttes i verdijustering av egenkapital. Imidlertid er långiver mer opptatt av å sikre seg mot en potensiell nedside enn å beregne potensiell gevinst ved deres kapitalplassering, slik at pålitelighet til målingen kan antas å medføre at brukernytten ikke vil øke som følge av at biologiske eiendeler måles til virkelig verdi.

7. Litteraturliste

Agrawal, S. (1987). On the conceptual framework of accounting. *Journal of Accounting Literature*, 6, s. 165-178

Baksaas, K., M. (2010). Bør Norge innføre IFRS SME? *Magma* (8). Hentet fra <https://www.magma.no/bor-norge-innfore-ifrs-sme>

Barker, R. & Schulte, S. (2017). Representing the market perspective: Fair value measurement for non-financial assets. *Accounting, Organization and Society*, 56, s. 55-67.

Doi: 10.1016/j.aos.2014.12.004

Direktiv 2013/34/EU. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2013/34/EU av 26. juni 2013 om årsregnskap og konsoliderte regnskaper for visse foretak, som endrer europaparlaments- og rådsdirektiv 2006/43/EF og opphever rådsdirektivene 78/660/EØF og 83/349/EØF

Erb, C. & Pelger, C. (2015, 27. Juli). Research Insights: A Study of the Replacement of “Reliability” by “Faithful Representation” in the IASB/FASB Conceptual Framework.

Hentet fra <https://www.ifac.org/global-knowledge-gateway/business-reporting/discussion/research-insights-study-replacement>

Ernst & Young. (2010). *IFRS for small and medium-sized entities. A comparison with IFRS – the basics*. Hentet fra

[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_for_SMEs_Comparison/\\$FILE/IFRS_for_SMEs_Comparison.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRS_for_SMEs_Comparison/$FILE/IFRS_for_SMEs_Comparison.pdf)

Evans, L., Gebhardt, G., Hoogendoorn, M., Marton, J., Di Pietra, R., Mora, A., Thinggård, F., Vehmanen, P. & Wagenhofer, A. (2005). Problems and Opportunities of an International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities – The EEA FRSC’s Comment on the IASB’s Discussion Paper. *Accounting in Europe*. 2(1), s. 23 – 45. Doi: 10.1080/09638180500378949

EY (2015, juni). Ny norsk regnskapslov. Hva er IFRS for SMEs og hvilke endringer vil vi se?

Hentet fra <http://www.ey.com/no/no/services/assurance/act-ey-regnskapsnyheter-juni-2015-hva-er-ifrs-for-smes-og-hvilke-enderinger-vil-vi--se->

EØS-loven. Lov av 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v.

Fardal, A. (2007). IFRS og norske regnskapsregler. *Magma*, (3). Hentet 4.4.2017 fra

<https://www.magma.no/ifrs-og-norske-regnskapsregler>

FASB (2000). *Statement of Financial Accounting Concepts No. 7. Using Cash Flow Information and Present Value in Accounting Measurements*. Hentet fra

http://www.fasb.org/jsp/FASB/Document_C/DocumentPage?cid=1218220132889&acceptedDisclaimer=true

Forskrift til regnskapsloven. FOR-2006-09-07-1062, forskrift om utfylling og gjennomføring mv. av regnskapsloven av 17. juli 1998 nr. 56

Gjesdal, F. (1981). Accounting for stewardship. *Journal of Accounting Research*, 19(1), s. 208-

231. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/2490970>

Hjelseth, I. N. (2016). Gjeldsbetjeningsevnen for børsnoterte ikke-finansielle foretak. *Aktuell Kommentar*, (3). Hentet 21.5.2017 fra

http://static.norges-bank.no/contentassets/662501578cb94e0bae3fb83634438f0c/aktuell_kommentar_3_2016.pdf?v=03/09/2017123358&ft=.pdf

IASB. (2005). *Discussion Paper, Measurement Bases for Financial Accounting - Measurement on Initial Recognition (long version)*. London: IASCF Publications Department

IASB. (2006). *Discussion Paper, Fair Value Measurements. Part 1: Invitation to Comment and relevant IFRS guidance*. Hentet fra

<http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Fair-Value-Measurement/DP/Documents/DDFairValue.pdf>

IASB (2009). *International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs), Basis for Conclusions*. London: IASB

IASB (2010). *Conceptual Framework for financial reporting 2010*. London: IFRS Foundation

IASB (2015). Exposure Draft, Conceptual Framework for Financial Accounting. Hentet fra http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/ED_CF_MAY%202015.pdf

International Accounting Standards Board (IASB) – standarder

- IAS 1 – Presentation of Financial Statements
- IAS 16 – Property, Plant and Equipment
- IAS 40 – Investment Property
- IAS 41 – Agriculture
- IFRS 13 – Fair Value Measurement
- IFRS for SMEs – IFRS for Small and Medium-sized Entities

IFRS Foundation. (2017). Conceptual Framework. Current stage. Hentet fra <http://www.ifrs.org/projects/work-plan/conceptual-framework/#current-stage>

Ijiri, Y. & Jaedicke, R. K. (1966). Reliability and Objectivity of Accounting Measurements. *The accounting review*, 41(3), s. 474-483. Hentet fra <http://www.jstor.org/stable/244477>

Johannesen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (3. utgave). Oslo: Abstrakt forlag AS

Johnson, L. T. (2005). Relevance and Reliability. *The FASB Report*. Hentet fra http://www.fasb.org/articles&reports/relevance_and_reliability_tfr_feb_2005.pdf/

Kinserdal, A. (2005). *Finansregnskap med analyse* (13. utgave). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

- Kinserdal, A. (2008). *Grunnleggende finansregnskapsforståelse* (5. utgave). Oslo: Cappelen akademiske forlag
- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori. Med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvifte, S., S. (2004), *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Oslo: DnR forlaget
- Kvifte, S.S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utgave). Oslo: Den norske Revisorforening
- Kvifte, S., Tofteland, A. & Bernhoft, A. C. (2011). *Finansregnskap – god regnskapsskikk og IFRS* (2. utgave). Bergen: fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Langli, J., C. (2010). *Årsregnskapet* (9. utgave). Oslo: Gyldendal akademisk
- Moen, S. & Melle, F. (2007). God regnskapsskikk for ikke-børsnoterte foretak i Norge i fremtiden. *Magma*, (6). Hentet fra <https://www.magma.no/god-regnskapsskikk-for-ikke-boersnoterte-foretak-i-norge-i-fremtiden>
- Norsk RegnskapsStiftelse. (2010a). IFRS for SMEs. Notat fra arbeidsgruppen del 1. Hentet fra <https://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2015/06/IFRS-SME-rapport-del-1.pdf>
- Norsk RegnskapsStiftelse. (2010b). IFRS for SMEs. Notat fra arbeidsgruppen del 2. Hentet fra <https://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2015/06/IFRS-SME-rapport-del-2.pdf>
- Norsk RegnskapsStiftelse (2014). Norsk Regnskapsstandard. Høringsutkast. Hentet fra <http://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2015/04/H%C3%B8ringsutkast-Ny-norsk-regnskapsstandard.pdf>

Norsk RegnskapsStiftelse. (2016). Årsregnskaper RSS. Hentet fra <http://www.regnskapsstiftelsen.no/regnskap/statusrapporter-rss/>

NOU 1995:30 (1995). *Ny regnskapslov*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/828efa32669b4f6d8318cfcf96d1102d/no/pdfa/nou199519950030000dddpdfa.pdf>

NOU 2015:10 (2015). Lov om regnskapsplikt. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/18f96a26720645638ba1c3f32128575b/no/pdfs/nou201520150010000dddpdfs.pdf>

Penman, S. H. (2013). *Financial Statement Analysis and Security Valuation* (5. Utgave). New York: McGraw-Hill

Personopplysningsloven – popplyl. Lov av 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger

Regnskapsloven – rskl. Lov av 17. juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v.

Regnskapsstandardstyret. (2016). *Oversikt over tentativt besluttede N-punkter i ny norsk regnskapsstandard per 31.12.2016*. Hentet fra <http://wpstatic.idium.no/www.regnskapsstiftelsen.no/2017/01/Oversikt-over-tentativt-besluttede-N-punkter-per-31.12.2016.pdf>

Rådsdirektiv 78/660/EØF. Fjerde rådsdirektiv 78/660/EØF av 25. juli 1978 med hjemmel i traktatens artikkel 54 paragraf 3 bokstav g) om årsregnskapene for visse regnskapsformer

Scott, W. R. (2015). *Financial Accounting Theory* (7. utgave). Toronto: Pearson Canada Inc.

Stenheim, T. (2008a). Virkelig verdi – et utfordrende måleattributt. *Magma*, 2. Hentet 4.4.2017 fra <https://www.magma.no/virkelig-verdi-et-utfordrende-maaleattributt>

Stenheim, T. (2008b). Virkelig Verdi I regnskapet – relevans og pålitelighet. *Revisjon og Regnskap*, (2). Hentet fra <http://www.revregn.no/i/2008/2/revisjon-02-08-17>

- Stenheim, T., Sundkvist, C. H. & Opsahl, A. (2017). Hva menes med regnskapskvalitet. *Magma*, (1), s. 64-68. Hentet fra <https://www.econa.no/hva-menes-med-regnskapskvalitet1>
- Stiftelsen Lovdata. (2017). IFRS-forordningen: bruk av internasjonale regnskapsstandarder. Hentet fra <http://europalov.no/rettsakt/ifrs-forordningen-bruk-av-internasjonale-regnskapsstandarder/id-3050>
- Sæther, H. K., Tystad, R., Hove, B. T. & Haakanes, S. (2010). IFRS SME – del 1: Forskjellene fra GRS. *Revisjon og regnskap*, (1), s. 17-25. Hentet fra <http://www.revregn.no/asset/pdf/2010/1-17-25.pdf>
- Sørensen, R. (1998). Verdivurdering som prosess. *Magma*, (2). Hentet fra <https://www.magma.no/verdivurdering-som-prosess>
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode* (3. utgave). Bergen: Fagbokforlaget
- Young, J. J. (2006). Making up users. *Accounting, Organization and Society* 31(6), s. 579-600. Doi: 10.1016/j.aos.2005.12.005

Vedlegg 1 – samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Bakgrunn og formål

Vi skriver masteroppgave i forbindelse med masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole. Oppgaven tar for seg forslaget til ny norsk regnskapslov, med fokus på regnskapsbrukere. Regnskapslovutvalget har foreslått at god norsk regnskapsskikk skal utgå, og erstattes med rettslig bindende standarder som skal baseres på den internasjonale regnskapsstandarden IFRS for SMEs. Det er noe uenighet om hensiktsmessigheten med dette blant fagfolk, og en del har stilt spørsmål ved hvorvidt brukernytten er tilstrekkelig utredet. Vi ønsker derfor å undersøke regnskapsbrukernes syn på den nye loven, med vekt på økt innslag av virkelig verdi.

Vi har valgt å fokusere på banker som regnskapsbrukere. Du bes delta i undersøkelsen på bakgrunn av din fagkompetanse og daglige arbeid. Utvalget er trukket fra ansatte i norske banker hvis arbeid omfatter kredittvurdering av gruppen «øvrige foretak».

Studien

Vi vil foreta personlige intervjuer, og vil med din godkjennelse ta opp disse (kun lyd). Lydfilene vil kun benyttes av oss, og slettes etter endt studie. Spørsmålene vil omhandle virkelig verdi, hvordan du bruker regnskap i din arbeidshverdag og din oppfatning av de endringene som vil forekomme dersom den nye regnskapsloven blir vedtatt.

Personvern

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun oss to studenter og veileder vil ha tilgang til personopplysninger (dvs. navn, bakgrunn og det som kommer frem i intervjuet). Ved godkjennelse vil vi benytte navn i forbindelse med uttalelser i oppgaven. Om ikke kan dette anonymiseres. Opptak og uttalelser vil oppbevares i låst skap og på personlig PC, med tilgang kun for oss.

Prosjektet skal etter planen avsluttes innen 20.06.2017. Opptak og innsamlede data vil da slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med prosjektleder Anne Margrethe Kanestrøm:

E-post: am.kanestrom@gmail.com

Tlf.: 908 96 280

Vår veileder er Kjell Ove Røsok, som kan kontaktes på e-post: kjell.rosok@nhh.no eller tlf.: 55 95 96 21

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS

Samtykke til deltakelse i studien

	JA	NEI
- Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta	☐	☐
- Jeg samtykker til at mitt navn kan benyttes i oppgaven	☐	☐
- Jeg samtykker til at det kan foretas lydopptak av intervjuet.	☐	☐

(Signert av prosjektdeltaker, dato)